

Dokument nr. 5

(1998–99)

**Ombudsmannsnemnda for Forsvarets innberetning
om virksomheten i tiden 1. januar–31. desember 1998.**

REGISTER

	Side
Innledning	3
Generelle spørsmål	4
Saker behandlet av ombudsmannen	9
Verneplikt, utskrivning, rulleføring	9
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	9
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	13
Vervede og kvinner i Forsvaret	16
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av materiell	16
Underbringelse - transport, forlegningsforhold, hjemmeboerstatus	16
Kosthold	16
Tjenesteforhold, sikkerhetsklarering, tjenestebevis	16
Permisjoner	17
Disiplinærsaker	17
Tillitsmannsordningen	18
Godtgjørelser - økonomiske forhold	18
Sykesaker	20
Sosiale saker	22
Forsvarets skolevirksomhet	23
Befalssaker	26
Sivilt personell	32
Befaringer og informasjonsbesøk	33
Vedlegg	39

Dokument nr. 5

(1998–99)

Ombudsmannsnemnda for Forsvarets innberetning om virksomheten i tiden 1. januar–31. desember 1998.

Til Stortinget:

INNLEDNING

Etter vedtak i Stortinget høsten 1997 består ombudsmannsnemnda i perioden 1. januar 1998 -31. desember 2001 av:

Ombudsmannen Per A. Utsi, Oslo.
Ingeborg Botnen, Rjukan.
Dagfinn Hjertenes, Florø.
Brit Hoel, Arendal.
Karen Margrethe Mjelde, Sandnes.
Ivar Skjerve, Steinkjer.
Inge Wold, Råde.

Ombudsmannsnemnda har i 1998 holdt møter slik:

2. mars
14. april
10. juni
8. september
30. november

I tillegg har nemnda i 1998 foretatt befaringer ved militære tjenestesteder slik:

1. Banak flystasjon, Lakselv
2. Finnmark regiment, GP
3. Garnisonen i Sør-Varanger (GSV)
4. Sør-Trøndelag regiment (STR)
5. Befalsskolen for infanteriet i Trøndelag (BSIT)
6. Trøndelag Sjøforsvarsdistrikt (TSD), Stasjon Hysnes og Kråkvåg fort
7. Ørland hovedflystasjon
8. Værnes flystasjon

Nemnda har i år som tidligere vært representert på Landskonferansen for tillitsvalgte i Forsvaret. Ombudsmannen og avdelingsdirektøren har som vanlig gitt orientering om ombudsmannsordningen ved mange av de kurs for tillitsvalgte som er avholdt ved forskjellige avdelinger - til sammen 44 kurs. Orienteringer om ombudsmannsordningen overfor befal har i 1998 funnet sted ved orientering i møter med personellorganisasjonenes representanter under nemndas befaringer. Ombudsmannen har dessuten forelest om ombudsmannsordningen ved Befalsskolen for Marinen (BSMA) Horten og for militærpolitibefal på kurs avholdt ved Luftforsvarets skoler, Stavern.

GENERELLE SPØRSMÅL

Klagesaker

Som det vil fremgå av innberetningens omtale av enkelte individuelle klagesaker har Ombudsmannen i 1998 behandlet i alt 105 klagesaker, hvorav 93 er mottatt i løpet av året. Til sammenligning kan nevnes at kontoret de senere år har behandlet følgende antall saker:

1992 - 105 saker
 1993 - 87 saker
 1994 - 110 saker
 1995 - 119 saker
 1996 - 123 saker
 1997 - 128 saker

Som tidligere år har Ombudsmannens kontor også i 1998 kunnet løse et stort antall tvistesaker ved uformell kontakt med partene uten at ordinær saksregistrering har funnet sted. En nærmere gjennomgang av klagesakene som er avsluttet i 1998 viser at avgjørelsen er endret i favør av klageren i 30% av klagetilfellene. Medholdsandelen ligger noe under gjennomsnittet for de senere år, men på linje med 1997.

Nemnda finner igjen å ville bemerke at antallet klagesaker i gruppen «sosiale saker» som omfatter botillegg og andre former for sosiale stønader fortsatt ligger svært lavt. I 1990 utgjorde denne gruppen ca 40% av alle klagesakene mot ca 5 % i 1998. Det er Ombudsmannens erfaring at såvel de avdelingsvise velferdskontorer og FO/Velferds- og Vernepliktsavdelingen utøver et godt og trygghende skjønn ved behandlingen av mannskapenes sosiale problemer.

Det reduserte antall klagesaker i denne kategori er i seg selv en indikasjon på dette. Også i 1998 utgjør klager vedrørende fritak for militærtjeneste og utsettelse med førstegangstjeneste eller repetisjonsøvelser en hovedgruppe blant soldatklagene.

Antallet klager fra befalskorpset har gått ned fra 30 i 1997 til 22 i 1998. Fra sivilt ansatte er det behandlet 6 klagesaker i 1998 mot 8 i 1997.

Disiplinærsituasjonen

Det totale antall refselsler har vist en klart fallende tendens, fra 11239 refselsler i 1988 til 3052 i 1997. Foreløpige tall for 1998 indikerer en fortsatt nedgang i antallet refselsler. Refselsesantallet i 1. kvartal 1998 var 594 mot 706 i 1. kvartal 1997. Statistikken

for 1997 viser at antallet refselsler har gått opp i Sjøforsvaret og Luftforsvaret, mens det er en klar nedgang i Hæren som mer enn oppveier økningen i Sjøforsvaret og Luftforsvaret. Ulovlig fravær er fortsatt hyppigste refselsesgrunn. Det er imidlertid grunn til å merke seg at antallet refselsler for fravær på mer enn 7 dager har gått ned fra 22 i 1996 til 9 i 1997, i følge Generaladvokatens oppgaver.

Selv om totalantallet av refselsler har gått ned fra 1996 til 1997 viser statistikken at antallet klager over ilagt refselse til 1. instans har gått opp fra 266 i 1996 til 313 i 1997. Prosentvis utgjør dette en økning fra 7,9 til 10,3%. Nemnda tar dette som et tegn på at det har funnet sted en bedring i rutinene vedrørende informasjon til refsede om hans klagerett - slik nemnda tidligere har påpekt behov for. Nemnda vil minne om at det er viktig for mannskapenes rettsikkerhet at de holdes korrekt informert om refsedes klagemuligheter - og at klagemuligheten nyttes dersom den refsede føler grunn til det.

Med bakgrunn i nemndas erfaringer tok Ombudsmannen i en henvendelse i juni 1998 til Generaladvokaten opp spørsmålet om bedre opplæring om disiplinærordningen i Forsvaret overfor befal som utøver disiplinærmyndighet.

Det ble bl.a. pekt på at Stortingets endringer av Lov om militær disiplinærmyndighet våren 1998 kunne skape ytterligere behov for ajourførende opplæring. Nemnda er gjort kjent med at Generaladvokaten har tatt opp disse spørsmål med FO/Personellstaben og anbefalt konkrete opplæringstiltak.

Nemnda forutsetter at disse anbefalinger følges opp for å sikre en korrekt etterlevelse av reglene om disiplinærmyndigheten i Forsvaret.

I betraktning av at disiplinærmyndigheten utøves overfor ungt og uerfarent personell må det stilles strenge krav til etterlevelse av gjeldende regler. Gode kunnskaper om disiplinærreglene hos befal som utøver disiplinærmyndighet er således av stor betydning for personellens rettsikkerhet.

Tillitsmannsordningen

I reglementet for tillitsmannsordningen i Forsvaret (TMO) finnes bl.a. følgende bestemmelse:

«Ombudsmannen for Forsvaret følger med i virksomheten i Tillitsmannsordningen. Han behandler saker som i samsvar med Ombudsmannens instruks bringes frem til Ombudsmannen gjennom Tillitsmannsordningen. Som ledd i dette arbeid har Ombudsmannen adgang til å delta som observatør i

Tillitsmannsordningens møter på alle plan, hvor han kan gi opplysninger og råd innenfor sitt arbeidsområde. Ombudsmannen for Forsvaret fører statistikk over utvalgsvirksomheten og orienterer Stortinget om hvordan Tillitsmannsordningen fungerer.»

I samsvar med ovennevnte bestemmelse presenteres på side 18 en statistikk over møtevirksomheten i TMO for 1998. Denne viser at møtevirksomheten ligger på samme nivå i 1998 som i 1997. Tallene viser en økende møtefrekvens i Hæren og Luftforsvaret, men en reduksjon i Sjøforsvaret.

Sammenfallende med nemndas tidligere anmodninger synes det å ha funnet sted en positiv utvikling vedrørende tillitsmannsopplæringen. Frafallet fra tillitsmannskursene synes å være redusert samtidig som tillitsvalgte ved mindre avdelinger får sin tillitsmannsopplæring ved beordring til kurs ved større avdelinger. Nemnda er også kjent med at befal som er medlem av lokale tillitsmannsutvalg i stigende utstrekning blir beordret til å gjennomgå tillitsmannskurs. Dette bør innføres som en obligatorisk ordning.

Sykefraværet blant Forsvarets sivile personell

Under befaringer ved militæravdelingene i 1996 og 1997 ble nemnda gjort kjent med at det ved flere avdelinger ble registrert et uvanlig høyt sykefravær blant sivilt ansatte. Med bakgrunn i innhentet sykefraværstatistikk kunne nemnda konstatere følgende fraværstall for 2. kvartal 1997:

	Forsvaret	Staten generelt
Kvinner heltid	7,7%	5,7%
Kvinner deltid	9,7%	6,5%
Menn heltid	4,7%	3,7%
Menn deltid	13,1%	4,8%

Sykefraværet blant heltidsansatt befal var registrert til kun 1,6%.

Med grunnlag i ovenstående statistikk gjorde nemnda følgende vedtak:

«Nemnda har gjennomgått det statistiske materiale vedr sykefraværet i Forsvaret i 1996 og 1997. Nemnda konstaterer at sykefraværet generelt i Forsvaret fortsatt er lavt, men har steget fra 3,0% i 1996 til 3,5% pr 2 kvartal 1997. Relativt sett er denne økningen av sykefraværet blant de ansatte under Forsvarsdepartementet's administrasjon klart høyere enn for statsansatte generelt i 1997. I samme periode økte sykefraværet i staten fra 4,1% til 4,3%.

Statistikken viser at sykefraværet blant befalet i Forsvaret er svært lavt – 1,6%, men at sykefraværet blant sivilt ansatte er høyere enn blant statsansatte generelt. Forsvarets statistikk «reddes» således av det lave sykefravær blant befalet, noe som antas å ha sin forklaring bl a i at befalets pensjonsalder er 57-60 år.

Nemnda vil på bakgrunn av det ovennevnte anmode om en nærmere klarlegging av omfanget og

årsakene til det høye sykefraværet blant sivilt ansatte i Forsvaret, særlig relatert til kjøkken- og renholdsbeholdningen. Det anmodes også om redegjørelse for aktuelle tiltak med sikte på en reduksjon av sykefraværet.»

Saken ble tatt opp med FO/Personellstaben som nå har etablert en arbeidsgruppe for å utrede spørsmål knyttet til sykefravær. Arbeidsgruppen som skal legge frem innstilling innen mai 1999 har fått følgende mandat:

«Arbeidsgruppen skal utrede spørsmål knyttet til sykefravær i Forsvaret, med vekt på å kartlegge eventuelle arbeidsmiljørelaterte årsaker.

Arbeidsgruppen skal fremme forslag til forbedringer som kan bidra til et godt og positivt arbeidsmiljø og et lavere sykefravær.

Gruppen skal søke å finne årsaker til sykefravær for å kartlegge om sykefravær kan relateres til arbeidet eller forholdene på arbeidsplassen. Herunder skal gruppen se på hvordan registreringsrutinene praktiseres, søke å avklare om arbeidsbelastning, miljøfaktorer, holdninger og organisasjonsendringer innvirker på sykefraværet (kort- og langtidsfravær). Det bør søkes avklart om forskjellen i sykefraværet mellom personellgrupper (sivile/militære, fag-/yrkesgrupper, hel-/deltid, alder, kjønn o a) kan ha sammenheng med arbeid/arbeidsforhold.

Gruppen må ivareta personvernet under sitt arbeid.»

Forsvarets bekjempelse av narkotikaproblemet ved militæravdelingene

Vedrørende resultatet av narko-kontroller foretatt i 1997 og 1998 har nemnda mottatt følgende statistikk fra narko-gruppene (NARKO-NORD og NARKO-SØR):

	1997:	1998:	Økning:
Justissaker (politianmeldt)	747	1 070	43%
Beslag narkotika	248	378	52%
Hundekontroll-inspeksjoner	339	306	

Til tross for et noe redusert antall kontroller viser statistikken en oppsiktsvekkende sterk økning i beslag og andre oppfølgingsaker. Som et nytt tiltak har gruppene gitt enkelte med særlige problemer tilbud om regelmessig urinprøvekontroll (urinprøvekontrakt). Erfaringene synes hittil å være positive.

Nemnda har de senere år påpekt behovet for å øke Forsvarets innsats i bekjempelsen av narko-problemet blant de militære mannskaper. Dette har hatt sin bakgrunn i at et stadig økende antall soldater møter til tjeneste som brukere av narkotiske stoffer. Således uttalte nemnda i Dok. nr. 5 for 1997 følgende om det økende narko-problem i Forsvaret:

«Dette vil stille stadig større krav til at våpenopplæringen kan foregå under full sikkerhet og at nye re-

krutter ikke stifter aktiv kontakt med narkotiske stoffer under militærtjenesten. Nemnda vil vise til at militærtjenesten for mange kan representere den siste mulighet til konstruktiv kontakt med offentlige myndigheter med sikte på å bringes inn i et behandlingssystem.

Det er nemndas syn at Forsvaret så langt det er forenlig med primær-oppgavene må ta sin del av det samfunnmessige ansvar for å bidra til at ungdom med rusproblemer kan bringes inn i et aktivt behandlingstilbud. Dette vil nødvendigvis kreve en nærmere kontakt mellom Forsvarets myndigheter og det sivile behandlingssystemet.

Samtidig må Forsvarets eget kontrollapparat tilføres ressurser i samsvar med de krav situasjonen stiller.»

Ved rapporter fra Forsvarets narko-grupper er nemnda gjort kjent med at gruppene i løpet av året er tilført forsterkninger av etterforskningskapasiteten og at det finner sted en materiellmessig forsterkning av narko-gruppene. Med bakgrunn i den urovekkende økning av problemets omfang finner nemnda grunn til fortsatt å understreke betydningen av å opprettholde en aktiv bekjempelsesinnsats mot narkotikaproblemet i Forsvaret.

Nemnda vil bl.a. vise til at Narko-Nord har oppgitt et påtrengende behov for utvidelse av sine kontorfasiliteter.

Forsvarets velferdstjeneste

Nemnda har ved flere anledninger de senere år påpekt den betydning det har for personellens trivsel og dermed for Forsvarets effektivitet at avdelingene opprettholder et tilfredsstillende velferdstilbud.

Med bakgrunn i at avdelingene nå står friere i sin disponering av driftsbudsjettet har nemnda særlig vært opptatt av å bidra til et mest mulig likeverdig velferdstilbud overfor personell og har derfor vært opptatt av at budsjetteringsrutinene skulle sikre en best mulig oversikt og styring av velferdsmidlene. Nemnda har med tilfredshet merket seg at Stortingets forsvarskomite har sluttet seg til dette synspunkt. Jfr. Innst. S. nr. 169 (1997-98).

Nemnda har også merket seg at forsvarskomiteen i Budsjett-innst. S. nr. 7 (1998-99) forutsetter at en slik oversikt og styring av innsatsen på velferdssektoren kan oppnås ved innføring av differensierte minimumssatser som synliggjøres og eventuelt kommenteres i de årlige budsjettforslag. Nemnda er tilfreds med disse enstemmige synspunkt i komiteen. Nemnda er kjent med at det ofte forekommer vakanter innen offiserstillingene under Velferdstjenesten. En forutsetning for at Velferdstjenesten skal kunne nå målsettingen om trivsel og effektivitet blant personellet er at velferdskontorene holdes kontinuerlig bemannet i samsvar med sine oppgaver. Nemnda vil minne om den vedtatte målsetting for Velferdstjenesten i Forsvaret som er formulert slik av Forsvarets Overkommando/P-Velferds- og vernepliktsavdelingen:

«Velferdstjenesten er et virkemiddel for Forsvarets ledere på alle plan for å øke Forsvarets effektivitet. Vernepliktige mannskaper med en trygg sosialøkonomisk situasjon, med en interessant og aktiv fritid i et trygt miljø har det beste utgangspunkt for å bli motiverte og dyktige soldater.

Av denne grunn er formålet med velferdstjenesten å:

- fremme trivsel og sosial trygghet for Forsvarets personell med sikte på å øke Forsvarets effektivitet
- bidra til å sikre personellens sosiale omsorg og rettigheter
- bidra til å skape variert og engasjerende miljø som grunnlag for den enkeltes personlige og sosiale utvikling
- bidra til å utvikle et godt forhold mellom de enkelte personellkategorier og mellom Forsvaret og det sivile samfunn

Krav til alle avdelinger i Forsvaret med ansvar for menige mannskaper

Følgende generelle krav gjelder for ivaretagelse av bredden av den utøvende velferdstjeneste ved avdeling/SAE:

- det skal etableres et bredt informasjonstilbud hvor mannskapet selv kan søke informasjon for oppdatering og læring
- det skal gjennomføres et aktuelt og målrettet aktivitets- og kulturtilbud
- forholdene skal legges til rette slik at mannskaper ytes service og hjelp i forbindelse med reise- og fritidsgjøremaal
- det skal gjennomføres forebyggende tiltak for å oppnå et best mulig miljø innen enhetene/avdelingene. Selvmordsforebyggende tiltak skal prioriteres
- det skal legges til rette for at vernepliktige mannskaper raskt får veiledning, hjelp og økonomiske stønader som de krav på.

Tilgangen på vernepliktige mannskaper

Ifølge Lov om verneplikt er mannlige norske statsborgere vernepliktige «fra 1. januar i det år han fyller 19 år til utgangen av det år han fyller 44». En oppstilling over antallet 19-årige menn viser følgende utvikling fra 1992 til år 2009:

1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
32 000	31 000	29 100	27 750	26 600	27 100	26 900
1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
26 750	26 600	26 850	26 250	26 100	26 600	27 400
2006	2007	2008	2009			
27 600	29 600	30 300	31 250			

Som det vil fremgå av det ovenstående vil årskullene være synkende t.o.m. 2003. Dette vil skape begrensninger i Forsvarets virksomhet. Av hensyn til vakt- og tjenestebelastningen for det enkelte mann-

skap vil nemnda anse det nødvendig at omfanget av Forsvarets virksomhet tilpasses til de tilgjengelige og reduserte personellressurser.

Nemnda vil påpeke at det i Norge registreres en betydelig andel av årskullene som ikke gjennomfører militær verneplikt. En oversikt fra Vernepliktsverket viser en slettellesandel på h.h.v. 21 og 22 % av årskullene for 1973 og 1974. Av et årskull på 32000 i 1973 er ca 7100 slettet pr. januar 1999. Av årskullet for 1974 på 31000 er ca 6600 slettet pr. januar 1999. Ytterligere frafall må påregnes før disse årskullene når 33 år i h.h.v. år 2006 og 2007, da plikten til å avtjene førstegangstjenesten bortfaller.

Medisinsk udyktighet og fritak av overbevisningsgrunner utgjør en hovedårsak til frafallet fra militære ruller. Nemnda utelukker ikke at de nye regler vedrørende fritak av overbevisningsgrunner kan føre til at Forsvaret påføres ytterligere frafall av mannskaper.

Førtidsdimettering/forkortet førstegangstjeneste

Siden begynnelsen av 1990-tallet har Stortinget gitt forsvarsgrenene anledning til å innvilge førtidsdimettering med inntil 6 uker for mannskaper som fyller de oppsatte vilkår. Ordningen gjelder for mannskaper som avtjener 12 måneders førstegangstjeneste og som dokumenterer at slik førtidsdimettering er nødvendig for tiltredelse av fast stilling eller vedkommende skal påbegynne utdanning av minst ett skoleårs varighet. Ved slik førtidsdimettering anses plikten til å gjøre førstegangstjeneste som oppfylt.

Senere har Stortinget også åpnet adgang for forsvarsgrenene til å forkorte førstegangstjenesten for mannskaper som er innkalt til 12 måneders førstegangstjeneste. Slik forkortet førstegangstjeneste kan gjennomføres når dette er hensiktsmessig av hensyn til Forsvarets øvrige virksomhet, f.eks. ved vedlikehold som krever tømte lokaler.

Nemnda er kjent med at disse to ulike former for tidligere dimisjon ofte medfører misforståelser, bl.a. ved at begge ordninger omtales som «førtidsdimettering». Nemnda vil derfor presisere at «førtidsdimettering» gjelder dimettering etter individuell søknad og med inntil 6 uker. «Forkortet førstegangstjeneste» er dimettering inntil 4 uker før ordinær dimisjon (i 1999) etter tiltak fra avdelingsledelsen.

Forsvarsdepartementet har opplyst at det med virkning fra 1999 også er innført adgang til avkortet førstegangstjeneste med inntil 2 uker for mannskaper med kortere tjenestetid enn 12 måneder. Nemnda finner på denne bakgrunn at en ordning med 2 ukers «førtidsdimettering» for disse mannskaper også bør innføres.

Egen sikkerhet for personell på redningshelikopter ved flygninger i nordlige farvann

Under nemndas besøk ved Banak flystasjon i april 1998 ble spørsmålet om redningshelikoptermannskapenes egen sikkerhet under redningsoperasjoner i Barentshavet sterkt fokusert av personellet tilhørende 330 skvadron.

Personellets synspunkter er gjengitt i nemndas rapport fra besøket på side 33 i denne innberetning.

Senere er nemnda gjort kjent med at helikoptermannskapene føler en ytterligere forverret sikkerhetssituasjon etter at den ordinære patruljering i området med Orionmaskinene fra Andøya flystasjon er innstilt. Nemnda fant således grunn til å undersøke forholdene nærmere og har på anmodning mottatt følgende redegjørelse fra Bodø hovedflystasjon:

«330 skv avd Banak, har anskueliggjort sine bekymringer og tanker rundt flysikkerhet i Barentshavet i skriv til Lufttjenesteinspektoratet datert 8 oktober 1997. Redningsberedskapen ved 330 skvadron har hatt en avgjørende rolle for sikkerheten til mannskapene på Sea King ved operasjoner i Barentshavet.

Personellet ved 330 skv avd Banak ble meget skuffet over at denne beredskapen falt bort fra 1 juni 1998. Følgende faktorer har vært av betydning for 330 skv:

- Orion var en tilgjengelig søksressurs hvis en Sea King skulle få problemer og måtte nødlande
- Orion ble brukt som relé stasjon når det var dårlige HF radio forhold
- Orion kunne droppe overlevningsutstyr ved behov
- Orion var en moralsk støtte ved flyging ut til yttergrensene for hva Sea King kan utføre i et område med få ressurser.

For 330 skv avd Banak føles det som om en livsviktig ressurs har falt bort. Nærmeste redningshelikopter, hvis det skulle skje et havari, vil være i Bodø eller eventuelt i Longyearbyen. Flytid til et havaristed i nordområdene kan i de fleste tilfeller antas å være 6-8 timer. Orion representerte med sine søkemuligheter, rekkevidde og dropputstyr en avgjørende ressurs som sikkerhetsplattform for 330 skvadron.

3 Hva kan gjøres for å bedre sikkerheten ved Sea King operasjoner i nordområdene?

3.1 Lokalisering av eventuelle nødstedte etter nødlanding/havari - behov for 406 Mhz nødpeilesender på Sea King

Avgjørende for egen redning lang til havs, vil alltid være å bli lokalisert raskt. Nødradioen vi har i dag (Becker MR-506) representerer på ingen måte det optimale som finnes på markedet hva angår personlige nødpeilesendere. Dette har vært belyst tidligere. Funksjonsdyktighet og batterikapasitet er påvist å være dårlig. Det faktum at den sender bare på 243.0 Mhz, gjør at bare militære ressurser kan brukes i søk og redningsaksjoner. I tillegg tar det opptil 2 timer før satellitter kan fastslå posisjonen til nødradioen. Det viser seg også av egne erfaringer, at den første

posisjon er en svært dårlig posisjon (stor unøyaktighet).

Nødradioer som sender på 406 Mhz overtar nå på verdensbasis for de gamle radioene som sender på 121.5 Mhz og 243.0 Mhz. Fordelene til 406 Mhz nødpeilesender er i hovedsak at de oppfattes umiddelbart av geostasjonære satellitter med stor nøyaktighet, og bekreftes av satellitter i polare baner. Hver sender har en egen kode som gjør at man umiddelbart også kan se hvilken sender som er aktivisert. Noen 406 Mhz nødpeilesendere sender også GPS posisjon slik at man garanterer nøyaktigheten innenfor 100 meter (ELT). 406 Mhz nødpeilesendere bør monteres både på helikopteret og i de personlige redningsvestene til det enkelte besetningsmedlem.

Denne saken har vært fremmet Lufttjenesteinspektoratet tidligere. 330 skvadron er kjent med et prosjektforslag om anskaffelse av slike nødpeilesendere, og saken bør gis nødvendig prioritet.

3.2 Dårlige HF kommunikasjon - behov for satellitt kommunikasjon

330 skv har i mange år dokumentert de til tider dårlige HF forholdene i nordområdene. Det har vært byttet HF radio og det har vært prøvd ut nye antenne løsninger uten at forholdene har blitt merkbart bedre. 330 skv anmoder derfor Lufttjenesteinspektoratet om å vurdere satellittkommunikasjonsutstyr for bruk i Sea King

3.3 Dropp av overlevningsutstyr - utvendig monterte redningsflåter

Behovet for dropp av overlevningsutstyr har blitt mindre aktuelt nå etter Sea King har fått utvendig monterte redningsflåter.

3.4 Moralsk støtte

I de senere år har det skjedd mye positivt med tanke på nødutstyr. Sea King har fått nødsstyring på hovedgearboks, utvendig monterte flåter og bedre navigasjonsutstyr. Personellet har fått nye hjelmer, bedre overlevningsdrakter og ny redningsvest med «spare air». Nødpeilesendere som sender på 406 Mhz og et kommunikasjonsutstyr med større pålitelighet vil være viktige «moralsk støtte» for å veie opp mot den opplevde (persepterte) reduksjon av sikkerhet.

4 Konklusjon

For å ivareta flysikkerheten, og for å minske virkningene av redusert beredskap på 333 skv, anmoder Bodø hovedflystasjon om at prosjektet med innkjøp av 406 Mhz nødpeilesendere blir sluttført, og at et prosjekt for innføring av satellitt kommunikasjon blir iverksatt.»

Nemnda er gjort kjent med at skvadronen nå er tilført nytt og mer effektivt nødsamband bl.a. ved anskaffelse av nye nødpeilesendere. Det vil også bli iverksatt prøvedrift av nytt satellittsamband. Nemnda finner å ville bemerke at de nevnte tiltak representerer en vesentlig bedring av mulighetene for å lokalisere et eventuelt havaristested, men bedrer ikke mulighetene for berging av havarister.

Nemnda anser det derfor nødvendig at sikkerhetsforholdene forbedres ytterligere. På lengre sikt vil anskaffelse av det nye kystvaktfartøyet «KV Svalbard» som er planlagt helikopterbærende, representere en nødvendig forbedring av bergingskapasiteten også for helikopterpersonellet selv.

Voksenopplæring

Voksenopplæringen i Forsvaret (VO) skal heve den sivile kompetansen hos vernepliktige mannskaper, vervede og kontraktsbefal.

VO skal være (og er) en kompensasjon for tap av utdanning og yrkespraksis som følge av lovbestemt førstegangstjeneste. VO bidrar også til meningsfull utnyttelse av fritiden.

Det arbeides for å innføre økt bruk av fjernundervisning. Dette vil utvide spekteret av fagtilbud ved de enkelte avdelinger. Bruk av fjernundervisning som metode forutsettes også å bli billigere å gjennomføre enn tradisjonell undervisning. Lokalt arbeides det for å gi et bedre tilbud til vernepliktige med lese- og skrivevansker.

Forsvarets voksenopplæring har etablert et nært samarbeid med de sivile arbeidskraftmyndigheter med sikte på å redusere antallet soldater som dimitteres til arbeidsløshet. Statistikken over ledigmeldte nydimitterte soldater viser en svært gunstig utvikling de senere år. Følgende tall for gjennomsnittlig arbeidsledighet pr.mnd er oppgitt:

1995	3 340 ledigmeldte
1996	2 608 ledigmeldte
1997	2 003 ledigmeldte
1998	1 228 ledigmeldte

I løpet av 1998 gikk ledigheten ned med hele 38,7% mot 23,2% i 1997. Voksenopplæringstilbudene for mannskapene har også i 1998 i stor grad vært innrettet etter yrkeslivets behov. Nemnda antar at dette har bidratt til den forannevnte nedgang i ledigheten.

Voksenopplæringens årsmelding for 1998 viser en meget sterk økning i antallet elever på studietiltak i eget regi, fra 24950 elever i 1997 til 36491 i 1998. Elevøkningen er særlig markert innen yrkesfaglig studieretning/videregående skole. Nemnda anser Forsvarets VO-tilbud som et særlig viktig tiltak for å redusere det sivile utdanningstap militærtjenesten ellers ville medføre. Det er nemndas mening at disse tilbudene bør bli opprettholdt og tilpasset det sivile skolesystem og yrkeslivet generelt.

SAKER SOM ER BEHANDLET AV OMBUDSMANNEN

I 1998 har Ombudsmannen behandlet totalt 105 registrerte saker, herav 93 mottatt i løpet av året og 12 fra tidligere år. I 33 av de ferdig behandlede saker er avgjørelsen endret i favør av klageren. Som opplyst foran i beretningen har det i tillegg til de registrerte klagesakene vært en rekke henvendelser der Ombudsmannen og hans medarbeidere har kunnet løse saker for personellet ved uformell kontakt med partene. Det er også i 1998 kommet henvendelser som er henvist til andre organer, f.eks til Stortingets om-

budsmann for forvaltningen, som rette vedkommende. Saksfordelingen på forsvarsgrenene ser slik ut:

FD og fellesstaber	(24%)	35%
Hæren	(44%)	30%
Sjøforsvaret	(16%)	20%
Luftforsvaret	(18%)	14%
Heimevernet	(2%)	1%

Tallene for 1997 i parentes.

MENIGE MANNSKAPER

Verneplikt - utskrivning, rulleføring.

Ombudsmannens kontor behandler i årets løp en lang rekke telefoniske og besøksmessige henvendelser under denne gruppe. De fleste tilfeller gjelder spørsmål om rettigheter, alternative tjenestemuligheter, mulighetene for valg av våpengren og tjenesteart/tjenestested.

Det er Ombudsmannens erfaring at vernepliktsavdelingene strekker seg langt for å imøtekomme personlige ønsker om våpengren og tjenesteart. Slike saker løses ofte ved telefonsamtaler med vernepliktsmyndighetene.

Det er i 1998 ikke mottatt skriftlige klagesaker i denne gruppe.

Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse

I denne gruppe er det i år behandlet 21 registrerte saker. I 9 av disse sakene har de militære myndigheter endret avgjørelsen i favør av klageren. Det er i tillegg behandlet en rekke telefoniske og skriftlige henvendelser som ikke har nødvendiggjort formell saksregistrering. Samtlige av årets saker gjelder utsettelse med rep øvelse eller førstegangstjeneste. I denne saksgruppe finner man vanligvis klagetemaer som krever en nøye avveining mellom klagerens private/sivile interesser og Forsvarets tjenestlige behov. Det er Ombudsmannens erfaring at militære myndigheter vanligvis viser stor vilje til å imøtekomme velbegrunnede behov hos mannskapene.

Det er særlig grunn til å kreditere Vernepliktsverkets sentrale og regionale organer for samvittighets-

full skjønnsutøvelse, ofte under krevende avveiningsforhold.

I

En vernepliktig som var innkalt for fremmøte til «medisiner-rekruttskolen» den 7. juli 1998 skrev slik til Ombudsmannen:

«Både søknad og anke over avslag på søknad om utsettelse av medisiner-rekruttskolen er avvist av Forsvarets overkommando, Sanitetsstaben.

Søknaden om utsettelse er skrevet på følgende grunnlag: Jeg søkte om utsettelse av militærtjenesten allerede i 1995, da jeg ønsket å avtjene tjenesten som lege. Jeg ble opptatt ved det medisinske fakultet i Oslo januar 1998. Jeg visste på daværende tidspunkt ingenting om hvordan tjenesten i Militæret ville forløpe. Jeg fikk ingen form for informasjon om tjenesten før brev om : «overføring til ny rulleførende enhet» datert 08.05.98(se vedlegg.). Vedlagt lå innkalling til medisiner-rekruttskolen. Selvom brevet var datert 08.05. nådde det meg ikke med posten før 25.05. To dager etter kom brev med vedlagt svarkonvolutt datert 25.05, som ved en forglemmelse ikke var sent med det første brevet (se vedlegg). Jeg hadde ingen formening om at jeg ville bli innkalt første sommer etter påbegynt studium. For det første visste jeg ingenting om hvilken tjeneste jeg ville få, dessuten har jeg fått inntrykk av at praksisen er noe forskjellig.

I forsvarsets eget informasjonsskriv står det at innkallelsen til rekruttskolen skal sendes 2 mnd. før start. Mangelfull informasjon fra Forsvaret og forsinket innkalling ført til at jeg planla sommeren uti fra at jeg ikke skulle inn. Jeg har forpliktet meg til både jobb og frivillig ungdomsarbeid i juli/august. Dette har skapt store vansker for meg.

Jeg setter min arbeidsgiver i en vanskelig situasjon. Jeg er engasjert i N.N., en organisasjon som driver landsomfattende arbeid for barn og ungdom. Jeg er engasjert som leder / instruktør på N.N.s sommerleir, og de er avhengig av at jeg stiller opp for å kunne gjennomføre leiren på planlagt måte. Jeg har bedt Forsvaret om å sende Dem attestene fra arbeidsgiver og N.N., da jeg ikke har kopi. Min søknad er en henstilling om forståelse for den vanskelige situasjonen.

Min holdning til forsvaret er positiv, men jeg føler her at det er vært en informasjonssvikt hos forsvaret. (Innkallelse senere enn 2 mnd.) Jeg burde også fått beskjed om overføring til ny rulleførende enhet mye tidligere. Jeg ber derfor Forsvaret om utsettelse til sommeren 1999.

Takk for hjelpen med behandlingen av denne saken.»

Saken ble tatt opp med rulleførende enhet (RFE) FO/Sanitetsstaben i følgende brev:

«X har i et udatert brev mottatt ved vårt kontor den 25 juni 98 anmodet om Ombudsmannens bistand. Kopi vedlegges.

Innkallingen til rekruttskolen den 7 juli 98 ble ifølge X mottatt først den 25 mai 98, på et tidspunkt hvor han allerede hadde forpliktet seg til både jobb og frivillig ungdomsarbeide. Han har vist til regelen om 2 måneders varsel før fremmøte. Ifølge X hadde han ikke forventet å bli innkalt til medisiner-rekruttskolen første sommer etter påbegynt studium.

I samsvar med vanlig praksis og med henvisning til telefonsamtale med sjef Personell og Adminkontor i FO/Sanitetsstaben i dag antas at saken vil bli gjennomgått på nytt av Sanitetsstaben.

Dersom innkallingen skulle bli opprettholdt bes sakens dokumenter snarest mulig sendt vårt kontor for Ombudsmannens nøytrale vurdering.»

Ombudsmannen har senere intet hørt i sakens anledning og det forutsettes at utsettelse til sommeren 1999 ble innvilget.

II

En vernepliktig hadde forgivevis søkt om utsettelse med førstegangstjenesten fra sommeren 1998 til sommeren 1999. Utsettelsessøknaden var fremmet med bakgrunn i at hans kjæreste ventet barn i september 1998. Søknaden var avslått med den begrunnelse at hans gravide kjæreste var bosatt hos sine foreldre og at han selv derfor ikke hadde eneomsorg for henne.

I forbindelse med klagen til Ombudsmannen ble det dokumentert at paret nå hadde flyttet sammen og at hun vanskelig kunne ta seg av barnet i tillegg til skolegang.

Etter disse omstendigheter fant Vernepliktsverket å kunne utsette innkallingen som omsøkt til 1999.

III

En vernepliktig som etter fullførte studier ved ingeniørhøyskole var innkalt til avtjening av førstegangstjenesten ønsket Ombudsmannens bistand med sikte på ytterligere utsettelse for også å kunne ta et

sivilingeniørstudium før militærtjenesten. Klageren begrunnet søknaden med at han under militærtjenesten hadde til hensikt å søke på et bestemt UB-kurs hvor sivilingeniør-kompetanse var oppstilt som et opptaksvilkår.

Ombudsmannen besvarte klageren slik:

«Det vises til Deres ovennevnte klage fremsatt i brev av 24. d. m.

Etter gjennomgåelse av sakens dokumenter skal først bemerkes at Ombudsmannens oppgave ved behandling av klagesaker er å påse at personellet ikke blir urettferdig eller regelstridig behandlet av de ordinære forvaltnings- og klageorganer i Forsvaret.

I den foreliggende sak legges til grunn at De ønsker utsettelse med førstegangstjenesten for å kunne konkurrere om opptak til UB-utdannelse etter fullførte sivilingeniørstudier.

Som De antas å være kjent med er Forsvarets utdanning av UB-korporaler styrt av Forsvarets aktuelle behov for denne type personell. Opplæringsbehovet vil kunne variere fra år til år. Fullførte ingeniørstudier er ingen «garanti» for opptak til UB-utdannelse og således ingen rettighet for slike kandidater.

Mot denne bakgrunn må vi konstatere at de militære myndigheters avslag på Deres søknad ikke fremstår som noen krenkelse av rettigheter og avslaget kan heller ikke oppfattes som urimelig på andre måter.

Med beklagelse må meddeles at vi ikke ser muligheter for ytterligere tiltak i sakens anledning.»

IV

En vernepliktig ønsket utsettelse med førstegangstjenesten for å kunne påbegynne ingeniørstudier.

I sin klage hevdet den vernepliktige blant annet at han opprinnelig hadde ønsket å ta befalsutdannelse under førstegangstjenesten, men hadde angivelig fått opplyst at en søknad om befalsutdannelse ikke kunne fremmes før han hadde mottatt innkalling til førstegangstjeneste. Da han mottok innkallingskort den 6. mai var imidlertid fristen for å søke befalsskole utløpt.

På bakgrunn av at det passerte fant han det best å søke om utsettelse med førstegangstjenesten til etter fullført ingeniørutdannelse.

Vedkommende vernepliktsavdeling ble av Ombudsmannen bedt om å avgi bemerkninger til de ovennevnte anførsler. Vernepliktsavdelingen tilbakeviste klagerens påstander og anførte blant annet:

«Vedr påstanden om at «...han er blitt forledet av Vernepliktsforvaltningen til ikke å søke en befalsskole før han har mottatt innkalling til førstegangstjenesten.» virker denne umiddelbart helt ukjent for undertegnede som er saksbehandler for X-BN og derved innkalte mannskap.

Vi får en rekke henvendelser angående befalsskole der vi også bl.a. sender informasjonsmateriell. Med dette materialet medfølger eget ark med søknadsfrist for alle befalsskoler, som er den 1 april for de aller fleste. Dette blir også opplyst over telefon i aktuelle sammenhenger. Det som også ofte blir opplyst er at personell som ikke kommer inn/trekker seg

fra befalsskole, skal møte iht opprinnelig innkalling til førstegangstjeneste.»

Med bakgrunn i det ovennevnte og andre innhentede opplysninger skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«I anledning ovennevnte sak vises til Deres brev datert h h v den 10 august 98 og 11 august 98, samt telefonsamtaler den 11 august 98.

Når det gjelder Deres påstand om feilaktig informasjon fra Vernepliktsforvaltningens side vises til de bemerkninger som er gitt fra Vernepliktsverket, avdeling X, i brev datert 12 august 98. Kopi vedlegges.

Etter gjeldende bestemmelser kan utsettelse med førstegangstjenesten vurderes dersom det foreligger vektige velferdsgrunner, herunder *avbrytelse* av utdanning som resulterer i at utdanningstiden kan bli vesentlig forlenget. For øvrig vises til den utfyllende informasjon som ble gitt i telefonsamtalen med Dem 11 august 98.

Bevisbyrden for å sannsynliggjøre at Forsvaret har gitt informasjon som er i strid med g[09]jeldende regelverk påhviler den part som hevder at slik feilaktig informasjon er gitt. For vår nøytrale saksbehandling kan Deres udokumenterte påstand ikke legges til grunn som et tilstrekkelig sannsynliggjort faktum i saken.

Etter vårt syn har Vernepliktsforvaltningen og Vernepliktsverket gitt en korrekt beskrivelse av gjeldende regelverk, og etter de foreliggende opplysninger kan det ikke sees grunn til å hevde at De er urettmessig eller urimelig forskjellsbehandlet i relasjon til en så vidt mulig lik behandling av vernepliktig personell.»

V

En vernepliktig klaget over avslått søknad om utsettelse med førstegangstjenesten. Klageren hadde søkt om utsettelse fordi han ønsket å påbegynne studier ved en maritim høyskole.

Under Ombudsmannens behandling av saken fremkom at den aktuelle skole ikke kunne gi opptatte elever noe sikkert løfte om opptak neste år dersom han p.g.a. militærtjenesten ikke benyttet sin elevplass.

På denne bakgrunn ble Vernepliktsverket / Stab anmodet om å undergi saken ny behandling. Etter sin fornyede gjennomgang av saken skrev staben slik til Ombudsmannen:

«1 Bakgrunn

Vernepliktsverket, sentral stab (VPVST) viser til tidligere referanse hvor Ombudsmannen for Forsvaret (OFF) har anmodet om uttalelse til ovennevnte sak.

2 Drøfting

2.1 N.N er innkalt til førstegangstjeneste med fremmøte den 21 september 1998. Fremmøte til denne dato er opprettholdt etter klagebehandling i VPVST slik det fremkommer av det vedlagte svarbrev.

Svarbrevet - sammen med de dokumenter som OFF har mottatt - antas å gi tilstrekkelig saksopplysning om det søknadsgrunnlag som ble fremført av

N.N. Sakens dokumenter er derfor ikke innhentet fra Vernepliktsverket, avdeling X.

2.2 Ved klagebehandlingen ble N.N. sin sak behandlet på tilsvarende vis som for alle vernepliktige med obligatorisk utdanning sluttført med eksamen/fagbrev fra den videregående skole. Dersom disse vernepliktige etter slik utdanning er opptatt som elev ved utdanningsinstitusjon som reserverer skole-/studiepllassen vil utdanningen måtte vike til fordel for en innkalling til førstegangstjeneste.

I tilfelle N.N. sin søknad og klage fremkom et uryddig opptak til skolen forårsaket av uklar inndeling av hvilke geografiske regioner som soknet til de forskjellige maritime skoler. Utsettelse med tjenesten ble imidlertid ikke innvilget. Dette fordi det ikke fremkom av saksdokumentene at ordning med reservering av skoleplass ikke kunne gjennomføres for N.N. sin del - dette synes heller ikke å være opplyst i de dokumenter som er tilsendt OFF.

2.3 OFF opplyser å ha hatt muntlig kontakt med den skole hvor N.N. er opptatt som elev. Det skal i denne samtale ha blitt opplyst at N.N. ikke kan gis garanti om skoleplass til etter at førstegangstjenesten er avtjent. Dette forhold skal ha sin bakgrunn i at det for hvert år blir truffet vedtak om de bestemte faglinjer som skal arrangeres, avhengig av bl a søkerantall mm. Da N.N. sin søknad om utsettelse derved ikke kan ses i lys av at skoleplassen kan bli reservert til det påfølgende skoleår bortfaller også grunnlaget for å opprettholde innkallingen. På denne bakgrunn finner VPVST å ville omgjøre sitt vedtak.

3 Konklusjon

Innkallingen til førstegangstjeneste med fremmøte den 21 september 1998 annulleres. Ny innkalling av N.N. fastsettes til etter avsluttet maritim fagskole.»

VI

En vernepliktig var etter flere års utsettelse innkalt til avtjening av førstegangstjeneste med fremmøte 21.juli. Med bakgrunn i at hans kone ventet barn med forventet termin 8.juli hadde han søkt om ytterligere utsettelse med førstegangstjenesten. Etter at søknaden var avslått av vedkommende vernepliktsavdeling skrev klageren slik til Ombudsmannen:

«Jeg har søkt om utsettelse med førstegangstjenesten på det grunnlag av at min hustru venter barn den 08.07.98., og kun fått avslag.

Etter samtale med Kapt.X den 22.06.98 sa han at jeg kunne jo klage til sjefen for vernepliktsverket, men etter dårlig erfaring med utdragning av tid valgte jeg nå å sende en klage til ombudsmannen for forsvaret.

For det første så har jeg krav på permisjon i forbindelse med hennes fødsel, men så er også de siste 4 ukene av hennes permisjon forbeholdt faren. Etter samtale med barne & familiedepartementet den 22.06.98., er det ingen hjemmel for å overføre disse 4 ukene til mor p.g.a. at far skal inn til førstegangstjeneste (Vedlegg 6.) Men dette er jo egentlig irrelevant da vi har bestemt oss for å ta disse ukene med mitt barn.

Uansett så er det jo latterlig å kalle noen inn til tjeneste 13 dager etter antatt termin for jeg lurer på hvilke garantier man har for å føde på dagen. Og i denne saken her så vil jeg jo ha omsorgen for vår sønn på 2 år. Man kan jo begynne å lure på hvilke

holdninger forsvaret ønsker at de som skal inn til førstegangstjeneste skal ha.

Se også vedlegg 7 som er en bekreftelse på at min hustru har fått bekkenløsning, og dette kan også føre til komplikasjoner i forb. med & etter fødsel. Håper på et snarlig svar for som du ser begynner tiden å dra ut.»

Saken ble tatt opp med Vernepliktsverket/Stab som etter gjennomgang av saken traff et imøtekomende vedtak slik:

«1 Bakgrunn

Vernepliktsverket (VPV) viser til tidligere referanse en for Forsvaret (OFF) har i denne ekspedisjon oversendt henvendelse fra N.N.som klagesak til avgjørelse.

2 Drøfting

2.1 Vernepliktsforvaltning X har innkalt N.N.til 12 mnd førstegangstjeneste i Sjøforsvaret med fremmøte 21 juli 1998. Fordeling til denne forsvarsgren er forstått å være resultat av at han har delt omsorgsansvar og således primært skal søkes plassert så nær hjemsted som mulig - ref BUV del II kap I pkt 21 b.

2.2 Saken gjelder N.N. sine rettigheter til fødselspermisjon ifm med konens nedkomst med termin 8 juli 1998. Slik VPV forstår saken har N.N.fremført både sin rett til:

- omsorgspermisjon (14 dager) ifm med fødselen, samt
- fedrekvote/fedrepermisjon (4 uker) som han ønsker å ta i mars mnd 1999. Han påpeker at førstegangstjenesten ikke er sidestilt med lønnet arbeid for opparbeidelse av fødselspenger ifm uttak av fedrekvoten. Av denne grunn er han av den formening at førstegangstjeneste som sammenfaller med permisjonen i mars 1999 er til hinder for lovfestet rettighet og at innkallingen i juli 1998 derved må annulleres

Til pkt a:

Retten til omsorgspermisjon er omtalt i BUV del III kap X vedl L pkt 1c. Omsorgspermisjonen har varighet av 14 dager og skal normalt påbegynnes ved hjemkomst fra fødeklinikk. Med fødselstermin 8 juli vil oppstart av førstegangstjeneste den 21 juli falle innenfor disse 14 dager. Innkallingen til denne dato er således ikke i samsvar med VPV sin praktisering av nevnte BUV- bestemmelse. Dersom fødselen finner sted etter at førstegangstjenesten er påbegynt skal den vernepliktige innvilges 14 dagers permisjon etter bestemmelse i Permisjonsdirektivet del II vedlegg D pkt 5.

Til pkt b:

Med mindre innkallingstid sammenfaller med uttak av fedrepermisjon/fedrekvote (BUV del III kap X vedl L pkt 2) utløses ingen rett til utsettelse med tjenesten. Under avtjening av førstegangstjeneste innvilges fedrepermisjon dersom tjenesten tillater det. Slik permisjon på 4 uker skal komme i tillegg til den 14 dagers omsorgspermisjon som er omtalt i Permisjonsdirektivet. At militær tjenestegjøring ikke gir rett til opparbeidning av fødselspenger har vært til vurdering i utvalg nedsatt av Barne- og familiedepartementet. Resultat og konsekvenser av dette arbeid er ikke meddelt VPV.

2.3 VPV sitt ovennevnte syn tilkjennegitt i pkt a og b har sitt grunnlag i den korrespondanse som er kjent i sakens anledning. Til OFF sin opplysning vedlegges kopi - vedlegg A-B-C-D

3 Konklusjon

I anledning N.N. sin forestående førstegangstjeneste er forstått at han kan bli innvilget 4 ukers permisjon fra militærtjenesten i mars 1999. I mangel av eventuell rettighet til fødselspenger (lønnet fedrepermisjon) vil han tilkomme sine normale ytelser fra Forsvaret. Etter VPV sitt syn foreligger ikke hjemlet grunnlag som nødvendiggjør å innvilge utsettelse med tjenesten til etter mars 1999.

For å imøtekomme N.N. sin rettighet til omsorgspermisjon annulleres innkallingen med fremmøte i juli 98. Nytt fremmøte fastsettes til den neste kontingent som har fremmøte på Knm Harald Hårfagre i september 1998. N.N. fyller snart 27 år og hans fremførte om uttak av fedrepermisjon/fedrekvote i mars 1999 gis ikke virkning som ytterligere kan forskyve førstegangstjeneste frem i tid.»

VII

En vernepliktig som var innkalt til avtjening av 102 dagers resterende førstegangstjeneste skrev slik til Ombudsmannen:

«Dette er saken: Juli 93 ble jeg innkalt til førstegangstjeneste ved X leir. Jeg møtte der og gjennomførte rekruttperioden, og fikk senere stilling som idrettsassistent ved leiren.

Utpå sen vinteren minket antall soldater ved X betraktelig. Dette i et ledd som følge av at X skulle legges ned mot høsten. Dette førte til en meget kjedelig tjeneste for en som satt på et kontor hvor soldater skulle betjenes men hvor antall soldater var svært få. Samtidig fikk jeg tilbud om fast jobb pga at min nåværende arbeidsgiver hadde stor mangel på arbeidskraft. Jeg søkte derfor om fritak fra tjenesten selv om det gjensto over 3 mnd. Dette fikk jeg avslag på, med den begrunnelse at slikt var ikke vanlig. De tipset meg derfor om å søke utsettelse av tjenesten i stedet. Dette syntes imidlertid ikke jeg var så god en ide. Jeg ville ikke ha en resterende tjeneste hengende over meg i mange år. Dette ga jeg uttrykk for hos ledelsen ved X, og de ga meg derfor et løfte om at jeg kunne avtjene resterende tjeneste innen ett år. Det syntes jeg virket mer fristende for da kunne jeg jobbe noen måneder og tjene opp noen kroner på sommeren, da det er høysesong i mitt yrke som murer. Deretter kunne jeg fullføre min resterende tjeneste om høsten eller vinteren.

Dette forslaget førte til at jeg søkte om utsettelse og underskrev en skriftlig avtale om at jeg skulle avtjene min resterende tjeneste innen et år var omme. Jeg fikk innvilget min søknad, samtidig som jeg fikk visse hentydninger om at de ikke trodde jeg ville bli innkaldt til noen resterende tjeneste i det hele tatt, og at de kanskje ikke burde ha innvilget min søknad. Men gjort var gjort og jeg var jo tilfreds med avtalen jeg hadde fått. Siden har jeg jobbet som murer og aldri hørt noe som helst fra forsvaret. Jeg syntes ikke det var min plikt og ta kontakt med tanke på de avtaler og lovnader jeg hadde fått.

Men så skjer det altså. Den 15 januar i år kommer det en innkallelse på 102 dagers resttjeneste fra og med 4 mai 98 fra vernepliktsforvaltningen X. Skal si

jeg ble sjokkert. Det var noe jeg slettes ikke hadde ventet meg etter alle disse årene. Og siden det ikke var ventet har jeg jo heller ikke hatt det i tankene da jeg og min samboer kjøpte hustomt like etter jul, og startet forberedelser til byggestart til våren.

Jeg hadde det heller ikke i tankene da jeg meldte meg opp som kandidat for å ta fagbrev som murer. Et kurs som pågår frem til juni i år, og hvor jeg må avlegge svenneprøve til neste vår fordi jeg mangler ett års praksis. Får jeg ikke avlagt den svenneprøven, så må jeg ta helle teorikurset om igjen. Et kurs som kostet meg ca 9000 kr. med bakgrunn i alt dette plus en annen situasjon som har snudd opp ned på en del av livet mitt, bestemte jeg meg for å søke om fritak fra min resttjeneste. Den saken som snudde opp ned på en del av livet mitt er den største årsaken til at jeg ikke ser meg noe råd for å gjennomføre min resttjeneste. Det har bakgrunn i en tragisk hendelse 8 mai 97. Da ble min kjære bestemor skutt ned og drept i sitt hjem her på X. Omstendighetene rundt dette og påfølgende rettsak som ennå ikke er avklart, har jeg i ettertid ikke klart og takle helt som jeg skulle ønske. Jeg har hatt en del psykiske plager pga dette, og det har min lege doktor N.N. forklart i en attest til vernepliktsforvaltningen. Hvor han da anbefalte fritak for resterende tjeneste.

I dag 23 februar 98 fikk jeg svar på min søknad. Der står det bla at min helse er blitt vurdert og at jeg er blitt kjent tjenestedyktig, og derfor blir min innkallelse opprettholdt. Det står inngenting om den skriftlige avtalen jeg inngikk da jeg søkte om utsettelse, eller noen andre vurderinger. Er dette mulig? Hvordan kan de vurdere min helsetilstand uten og ha pratet med meg? Og hvordan kan de ta en avgjørelse uten og vite hva jeg føler eller tenker? Gjelder ikke skriftlige avtaler i forsvaret? Når jeg inngår en skriftlig avtale om og få avtjene min vernepliktstjeneste innen ett år, bør ikke den avtalen da følges? Det er jo ikke min skyld viss dette ble gjort uregelmessig og kanskje er noe de angrer på. Jeg håper de/dere vil se på denne saken og gi meg en tilbakemelding på og det er bare jeg som synes dette er dårlig behandling eller om forsvaret virkelig kan overse alle lover og regler, og behandle meg på denne måten, jeg har aldri forsøkt og lure meg unna min verneplikt. Jeg har til enhver tid hvert ærlig og oppriktig i denne saken. Jeg har også tjenestegjort som HV-ungdom før og syntes både det og min tid i det militære var morsom. Som du skjønner har jeg aldri hatt til hensikt og lure meg unna, men jeg føler meg likevel urettferdig behandlet i denne saken.

Håper derfor og få hjelp fra dem i denne saken.»

Etter nærmere kontakt og drøfting med klageren kunne Ombudsmannen anbefale ham å gjøre ny henvendelse til vernepliktsavdelingen og eventuelt komme tilbake til Ombudsmannen med saken.

Saken antas å ha fått en akseptabel løsning idet Ombudsmannen ikke har hørt noe fra klageren.

VIII

En vernepliktig hadde forgjeves søkt om utsettelse med 16 dagers repetisjonstjeneste. Utsettelsessøknaden var av vernepliktsverkets avdeling avslått med den begrunnelse at hans påberopte medisinske problemer var mangelfullt dokumenterte.

Under Ombudsmannens behandling av klagesa-

ken ble det etablert kontakt mellom klagerens lege og den innkallende avdeling. Etter denne drøfting fant avdelingen å kunne annullere innkallingen og Ombudsmannen kunne avslutte klagebehandlingen.

Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering, tilbakeføring i grad

I denne gruppe er det i år behandlet 10 saker. De fleste saker gjelder klage over avslag på søknad om overføring til tjenestested nærmere hjemmet, og klage vedrørende dimisjon.

I 8 av sakene er avgjørelsen endret til fordel for klageren.

I

En vernepliktig hadde fått avslag på sin søknad om overføring til Oslo-området - fortrinnsvis til Institutt for Forsvarsstudier.

Klageren tjenestegjorde på Vestlandet og hadde i forbindelse med en avhandling om doktorgradstudiet behov for å ha daglig kontakt med Universitetet i Oslo. Av mannskapets klage fremgikk blant annet følgende:

«2.1 Det er tvingende nødvendig for meg å tjenestegjøre i Oslo. Dette begrunnes med at jeg etter endt førstegangstjeneste skal ta fatt på doktorgradstudiet i internasjonal historie ved Sorbonne Universitetet i Paris. Jeg skal søke Norges Forskningsråd om finansiering av prosjektet. Fristen for søknaden er 15.06.98 for midler til kalenderåret 1999. Det vises til vedlagte brev fra N.N og X.X. Det bekreftes at arbeidet med søknaden er tidkrevende (2 - 3 måneder), og at det stilles strenge kvalitetskrav til søknaden. Det er derfor nødvendig at jeg får omfordeling meget snart.

2.2 Avslaget på søknaden om omfordeling får alvorlige konsekvenser for min livssituasjon etter endt førstegangstjeneste. Uten doktorgradsstipend har jeg ingen mulighet til å gjennomføre prosjektet. Videre har jeg ingen jobb å falle tilbake på. Alternativet for meg blir da arbeidsledighet. Dette betyr at jeg blir satt tilbake utdanningsmessig og lider økonomisk tap.

Jeg understreker at doktorgradsstudiet har vært et mål for mine studier som hittil har vart i fem år, og at jeg nå har en enestående mulighet til å få det gjennomført under veiledning av en professor som er meget dyktig på sitt fagfelt. Det er meget beklagelig dersom jeg må si nei til et slikt unikt tilbud på grunn av at Sjøforsvaret hindrer meg i å utføre det viktige forberedende arbeidet til en søknad om finansiering. Jeg har heller ingen garanti for at tilbudet fra veileder opprettholdes dersom jeg blir forsinket ett år til.

Jeg kan ikke se av avslaget at de ovennevnte faktorer mht. økonomi og utdanning har blitt vurdert i drøftingen av min søknad.

På bakgrunn av ovennevnte forhold og vedlagt dokumentasjon, ber jeg om at De finner grunn til avgjørelsen. Dersom vedtaket opprettholdes vil det få helt avgjørende betydning for min økonomiske og utdanningsmessige situasjon etter førstegangstjenesten. Jeg vil samtidig tillate meg å gjøre Dem oppmerksom på at det nå haster for meg med å komme i gang med min prosjektforberedelse, og jeg håper at et svar fra Dem kan komme så fort som mulig.»

De militære myndigheter fastholdt sitt avslag, men kom under Ombudsmannens behandling av saken likevel til at man ville se imøtekommende på en eventuell søknad om midlertidig utsettelse med rest-tjenesten.

Med henvisning til dette utsagn fremmet klageren omgående en søknad om utsettelse og Ombudsman-ten hørte senere intet fra klageren.

II

En vernepliktig klaget over manglende innvilgelse av en søknad om førtidsdimittering for å begynne i en praksisstilling før oppstart av sivilingeniørstudier.

Søknaden var avslått med henvisning til at førtidsdimittering etter gjeldende regler ikke innvilges for tiltredelse av sommerjobb.

Klageren anførte imidlertid at hans tilsetningsforhold hos den aktuelle arbeidsgiver ville kunne strekke seg over samtlige fem sommerferier under studieperioden - og at han derved samlet ville kunne opparbeide seg de nødvendige 12 ukers byggreglevant arbeidserfaring som var en betingelse for avsluttende ingeniøreksamen.

I sin henvendelse til Ombudsmannen anførte klageren blant annet:

«Jeg viser til telefonsamtale med deres kontor 10. juni d.å., og håper på en rask behandling av klagen.

Jeg påklager herved vedtak av 26. mai d.å., hvor min søknad om førtidsdimisjon avslås med den begrunnelse at jeg min jobb ikke kvalifiserer til førtidsdimisjon. Jeg har bedt om å få tilsendt skriftlig begrunnelse for vedtaket men dette er ikke blitt etterkommet fra X. Klagen tar utgangspunktet i den opplyste muntlige begrunnelsen.

Jeg vil i forbindelse med denne klagen benytte anledningen til å påpeke at jeg kun ønsker 4 ukers jobbdimisjon, da jeg har spart opp en del perm-dager jeg kan benytte, slik at jeg kan begynne å jobbe i tide.

Jeg vil presisere at jeg har mottatt tilbud om jobb som jeg kan ha i fem år ved siden av mine studier. Jeg vil påpeke i denne forbindelse at jeg vil kunne jobbe fast i alle feriene. Det er en stor trygghet for meg å vite at jeg er garantert arbeid i alle feriene de neste årene. Jobben vil og være relevant i relasjon til min utdannelse, slik at jeg oppfyller det obligatoriske kravet om tolv uker relevant arbeidserfaring for å oppnå sivil ingeniør graden. Poenget er at for å kunne takke ja til jobb tilbudet må jeg kunne tiltre medio juni d.å. Dette er ikke blitt vektlagt i behandlingen av min søknad.

Det må videre etter mitt skjønn vektlekkes at tilbudet vil medføre at jeg slipper å søke på jobber i X området fra mitt studiested i Trondheim. Dette vil være særdeles upraktisk da jeg ikke vil ha anledning til å delta på lokale jobb intervjuer, undersøke det lokale arbeidsmarkedet i X etc. Jeg vil i denne relasjon få fremheve at det ikke er noen tjenestlige hensyn som taler mot å la min søknad innvilges. Jeg tjenestegjør ved Forsvarskommando Y som sentralbordbetjent ved XX avdelingen, som for tiden er overbe-mannet. Dette momentet er heller ikke blitt vektlagt.»

Vedkommende personellavdeling som ble bedt om å avgi en nærmere redegjørelse for saken fastholdt sitt avslag og begrunnet dette blant annet slik:

«N.N. har søkt førtidsdimittering for å kunne oppnå arbeidspraksis før opptak på høyere utdanning ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet i Trondheim. Utdanningen er av 5 års varighet, hvor N.N. starter sitt første utdanningsår høsten 1998. Det kreves 12 uker byggreglevant erfaring før hovedoppgave kan tas ut. Denne hovedoppgave gjennomføres i 5 studieår. N.N. har således 4 år hvor byggreglevant erfaring kan oppnås, etter ordinær dimisjon fra X.

Når det gjelder usaklig forskjellsbehandling kan man bare henvise til saksbehandlingsregler gitt av Forsvarets overkommando, ref 51138/95/FO/PI- 1/AD/ad/542.5 - Bestemmelser om førtidsdimittering. Kriterier for innvilgelse er jfr pkt 4 «Gjelder førtidsdimisjonen utdanning, omfattes skole eller utdanningsplass av minimum ett-års varighet (skoleår - ca 10 mndr varighet) varighet med avsluttende prøve/eksamen. Herunder også forkurs i fall dette er en betingelse for et videre studium».

Universitetets krav om 12 uker byggreglevant erfaring faller ikke under benevnelsen forkurs, da dette ikke er en forutsetning for å kunne starte studiene på ordinær måte. N.N. vil dimittere med ordinær dimisjonsdato 17 juli 1998, tidnok for ordinær skolestart.»

Ombudsmannen fant ikke grunn til bebreidelser mot vedtaket.

III

En vernepliktig ønsket Ombudsmannens bistand i anledning hans søknad til Forsvarets myndigheter om tidligere dimisjon og overføring til Heimevernet.

Bakgrunnen for søknaden var hans planer om å avlegge kontinuasjonseksamen ved videregående skole våren 1998 med sikte på høyskolestudier fra høsten 1998.

Etter å ha drøftet saken nærmere telefonisk kunne Ombudsmannen avslutte saken med følgende brev til klageren:

«Det vises til Deres brev datert 30 mars 98 og telefonsamtale den 1 april 98 i anledning Deres søknad og vedtak i brev fra X garnison datert 15 januar 98. Vi legger til grunn at De ikke har klaget over det omtalte vedtaket til ordinært klageorgan i Forsvaret.

Som kjent har Ombudsmannen adgang til å foreta en nøytral vurdering dersom personell skulle føle seg urettmessig behandlet av de ordinære forvaltnings- og klageorgan i Forsvaret.

Etter telefonsamtalen forstår vi at De mener å trenge vesentlig lesetid i et egnet miljø for å kunne bestå en kontinuasjons-eksamen den 1. eller 2. juni 1998, som er en betingelse for at De kan studere fra høstsemesteret 1998. Dersom den omtalte eksamen ikke består denne gang må studiestart angivelig utsettes i ett år. Det legges til grunn at De nå overveier å fremsende til Deres avdeling en søknad om utsettelse med resterende førstegangstjeneste, med en utdypende begrunnelse og ny dokumentasjon.

På bakgrunn av Deres overveielser om å søke avbrudd med militærtjenesten for å fullføre denne på et

senere tidspunkt blir saken som avtalt å stille i bero ved vårt kontor inntil vi hører nærmere fra Dem.»

Ombudsmannen har senere intet hørt fra klageren.

IV

En vernepliktig som var høyskoleutdannet innen databransjen ønsket Ombudsmannens bistand med sikte på å kunne nyttiggjøre seg sine datakunnskaper under førstegangstjenesten.

Klageren opplyste at han hadde sett seg tvunget til å akseptere at han ikke kunne bli sikkerhetsklarert av Forsvaret etter en dom for cumputerhacking i utlandet tre år tidligere. Dette forhold utelukket mulighetene for tjenesteoppgaver innen avansert datateknologi i Forsvaret - slik han primært hadde håpet på.

Etter nærmere drøftelser med klageren fremkom at han i forbindelse med militærtjenesten var permittert fra en stilling som sikkerhetssjef for nettverksavdelingen i et større firma i Oslo. På denne bakgrunn fant klageren at han ville søke sine militært foresatte om overføring til et tjenestested i Oslo for bedre å kunne opprettholde kontakten med sitt yrkesmiljø ved bedriften i fritiden.

Ombudsmannen har senere ikke hørt noe fra klageren.

V

Ombudsmannen mottar en lang rekke skriftlige og telefoniske henvendelser fra vernepliktige som ikke oppnår å bli fordelt til tjenesteoppgaver etter sine primærønsker.

Mange opplever det skuffende at de ikke blir tildelt tjenesteoppgaver i samsvar med sin sivile yrkes/utdanningsbakgrunn eller sine yrkesplaner etter endt tjeneste.

Nedenstående brev til en klager kan stå som et typisk eksempel på det ovennevnte:

«Det vises til Deres brev av 4 november 98 og telefonsamtale i dag vedrørende Deres ønske om å avtjene førstegangstjenesten som sjåfør. Vi forstår det slik at De mener at sakens fakta ikke er kommet tydelig nok frem for Forsvaret med hensyn til de fordeler en militær sjåførtjeneste ville ha for Deres sivile arbeide etter førstegangstjenesten.

Som kjent har Ombudsmannen adgang til å foreta en nøytral vurdering dersom Forsvarets personell skulle føle seg urettmessig behandlet av de ordinære forvaltnings- og klageorgan i Forsvaret. Ombudsmannens vurdering retter seg mot en så vidt mulig lik behandling av personellet i relasjon til gjeldende regelverk. I denne forbindelse må opplyses at en vernepliktig ikke har noe rettmessig krav på en bestemt tjenestestilling uansett hvor fordelaktig en slik tjeneste ville være for den vernepliktige.

Etter samtalen antas at De gjennom Deres militære foresatte vil søke nærmere belyst eventuelle muligheter for å endre tjenestestilling.

Dersom De imidlertid skulle mene å bli regelstridig eller usaklig forskjellsbehandlet under førstegangstjenesten har De som kjent adgang til å ta ny kontakt med vårt kontor.»

VI

En vernepliktig hadde forgivevis søkt om dimisjon og overføring til Heimevernet for å kunne tiltre stilling hos en byggmester. Den første søknad var frem satt allerede ved fremmøte til rekruttskolen og avslått med den begrunnelse at reglene ikke hjemler adgang til overføring på slikt grunnlag. Etter ca 3 måneders tjeneste hadde han gjentatt søknaden. Denne gang også med familieproblemer som tilleggsbegrunnelse. Da også denne søknad ble avslått hadde han søkt bistand hos en advokat som på hans vegne fremmet en klage til Ombudsmannen.

I sin henvendelse til Ombudsmannen hevdet advokaten på klagerens vegne at avslaget bygget på vilkårlig skjønnsutøvelse og at det ikke var lagt vekt på at den vernepliktige kunne bli gående arbeidsledig etter ordinær dimisjon. Selv om klagen var frem satt 2 måneder etter vedtaksdato mente advokaten at forvaltningslovens regler om klagefrister ikke kunne gjøres gjeldende da vernepliktsmyndighetene ikke hadde oppgitt noen klagefrist i avslagsbrevet til søkeren. Vernepliktsverkets sentrale stab ble anmodet om kommentarer og uttalelse til advokatens anførsler, hvoretter Ombudsmannen skrev slik til advokaten:

«Det vises til Deres brev datert 6 august 98 vedrørende Vernepliktsverkets avslag på søknad fra N.N. om dimisjon og overføring til Heimevernet.

Deres brev ble oversendt Vernepliktsverket sentral stab med vårt brev datert 12 august 98, hvoretter VPV's uttalelse er gitt i brev datert 18 september 98. Kopi vedlegges.

Med hensyn til eventuell uklarhet om gjeldende regelverk i relasjon til de fremførte klagepunkter må bemerkes: Ved behandling av saker etter Vernepliktsloven gjelder ikke Forvaltningslovens kap IV-VI (vedr dokumentinnsyn, begrunnelse for vedtak, om klage mm) jfr Vpl § 47a.

Dersom det skulle oppstå spesielle problemer i forbindelse med avtjening av verneplikten er det adgang til å søke overføring til et tjenestested nærmere hjemmet, eventuelt utsettelse med resterende førstegangstjeneste m.m. Etter gjeldende regelverk i Forsvaret skal slike søknader behandles restriktivt og herunder med sikte på en så vidt mulig lik og rettferdig behandling av personell med tungtveiende behov for overføring eller utsettelse m.m.

Det foreligger ingen ordning med generell adgang til å søke om dimisjon og overføring til Heimevernet etter 90 dagers tjeneste. Som en nødløsning for personell med helt spesielle problemer har det imidlertid i enkelte tilfelle vist seg nødvendig å avbryte førstegangstjenesten. I forbindelse med fullføring av resterende militærtjeneste kan det riktignok søkes om overføring/omfordeling til annen avdeling eller annen forsvarsgren.

For eventuell overføring/omfordeling til Heimevernet foreligger imidlertid det vilkår at mannskapet har utført minimum 3 måneders førstegangstjeneste.

Når det gjelder mannskaper som i sluttfasen av førstegangstjenesten (på 12 måneder) får tilbud om fast arbeid som er betinget av tiltredelse før ordinær dimisjonsdato har Stortinget gitt Forsvaret adgang til å innvilge førtidsdimisjon med inntil 6 uker.

Dersom De skulle mene at Forsvaret har lagt vekt

på feilaktige premisser ved de skjønsmessige vurderinger av søknadene fra N.N. gis De adgang til å avgi konkretiserte anførsler for sakens nøytrale behandling ved vårt kontor.»

Som svar på det ovenstående opplyste advokaten at den vernepliktige hadde funnet å ikke ville forfølge overføringssaken og at han heller ville søke om førtidsdimisjon for de siste 6 uker av militærtjenesten. Saken ble avsluttet og Ombudsmannen har senere ikke hørt noe fra klageren eller hans advokat.

Vervede og kvinner i Forsvaret

Det er ikke mottatt noen skriftlige klagesaker i denne gruppe i 1998. Gruppen omfatter foruten ordinært vervet personell (grenaderer) også kvinner som utfører frivillig militærtjeneste, og menig personell i frivillig tjeneste utenlands. Det er Ombudsmannens erfaring at det kvinnelige personell som etter egen søknad gjør militærtjeneste, finner seg vel til rette i det militære miljø. Også rent fritidsmessig skjer det en positiv utvikling i Forsvaret hva angår forholdene for kvinners militærtjeneste. Selv om kvinnene fortsatt utgjør en svært beskjeden andel av soldatmassen må det ansees som positivt at jenter ikke sjelden velges som tillitsvalgt for soldatene.

Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av materiell

I likhet med 1997 er det heller ikke i 1998 behandlet noen registrerte klagesaker i denne gruppe. Som opplyst i fjorårets melding var 1997 det første år siden ombudsmannsordningen ble etablert i 1952, at Ombudsmannen ikke mottok noen skriftlige klager vedrørende Forsvarets krav om erstatning overfor mannskaper som ved uaktsomhet påfører Forsvaret tap av militære uniformeffekter eller personlig utstyr. I 1996 ble det behandlet 6 slike klagesaker som alle ble avgjort i klagerens favør. I innberetningen for 1995 uttalte Ombudsmannen bl a følgende om disse spørsmål:

«Med bakgrunn i stadige telefonforespørsler synes det å herske stor uklarhet ved militæravdelingene når det gjelder regelverket for mannskapenes erstatningsplikt og reglene om erstatningsutmåling ved tap og skade på militært utstyr.»

At det hverken i 1997 eller 1998 er mottatt noen klager i denne gruppe må tas som et tegn på at de forannevnte uklarheter nå er tilbakelagt og at militæravdelingenes behandling av taps- og skadesakene nå er bragt i samsvar med gjeldende regelverk.

Underbringelse, transport, forlegningsforhold, hjemmeboerstatus

Det er behandlet kun 1 klagesak i denne gruppe. Saken gjør ikke krav på nærmere omtale.

Da det ofte synes å herske uklarhet vedrørende de gjeldende bestemmelser om soldatenes muligheter for å kunne bo hjemme under tjenesten refereres følgende retningslinjer. Jfr KTF.avd. 1. nr 4 1989:

«Med personell med «hjemmeboerstatus» menes i dette tilfellet vernepliktige mannskaper, vervede og elever ved militære skoler som under tjeneste etter søknad er innvilget tillatelse til å bo og spise privat. Hovedregelen er at nevnte personellkategorier forlegges og forpleies ved egen avdeling. Således kan Forsvaret ikke pålegge disse å bo og spise privat. Imidlertid kan avdelingens sjef ut fra beredskapsmessige og tjenstemessige hensyn innvilge «hjemmeboerstatus» basert på frivillighet og etter søknad i følgende tilfelle:

- a) når avdelingen ikke har tilfredsstillende forlegning eller forpleiningskapasitet.
- b) når sosialmedisinske- eller andre tungtveiende velferdsgrunner foreligger. Gifte og samboende med omsorg for barn gis prioritet.

Den som gis tillatelse skal til enhver tid holde avdelingen underrettet om nøyaktig adresse og eventuelt tlf.nr.

Vedkommende forplikter seg til å delta i alle typer tjeneste ved avdelingen forøvrig. Han/hun skal oppbevare sitt feltutstyr på vedkommende avdelings forlegning, militære effekter som oppbevares privat skal være innelåst. Personell med hjemmeboerstatus kan tilståes reisegodtgjøring, erstatning for kost og kvarter etter gjeldende bestemmelser i FR del I pkt 1.2. og 5.8.

For å holde kontroll med personell som har utbetalt penger for å bo og spise privat under tjeneste, permisjon, sykdom mv og som ikke skal spise i Forsvarets messer har Forsvarets Intendanturmevnd vedtatt egne bestemmelser, jfr Ktf Avd I nr 3 1985 side 37. Det forutsettes imidlertid at avdelingens sjef tilpasser ordningen etter lokale forhold.»

Forsvarsdepartementet har ved brev av 6. okt. 1993 bestemt av FO skal være administrativt klageorgan i saker vedrørende hjemmeboerstatus.

Kosthold

Det er i 1998 ikke behandlet noen registrerte klagesaker vedrørende kostholdet. Det er Ombudsmannens erfaring at mannskapene som regel opplever Forsvarets kosttilbud som svært tilfredsstillende dog med unntak for enkelte måltider - slik det gjerne oppleves i et vanlig hjem.

Tjenesteforhold, sikkerhetsklarering, tjenestebevis

I 1998 er det behandlet 5 saker i denne gruppe hvorav 2 av klagesakene ble gitt medhold. Til tross for et beskjedent antall konkretiserte klagesaker fra enkeltpersonell mottar Ombudsmannen stadig henvendelser fra mannskapenes tillitsvalgte vedrørende tjenesteforholdene. De tillitsvalgte henvendelser og spørsmål har som regel bakgrunn i at avdelingen har mannskapsmessig underdekning i forhold til de daglige tjenesteoppdrag. Det vises forøvrig til nemndas

bemerkninger vedrørende mannskapssituasjonen under avsnittet om «Generelle spørsmål» foran i denne innberetning.

I

Fra en vernepliktig mottok Ombudsmannen følgende brev:

«Fra 8. januar og til 19. desember 1997 avtjente jeg verneplikten i X. Etter rekruttskolen og voksenopplæringskurs tjenestegjorde jeg som voksenopplæringsassistent ved Y. Vi fikk ikke utlevert tjenestebeviset da vi dimitterte, men vi ble lovet at vi skulle få det tilsendt. Nå har det nesten gått fem måneder siden jeg dimitterte, og ennå har jeg ikke sett noe til tjenestebeviset. Jeg har ringt til sjefen for staben på Y, tre ganger (den ene gangen snakket jeg med hans NK) og purret, senest torsdag 30.04.98, men ennå har jeg ikke fått tjenestebeviset.

Til høsten skal jeg begynne å studere, og de poengene jeg får for å ha avtjent verneplikten kan være avgjørende for om jeg kommer inn på det studiet jeg ønsker eller ikke. Fristen for innsendelsen av disse papirene er fredag 09.05.98, men forhåpentligvis kan jeg ettersende dem. Jeg håper med dette at jeg kan få hjelp til å få mitt tjenestebevis.»

Saken ble umiddelbart tatt opp med vedkommende tjenestested. To dager senere innløp melding om at tjenestebeviset nå var oversendt klageren.

II

En vernepliktig ønsket Ombudsmannens bistand med sikte på å kunne gjennomføre førstegangstjenesten i Telemark bataljon (Tmbn). Klageren opplyste at han under sesjonen i 1997 hadde uttalt et sterkt ønske om tjeneste ved denne avdeling og at han etter råd fra sesjons- offiseren hadde valgt å ønske innkalling i august 1998 istedet for januar 1998.

Bare 4 uker før innrykksdato i august hadde han til sin store skuffelse mottatt melding om at han ikke var funnet kvalifisert for tjeneste i Telemark bataljon og at innrykksstedet var endret for hans vedkommende. Klageren hevdet at han var særlig motivert for tjeneste i Telemark bataljon og hadde sett frem til å gjennomføre førstegangstjenesten der. Vernepliktsavdelingen som ble anmodet om å redegjøre for saken opplyste at en nærmere personundersøkelse hadde avdekket at klageren ikke kunne sikkerhetsklareres slik det er nødvendig for tjeneste i Tmbn. Avdelingen opplyste at klageren ville bli underrettet i eget brev om de forhold som forhindret sikkerhetsklarering.

Ombudsmannen avsluttet saken med et brev til klageren hvor bl.a følgende ble anført:

«I brev fra Vernepliktsverket avdeling X datert 10 august 98, hvor gjenpart sees sendt til Dem, er bl.a opplyst at De pr i dag ikke oppfyller betingelser for avtjening av førstegangstjenesten i Telemark bataljon. Det legges til grunn at De vil bli nærmere underrettet i et eget brev fra VPVX, og herunder om adgangen til å klage over den manglende sikkerhets-

klarering til ordinært overordnet klageorgan for denne sakstypen.

Slik saken fremtrer pr i dag synes De å være behandlet i samsvar med gjeldende regelverk og praksis. For ytterligere spørsmål, eventuelt etter en ordinær klagebehandling som nevnt ovenfor, kan De om ønskelig ta telefonisk kontakt med vårt kontor.»

Klageren har senere ikke latt høre fra seg.

Permisjoner

Som tidligere år har Ombudsmannens kontor også i 1998 mottatt en rekke henvendelser vedrørende permisjonsspørsmål. Ingen av disse har medført behov for ordinær saksregistrering.

De fleste permisjonsspørsmål må løses ved bruk av telefon/telefaks idet klagen ofte innløper svært kort tid før permisjonen ønskes påbegynt. Etter permisjonsdirektivets bestemmelser kan fritidspermisjon innvilges først når rekruttene har fått tilfredsstillende opplæring. Denne opplæring skal være gjennomført innen 9 virkedager etter innrykk.

Ved brev av 4. august 1997 har FO innskjerpet overfor avdelingene at 9-dagers-regelen ikke må overskrides og at mannskapene ved samme avdeling må behandles mest mulig likt mht. når «karantenetiden» oppheves.

Disiplinærsaker

Det er i 1998 behandlet 2 registrerte saker i denne gruppen. I tillegg har kontoret mottatt en rekke skriftlige og telefoniske henvendelser fra refset personale hvor kontorets bistand har kunnet begrenses til veiledning om de ordinære klagemuligheter innen det militære system. I motsetning til de øvrige forvaltningsområder er det innen disiplinærordningen i Forsvaret etablert to klageinstanser, idet Klagenemnda for disiplinærsaker i Forsvaret mottar og behandler klager som den refsede innklager etter at den ordinære klageinstans har truffet vedtak i saken.

Dette «tre-trinnsystem» for administrativ behandling av disiplinærsaker endrer imidlertid ikke den refsedes rett til å forelegge saken for Ombudsmannen. Ordningen synes å virke etter sin hensikt, men medfører at disiplinærsakene blir noe «gamle» før de eventuelt når Ombudsmannen.

I

På vegne av sin refsede medsoldat klaget en hovedtillitsvalgt over at hans egen vitneforklaring ikke var tillagt tilstrekkelig formildende betydning ved refselsesutmålingen. I følge hans vitneforklaring hadde den anmeldende sersjant opptrådt såvidt provoserende overfor refsede slik at refsedes «svar på tiltale» ikke kunne oppfattes som særlig respektstridig.

Til tross for refsedes klage var refselsesvedtaket, -bot kr.600,- - blitt fastholdt.

Under saksforberedelsen fikk Ombudsmannen melding fra tillitsmannen om at det nå var funnet en «ordning» med Forsvaret og saken ble med dette annullert.

II

Ikke sjelden forekommer at en klager retter sin klage både til Ombudsmannen og til ordinær administrativ klageinstans. Nedenstående brev fra Ombudsmannen til en slik klager refereres som eksempel på dette:

«Det vises til Deres klage til Ombudsmannen datert 18 september 1998, fremsendt gjennom X regiment og mottatt ved vårt kontor den 28 september 98. Med samme ekspedisjon fra X er vi som gjenspartsadressat meddelt at klagesaken er oversendt til Klagenemnda for disiplinærsaker med X's brev datert 22 september 98.

Ombudsmannen har adgang til å foreta en nøytral vurdering dersom Forsvarets personell skulle føle seg urettmessig behandlet av de ordinære forvaltnings- og klageorgan. I refselsaker vil Ombudsmannens prøvelse som regel rette seg mot disiplinærsakens formelle sider etter ankebehandlings utfall. En sak som er under behandling av ordinært klageorgan blir normalt ikke behandlet ved vårt kontor før den ordinære klagebehandlingen er avsluttet.

På bakgrunn av det ovenstående kan vi pr i dag ikke se grunn til å behandle klagen. Etter utfallet av klagenemndas behandling av saken kan De om ønskelig ta ny kontakt med vårt kontor. For eventuelle ytterligere spørsmål kan De gjerne ta telefonisk kontakt.»

Tillitsmannsordningen

Det er heller ikke i 1998 behandlet noen klagesaker vedrørende tillitsmannsordningen. Det er Ombudsmannens inntrykk at soldatenes tillitsmannsordning er innarbeidet som en naturlig del av Forsvarets virksomhet og at mannskapene opplever ordningen som et godt egnet organ for ivaretagelse av soldatinteressene. De praktiske erfaringer viser også at de kvinnelige soldaters interesser er blitt ivaretatt. Det er grunn til å merke seg at de kvinnelige soldater ofte har en større andel av tillitsmannskorpset enn deres tallmessighet skulle tilsi. Dette tyder på at de kvinnelige soldater finner seg til rette innenfor tillitsmannsordningen.

Tillitsmannsutvalgene har som tidligere sendt referater fra sine møter. De tall som refereres nedenfor er bygget på referater fra møter i utvalgene. Statistikken føres i henhold til TMO-reglens pkt 1.4.

Hæren	49 (47) utvalg med 340 møter (313)
Sjøforsvaret	31 (29) utvalg med 82 møter (118)
Luftforsvaret	24 (19) utvalg med 100 møter (90)
Samlet	98 (95) utvalg med 522 møter (521)

Tallene for 1997 i parentes.

Godtgjørelser - økonomiske forhold

Det er behandlet 4 registrerte klagesaker i denne gruppe.

I

En vernepliktig hadde med henvisning til en frivillig inngått kontrakt om gjensidig forsørgeransvar med sin samboer, forjevnes søkt om forsørgertillegg (ektefelle tillegg.) Etter å ha klaget saken inn for både FO og Forsvarsdepartementet skrev han slik til Ombudsmannen:

«Jeg er for tiden inne til førstegangstjeneste og har i den forbindelse søkt om forsørgertillegg og botillegg for min samboer. Søknaden har blitt avslått i alle instanser. Jeg er ikke fornøyd med behandlingen av min søknad og henvender meg derfor til Dem. Sakens papirer følger vedlagt.

I alle instanser har avslaget blitt begrunnet med at fredsregulativet ikke gir samboere rett til forsørgertillegg såfremt de ikke har felles barn. Min argumentasjon gikk imidlertid ut på at det burde være tilstedeværelsen av et forsørgeransvar og ikke sivilstand som avgjør dette. Jeg mente at regulativets intensjon var å gi ekstra bistand til personer med slikt ansvar, ikke til personer med en viss sivilstand. Dette punktet synes å være ignorert i saksbehandlingen. Siden dette var utgangspunktet mitt er i realiteten ikke min sak behandlet.

Jeg ville med min søknad sette søkelyset på det jeg mener er et kunstig skille mellom ekteskap og samboerskap hvor underholdsplikten er kontraktsfestet. Dette har jeg redegjort for i klagen (vedlagt). I ettertid har jeg blitt kjent med at samboende befall får anerkjent underholdsplikten uavhengig av felles barn og samboerkontrakt. Dette opplever jeg som direkte diskriminering. Jeg synes det er merkelig at samboende befall får anerkjent sitt forsørgeransvar mens samboende menige ikke får det. Dette er en praksis som etter min mening ikke bør fortsette.

Alle papirer knyttet til saken ligger vedlagt. Ytterligere argumentasjon finnes der.»

Etter Ombudsmannens gjennomgang av saken ble klagerens henvendelse besvart slik:

«Det vises til Deres brev datert 27 mars 1998 i anledning ovennevnte sak. Personell som føler seg urettmessig behandlet av de ordinære forvaltnings- og klageorgan i Forsvaret har som kjent adgang til å be om Ombudsmannens vurdering av saken. Ombudsmannens oppgave er å foreta en nøytral vurdering av saken med sikte på en så vidt mulig lik praktisering av gjeldende regelverk for personellet.

Bestemmelser om ektefelle tillegg er regulert i Fredsregulativet Del I pkt. 3.1.1, hvor det foruten hovedregelen om tillegg til den utskrevnes ektefelle fremgår i hvilke bestemte forhold slikt tillegg kan innvilges. Etter bestemmelsen fremgår at tillegget også kan utbetales til «samboer når parets barn har felles barn. Registrert partner er likestilt med ektefelle.»

Som riktig påpekt av Dem er kontraktsfestet underholdsplikt ikke nevnt under bestemmelsen. Det skyldes at Forsvaret ikke har akseptert å bli bundet av eventuelle kontraktsforpliktelser som et mannskap måtte ha avtalt med en annen person, herunder

om underholdsplikt. I Deres tilfelle synes imidlertid partene å ha avtalt en gjensidig underholdsplikt, jfr den fremlagte samboerkontrakten.

Vi har forstått at De mener regelverkets praktisering er urimelig, men på et upartisk grunnlag kan vi ikke se at De er urettmessig eller forskjellsbehandlet i relasjon til fast innarbeidet praksis i tilsvarende saker. Deres bemerkninger om befalets vilkår virker uklare og må antas å bero på misforståelser. For en eventuell ønskelig avklaring av slike forhold kan De gjerne ta telefonisk kontakt med vårt kontor. På bakgrunn av det ovenstående kan vi ikke se grunn til å rette noen kritikk mot det vedtaket som er truffet av Forsvaret og opprettholdt av Forsvarsdepartementet.»

II

En vernepliktig klaget over manglende innvilgelse av stønad til dekning av pliktig skadeforsikringspremie for yrkesnødvendig bil. Mannskapet hadde yrke som salgskonsulent i butikken og hadde fått avslag på sin søknad om kr. 317,- pr.måned til skadeforsikringspremie for bilen i henhold til låneavtale med banken hadde forpliktet seg til. En klage til FO hadde heller ikke ført frem. Stønad til dekning av bil-lånsrenter var imidlertid innvilget.

Etter at nærmere opplysninger og ytterligere dokumentasjon var innhentet ble saken tatt opp med FO i brev slik fra Ombudsmannen:

«N.N. har i brev datert 18 februar 1998 anmodet om Ombudsmannens vurdering av ovennevnte sak. Etter avtale med N.N. i telefonsamtale den 4 mars 98 har saken vært stillet i bero ved vårt kontor i påvente av en mer utførlig begrunnelse for søknaden og ytterligere dokumentasjon fra N.N. Med brev fra N.N. datert 5 mars 98, mottatt 13 mars 98, har N.N. fremlagt ytterligere dokumentasjon i saken.

Idet muntlige opplysninger fra N.N. fremdeles ikke kan sees fremkommet i de foreliggende dokumenter anses det nødvendig å viderebringe opplysningene slik vi har oppfattet N.N. etter telefonsamtalen.

N.N. har angivelig ved avdelingen fått innvilget dekning av gjeldsrenter til yrkesnødvendig kjøretøy. I forbindelse med lånet fra Sparebanken X er det stillet krav som at bilen holdes skadeforsikret. Det er således hevdet at forsikringspremien er en nødvendig omkostning tilsvarende rente-omkostningene som blir dekket av Forsvaret. Iflg N.N. har han ikke økonomiske midler til å betale forsikringspremien på kr.317,- pr måned. I samsvar med vanlig praksis bes FO vennligst avgi en uttalelse for sakens behandling ved vårt kontor.»

Etter sin fornyede gjennomgang av saken skrev FO slik tilbake til Ombudsmannen:

«Ombudsmannen ber om en uttalelse fra FO i sakens anledning. Det opplyses at mannskapet mottar stønad til dekning av gjeldsrenter fra lån til yrkesnødvendig kjøretøy. Mannskapets tjenestegjørende avdeling, Y flystasjon bekrefter dette forholdet i telefonsamtale pr 30.03.98. Mannskapet møtte til førstegangstjeneste den 1 oktober 1997.

2 Drøfting

Med henvisning til Tjenestereglementet for Forsvaret-ugr-571 B VII pkt 2 e, opprettholdt FO, Y flystasjon sitt avslag på mannskapets søknad om å få dekket skadeforsikring (FOs vedtak av 3 februar d å). Mannskapets kreditor Sparebanken X dokumenterer å ha salgspant i kjøretøyet. Det er derfor nødvendig at formålet til enhver tid holdes skadeforsikret.

3 Konklusjon

Med bakgrunn i ovennevnte, vil FO trekke tilbake sitt vedtak av 3 februar d å. Det er i dette tilfellet naturlig å vurdere mannskapets yrkesnødvendige kjøretøy jf følgende forhold i TFF-ugr-571 B VII pkt 2 c: «Ved skadeforsikring er det kun tale om forsikring som gjelder utstyr/verktøy som er nødvendig i mannskapets erverv når utstyret/verktøyet ikke disponeres i inntektsgivende virksomhet.»

FO vil med dette tilstå mannskapet stønad til dekning av skadeforsikring for yrkesnødvendig kjøretøy med Kr. 317.-pr mnd.»

III

En vernepliktig, som p.g.a. foreldrenes sykdom og hans ansvar for gårdsdrift, var blitt dimittert etter 90 dagers førstegangstjeneste klaget over at han ikke hadde fått utbetalt dimisjonsgodtgjørelse.

Klagen til Ombudsmannen var formet slik:

«Jeg har fått innvilget 90 dagers førstegangstjeneste på grunn av mine foreldres situasjon og gårdsbruk. I følge skriv i fra Vernepliktsforvaltningen i X står det at hvis en blir dimittert etter 90 dager får en utbetalt kr.2868,- Det står ikke skrevet noe om at en mister de rettigheter for de som er innkalt til 90 dagers tjeneste. Det står heller ikke i innkallingskortet! Derfor mener jeg at Forsvaret bevisst har unnlatt å opplyse dette og at jeg ikke har rett til dimmepenger.

Har ofret mye for å gjennomføre denne tjenesten. Har pendlet til og fra tjenestested med egen bil for egen regning. Noe som har medført store ekstra utgifter for meg. Derfor er min økonomi basert på at det skulle bli utbetalt dimmepenger. Har pratet med økonomiforvaltningen på Y Flystasjon og Vernepliktsseksjonen i X uten positiv respons. Håper derfor at Dere kan se på min sak og forhåpentligvis hjelpe meg.»

Ombudsmannen besvarte denne henvendelse slik:

«Det vises til Deres brev datert 18 april 1998 hvor De mener å ha krav på dimisjonsgodtgjørelse kr. 2.868,-, med henvisning til et orienteringsskriv fra Vernepliktsforvaltning X.

I det nevnte orienteringsskrivet fra X er bl a opplyst vedrørende dimisjonsgodtgjørelse: «Hvis du blir dimittert etter 90 dager og før 180 dager, får du kr 2.868,-» Formuleringen «etter 90 dager» kan riktignok medføre et fortolkningsspørsmål som kunne vært avverget dersom det i stedet var blitt sitert fra de relevante gjeldende bestemmelser i Fredsregulativet Del I (FR del I)

Det er ikke opplyst om De forsøkte å få oppklart den riktige regelforståelsen før De eventuelt innrettet Dem etter Deres egen regelforståelse.

Vi forstår det slik at De ble dimittert etter 90 dagers førstegangstjeneste, for senere å utføre militærtjeneste i Heimevernet.

I FR del I er bl a bestemt:

«1.6.1 For tjeneste t o m 90 dager utbetales ikke dimisjonsgodtgjøring.

1.6.2 For tjeneste 91 - 180 dager: halv dimisjonsgodtgjøring

Merk: Mannskaper som innkalles til 6 måneders førstegangstjeneste og fullfører denne, skal ha full dimisjonsgodtgjøring. **Mannskaper som overføres til Heimevernet etter 3 måneders tjeneste, utbetales ikke dimisjonsgodtgjøring.**» (uthevingene er foretatt i dette brevet)

Etter sakens nøytrale vurdering ved vårt kontor og med sikte på en så vidt mulig lik praktisering av regelverket for personellet kan vi ikke se at De har rett til å få utbetalt dimisjonsgodtgjøring.»

Sykesaker

Det er behandlet 13 saker i denne gruppe mot 7 saker i 1997. I 7 av sakene er avgjørelsen endret til fordel for klageren.

I

En vernepliktig hadde fått avslag på søknad om fritak for militærtjenesten p.g.a. smerter i rygg og nakke. Klageren opplyste at søknaden var avslått til tross for en legeerklæring som bekreftet de nevnte smerteproblemer. Da innkallingstidspunktet nå nærmet seg ønsket han at «saken ble tatt opp og vurdert alvorlig» av Ombudsmannen.

Klagen ble besvart slik:

«I anledning ovennevnte sak vises til Deres brev datert 28 oktober 1998. Ombudsmannen har adgang til å foreta en nøytral vurdering dersom personell skulle føle seg urettmessig behandlet av de ordinære forvaltnings- og klageorgan i Forsvaret. Skjønnsmessige vurderinger av medisinsk faglig karakter har Ombudsmannen ikke adgang til å overprøve. Klage over en militær legekjennelse kan påklages til militær legemnd. For øvrig er øverste klageorgan i medisinsk faglige spørsmål Forsvarets overkommando/Sanitetsstaben.

Etter fremmøte til militærtjenesten vil De få adgang til en ny medisinsk bedømmelse og det anbefales derfor at De medbringer tidligere legeattester m.m. ved fremmøte til tjenesten. For eventuelle ytterligere spørsmål kan De om ønskelig ta telefonisk kontakt med vårt kontor.»

Ombudsmannen har senere ikke hørt noe fra klageren.

II

En advokat ønsket på vegne av en innkalt vernepliktig Ombudsmannens bistand til å få en rask avklaring av mannskapets medisinske tjenestedyktighet. Advokaten viste til at han for snart 3 måneder siden hadde fremmet en fritakssøknad på vegne av sin klient. Søknaden var basert på en legeattest som bekreftet at mannskapet hadde gjennomgått en hjerteoperasjon og ikke burde utsettes for kulde og fysiske anstrengelser.

Med bakgrunn i at søknaden fortsatt ikke var behandlet og innkallingen ikke trukket tilbake hevdet advokaten at hans klient hadde fått psykiske problemer p.g.a. den sendrektige saksbehandling. Saken ble drøftet telefonisk med de aktuelle militære myndigheter hvorefter følgende brev ble sendt advokaten:

«I anledning ovennevnte sak vises til Deres brev datert 8 januar 1998 hvor De ber om Ombudsmannens bistand for å få et svar på Deres klage i brev til Vernepliktsforvaltning X datert 23 oktober 1997.

Som kjent har Ombudsmannen adgang til å yte bistand på et upartisk grunnlag dersom personell skulle føle seg urettmessig behandlet av de ordinære forvaltnings- og klageorgan i Forsvaret.

Medisinsk faglige vurderinger har ombudsmannen ikke adgang til å overprøve. Klage over legekjennelser blir som kjent bedømt av en militær legemnd, og øverste klageorgan i medisinsk faglige spørsmål er Forsvarets overkommando/Sanitetsstaben.

Etter telefonsamtale med VFX, kaptein N.N. den 13 januar 98 antas at De vil bli kontaktet fra VFX snarest mulig. På bakgrunn av samtalen med VFX synes det pr i dag ikke grunn til ytterligere tiltak fra vårt kontor, men dersom De mot formodning ikke skulle høre fra Forsvaret innen en rimelig tid kan De ta ny kontakt med vårt kontor.»

Advokaten har senere ikke tatt kontakt med Ombudsmannen og saken antas å ha fått en tilfredsstillende løsning.

III

En vernepliktig hadde ventet på svar i 1 år og 10 måneder på en anmodning om opplysninger vedrørende sine rettigheter overfor Forsvaret som følge av oppstått isjias under militærtjenesten. I sin opprinnelige henvendelse til vernepliktsavdelingen hadde han opplyst at han av sivil lege var blitt sykmeldt p.g.a. konstatert isjias og at han fortsatt var sykmeldt på dimisjonstidspunktet.

Klageren avsluttet sitt brev til vernepliktsavdelingen slik:

«Eg ønskjer å vurdere om det kan vere ein årsaks-sammenheng mellom den tenesta eg har hatt i sambands-troppen og dei omfattande vanskar eg har fått. Eg ber difor opplyst:

- om det ligg føre nokon form for trygding eller billighets-erstatning som kan dekke mitt tilfelle.
- korleis ein evt går fram for å søke slik trygd/erstatning.
- kva saksopplysningar som evt må ligge føre.
- korleis og til kven ein formelt rettar evt erstatningskrav.
- kva sakshandsamingstid som evt kan påreknast i det einskilde høvet.

Eg ber vidare om å få tilsendt:

- kopi av min samla militære legejournal, frå sesjon, frå rekruttskulen på X, og frå tenesta i Y.

- attestasjon av kva konkrete teneste-tilhøve eg har hatt, særskilt i Y.

Eg imøteser Dykkar snarlege svar.»

I brevet til Ombudsmannen ønsket klageren også å vite om et offentlig kontor ikke har plikt til å svare innen fastlagt tid. Ombudsmannen tok umiddelbart opp saken med vernepliktsmyndighetene og kunne deretter sende følgende brev til klageren:

«Det vises til Deres brev datert 9 januar 1998, hvor De bl a etterlyser et svar på Deres brev til Vernepliktsforvaltning X datert 2 mars 1997, jfr. Deres brev til X datert 9 januar 1998.

På Deres spørsmål må først bekreftes at forvaltningsorganer har en alminnelig veiledningsplikt innenfor sitt område. Dersom det må ventes at det vil ta uforholdsmessig lang tid før en henvendelse kan besvares, skal det forvaltningsorgan som mottok henvendelsen, snarest mulig gi et foreløpig svar.

Saker i forbindelse med sykdom oppstått under militærtjeneste administreres av Forsvarets overkommando/Sanitetsstaben, Oslo mil/Huseby, 0016 Oslo, samt av de lokale trygdekontor.

Ombudsmannen har adgang til å foreta en nøytral vurdering dersom personell skulle føle seg urettmessig behandlet av de ordinære forvaltnings- og klageorgan i Forsvaret. Medisinsk faglige vurderinger har Ombudsmannen ikke adgang til å overprøve.

Etter telefonsamtale i dag med X/leder for vernepliktsseksjonen (major N.N.) antas at De vil bli kontaktet av X snarest mulig, og på bakgrunn av samtalen synes det pr i dag ikke grunn til ytterligere tiltak i saken fra vårt kontor. Dersom De mot formodning ikke skulle høre fra Forsvaret innen kort tid, eller for eventuelle ytterligere spørsmål kan De om ønskelig ta telefonisk kontakt med vårt kontor.»

IV

En vernepliktig som siden 1996 flere ganger var for søkt innkalt til førstegangstjeneste anmodet om Ombudsmannens bistand med sikte på å bli endelig fritatt for militærtjeneste. Med bakgrunn i rygglidelser var klageren blitt innvilget midlertidig utsettelse både i 1996 og 1997. Til tross for de samme rygglidelser var innkallingen med fremmøte juli 1998 fastholdt. Det var stillet i utsikt en grundig legeundersøkelse ved fremmøte, men likevel unnlot klageren å møte i samsvar med innkallingen.

I stedet valgte han å skrive et omfattende brev til Ombudsmannen hvor han redegjorde for sitt forhold til Forsvaret, opplyste om sine ryggsmarter og avsluttet slik:

«Foruten mine ryggplager har jeg panikk for å forlate hjemstedet. Reiser jeg til nye steder innbiller jeg meg at jeg aldri mer vil komme hjem igjen. Jeg har kjæreste og 1 barn og spesielt disse er jeg livredd jeg aldri mer vil få se igjen. Ellers får jeg svettetokter. Jeg er fryktelig sjalu og kan ikke sove hjemme fra. Jeg fungerer kun i vante omgivelser med de samme menneskene. Ellers blir jeg reservert og innesluttet. Derte har ført til at jeg ikke har tort eller kommer til å tore møte opp til førstegangstjeneste

ved X. For noen år siden måtte jeg avslå tilbud om jobb i Nordsjøen pga. disse problemene.

VFX har truet med å kontakte påtalemyndighetene hvis jeg ikke denne gang møter til førstegangstjeneste. Men hva skal jeg gjøre når jeg er syk og ikke tør møte opp? Håper De/Dere kan hjelpe meg?! Denne saken er blitt en stor belastning for meg. Håper ikke at mine sykdommer gjør meg til «forbryter». Mine legeattester er vedlagt (Kopi).»

Etter nærmere telefonundersøkelser i saken kunne Ombudsmannen skrive slik til klageren:

«I anledning ovennevnte sak vises til Deres brev datert 21 juli 98, og mottatt ved vårt kontor den 23 juli 98.

Etter telefonsamtalen med Dem i dag forutsettes at De har varslet Forsvaret om den uoverkommelige angsten, bl a med sikte på en ny medisinsk bedømmelse fra militærlegen. Ombudsmannens oppgave består i å foreta en nøytral vurdering dersom personell skulle føle seg urettmessig behandlet av de ordinære forvaltnings- og klageorgan i Forsvaret.

Skjønsmessige vurderinger av medisinsk faglig karakter har ombudsmannen ikke adgang til å overprøve. Klage over legekjennerler kan imidlertid bli bedømt av militær legenemnd. Øverste klageorgan i medisinsk faglige spørsmål er Forsvarets overkommando/Sanitetsstaben.

Etter avtale oversendes kopi av nærværende brev og Deres brev datert 21 juli 98 til X og Y. Vi legger nå til grunn at De vil søke å få vernepliktsforholdet avklart med Forsvaret. Som avtalt blir saken dermed å stille i bero ved vårt kontor inntil vi eventuelt skulle høre nærmere fra Dem.»

Ombudsmannen hørte senere ikke noe fra klageren.

V

Fra en advokat mottok Ombudsmannen følgende brev:

«Ovennevnte avtjente sin verneplikt i 1996 ved Xbataljonen. Under en militærøvelse i januar 1996 fikk han en pulk over ryggen og fikk skade som har medført varig men.

Trygdekontoret har erklært skaden som yrkesskade etter folketrygden. Det er ennå ikke foretatt medisinske undersøkelser av skadelidte med henblikk på å få fastsatt den medisinske invaliditetsgrad. Min klient har vært usikker på hvordan han kan fremme sitt krav om erstatning overfor Forsvaret og har derfor valgt å be meg hjelpe ham med dette. Under henvisning til det ovenstående vil jeg anmode ombudsmannen om hjelp til å fremme skadelidtes krav på riktig måte.

Hvis De ønsker flere opplysninger ber jeg om beskjed.»

Henvendelsen ble besvart slik:

«Det vises til Deres brev datert 14 oktober 1998 i anledning ovennevnte sak.

Ombudsmannen har adgang til å foreta en nøytral vurdering av saksbehandling foretatt av de ordinære forvaltnings- og klageorgan i Forsvaret. Medisinsk faglige vurderinger har Ombudsmannen ikke adgang

til å overprøve. Saker vedrørende engangserstating fra Forsvaret til vernepliktige som blir rammet av skade eller sykdom under avtjening av verneplikten administreres av Forsvarets overkommando/Sanitetstaben, Oslo mil/Huseby, 0016 Oslo. Erstatningskrav på annet grunnlag, eks. etter skadeserstatningsloven og yrkesskadeforsikringsloven, behandles av Forsvarets overkommando/Personellstaben Juridisk avdeling.

Det fremgår ikke om De mener at det foreligger et spesielt ansvarsgrunnlag i saken, men eventuelle spørsmål i forbindelse med fremme av et krav mot Forsvaret anbefales tatt opp med de ovennevnte aktuelle etater i Forsvaret.

Etter de foreliggende opplysninger og med henvisning til det ovenstående ser vi pr i dag ikke grunn til noen tiltak i saken fra vårt kontor.»

Sosiale saker

Det er i årets løp behandlet 6 saker i denne gruppe mot 7 saker i 1997. Til sammenligning kan nevnes at klageantallet i denne gruppe har hatt følgende utvikling i 90-årene:

1990	49 saker
1991	25 saker
1992	19 saker
1993	18 saker
1994	11 saker
1995	10 saker
1996	7 saker
1997	7 saker

Årsaken til det reduserte antall klager vedrørende sosialsaker antas å være at velferdskontorene og FO har ervervet seg gode rutiner og økt ekspertise på behandling av soldatenes sosiale problemer. De senere års revisjon av sosialkatalogen (regelverket) har også medført en bedre tilpasning av stønadsreglene i forhold til soldatenes faktiske behov.

I

En vernepliktig ønsket Ombudsmannens bistand til å få endret Forsvarets regler og praksis vedrørende utbetaling av botillegg for samboende mannskaper uten felles barn. Han hadde selv inngått samboerkontrakt om gjensidig forsørgerplikt med sin samboer, og mente derfor at han burde behandles på samme måte som samboende befal. Klageren begrunnet sin klage bl.a. slik:

«I ettertid har jeg blitt kjent med at samboende befal får anerkjent underholdsplikten uavhengig av felles barn og samboerkontrakt. Dette opplever jeg som direkte diskriminering. Jeg synes det er merkelig at samboende befal får anerkjent sitt forsørgeransvar mens samboende menige ikke får det. Dette er en praksis som etter min mening ikke bør fortsette.»

Ved undersøkelser i saken fremkom at klageren var innvilget botillegg med 50% av parets samlede boutgifter, men ønsket bistand til å få innvilget ytter-

ligere 50%. Ombudsmannen besvarte klagen bl.a. slik:

«Som kjent er Deres samboerforhold ikke blitt behandlet etter de bestemmelser som i Fredsregulativet (FR) del I 3.3 gjelder for «gifte, samboende mannskaper med felles barn og registrerte partnere».

Derimot er saken behandlet i samsvar med FR del I 3.4 om «enslige og samboende mannskaper» hvor det i pkt 3.4.3 lyder:

«I samboende forhold settes mannskapets andel av boutgiftene til 50 %. I andre former for bofelleskap hvor flere bor sammen forutsettes boutgiftene delt likt.»

I henhold til Tjenestereglement for Forsvaret - Ugr 571 B X - Behovsprøvet botillegg for bofelleskap - og i samsvar med hovedregelen i FR del I sees De innvilget dekning av 50 % av boutgiftene.

På bakgrunn av de foreliggende opplysninger kan det ikke sees at De har vært utsatt for noen urett eller forskjellsbehandling. Vi kan således ikke se grunn til å rette noen kritikk mot det vedtaket som er truffet av Forsvarsdepartementet.»

II

Fra en vernepliktig mottok Ombudsmannen kopi av hans klage til FO over etterregulering (reduksjon) av botillegg. Den vernepliktige mente seg urimelig behandlet da han ved dimisjonen i juni hadde fått nedregulert botillegget for hele tjenesteperioden som følge av at hans ektefelle i samme måned hadde fått utbetalt feriepenger av sin arbeidsgiver. Klageren skrev bl.a.:

«Feriepenger kan etter undertegnede oppfatning vanskelig regnes med da feriepenger har som formål å kompensere for bortfall av inntekt i feriemåneden, i vårt tilfelle juli 1998-to måneder etter at jeg dimiderte. Feriepenger er derfor ikke inntekt vi har hatt netto disponibel til å betale husleie, strøm og NRK-lisens i tidsrommet mens jeg faktisk tjenestegjorde. Det er for juli måned 1998 disse pengene skal gå med til å dekke de nevnte utgifter. Hvorvidt feriepenger formelt ble utbetalt den 12.juni 1998 (på lønningen for mai 1998) blir da av underordnet betydning. Dette utbetalingstidspunktet følger av hovedtariffavtalen mellom stat og kommuner, og det er således bare en tilfeldighet at beløpet kom til utbetaling på lønnslippen for en måned hvor jeg tjenestegjorde. Rene formålsbetraktninger tilsier derfor at begrepet «nettoinntekt» tolkes presiserende til ikke å omfatte feriepenger.

En slik fortolkning er også lagt til grunn i Forsvarets praksis. Meg bekjent er det ikke vanlig å legge til 10,2% feriepenger ved beregningen av nettoinntekt ved fastsettelsen av bostøtten når bostøttesøkna den behandles på rekruttskolen. Det har heller ikke blitt gjort i mitt tilfellet. Nettoinntekten som lå til grunn for beregningen av bostøtten utgjorde kr.5.200,- uten tillegg for feriepenger (jfr.kopi av innsendte lønnslipper i forbindelse med opprinnelig søknad på rekruttskolen) Det kan ikke være riktig at man da i ettertid regner med feriepenger. Det må kunne kreves at dette da ble gjort ved den opprinnelige fastsettelsen av bostøtten ved innrykk dersom dette skulle være en relevant post å regne med.

En slik påplussing av feriepenger vil da medføre

en urimelig og usaklig forskjellsbehandling i forhold til andre som er blitt innvilget bostøtte, og der det ikke foretas etterfølgende kontroll ved dimisjon. Disse mannskapene - som da fortrinnsvis har hatt en fast inntekt og ikke er blitt pålagt å holde Forsvaret løpende orientert om inntekten - vil da få utbetalt tilsvarende mer i støtte siden det ikke legges til 10,2% på inntekten for deres vedkommende. Dersom Forsvaret praktiserer bostøtteordningen på to forskjellige måter alt etter om man foretar sluttavregning eller ei, er dette som sagt å anse som en usaklig forskjellsbehandling. Usaklig forskjellsbehandling vil med støtte i fast, langvarig og konsekvent rettspraksis ikke være rettslig holdbart.»

Saken ble tatt opp til prinsipiell drøfting med Forsvarsdepartementet hvoretter FO fant å ville gi klageren medhold. Det ble samtidig uttalt at FO ved neste revisjon av botilleggsreglene ville sørge for en presisering om at begrepet «nettoinntekt» ikke skulle omfatte feriepengene.

Forsvarets skolevirksomhet

Det er i årets løp behandlet 8 saker i denne gruppe mot 2 saker i 1997. De fleste saker i gruppen gjelder klage over frabeordning fra befalsskole.

I

En hovedtillitsvalgt sammen med en VO-assistent (voksenoppl.ass.) anmodet om bistand fra Ombudsmannen etter at deres tjenesteavdeling hadde «gått tom» for midler til videre voksenopplæringstiltak. Klagerne opplyste at den angjeldende flystasjon hadde fått avslag på en søknad om ytterligere kr.800.000,- til voksenopplæring. Avslaget medførte at stasjonen ikke hadde VO-midler for de resterende 5 måneder av 1998.

Ved Ombudsmannens undersøkelser hos de aktuelle instanser i FO ble det opplyst at vedkommende flystasjon i 1.halvår 1998 hadde drevet VO-virksomhet uten godkjent budsjett med det til følge at de tildelte midler var blitt brukt opp i løpet av 6-7 måneder. Voksenopplæringskontoret ved stasjonen hadde etter FO's første avslag også søkt støtte for sin sak hos politikere i Stortinget og FD's ledelse. Saken ble nå forelagt sjefen for personellstaben i FO som fant grunn til en nærmere samtale med vedkommende flystasjonssjef.

I sitt avsluttende svar skrev FO bl.a. slik:

«I telefonsamtale mellom Sjef Personellstaben og Sjef X flystasjon uttalte oberst N.N. at han ville søke å dekke utgiftene til voksenopplæring ved stasjonen for resten av året av andre budsjettmidler. Stasjons-sjefen gav imidlertid beskjed pr telefon 10 sep 98 til Z, FO, at det ikke fantes andre tilgjengelige midler og derfor så seg nødt til å innstille alle voksenopplæringsstilbudene fra september 98.

FO har imidlertid et overordnet ansvar for at de vernepliktige ikke rammes av at X flystasjon ikke har disponert voksenopplæringsmidlene i samsvar med forutsetningene. I møte mellom Sjef X flysta-

sjon og representant for FO, rådgiver Y, ble situasjonen diskutert. Forsvarets overkommando bekrefter med dette følgende beslutning:

- a. Etter drøfting med tillitsvalgte for de vernepliktige ved X flystasjon og Lst fremsendes til FO en oversikt i prioritert rekkefølge hvilke VO-tiltak det er ønskelig å gjennomføre for resten av 1998 ved X flystasjon og Lstn XX. Oversikten må bli inneholde kostnadsoverslag, antall planlagte elever mv.
- b. Etter godkjenning av FO, vil utgiftene til tiltakene kunne dekkes av FO/PIII-3.
- c. Stasjonen bes dessuten inngå ytterligere samarbeid med Voksenopplæringen ved Hærens tjenestesteder i området med sikte på å få med deltakere på deres tiltak.

Som følge av manglende styring og fordeling av voksenopplæringsmidler ved stasjonen, og etter å ha registrert ulike utspill fra rektor ved X flystasjon overfor media og overordnet myndighet, anmodes Sjefen for X flystasjon om å instruere rektor om prinsippene for økonomistyring og god forvaltnings-skikk, samtidig som en for fremtiden unngår unødvendige og pinlige utspill overfor høyere myndighet, og som bidrar til å svekke FOs og Voksenopplæringens troverdighet.»

Ombudsmannen ble senere underrettet om at normal VO-virksomhet var kommet igang ved flystasjonen i samsvar med de ovennevnte forutsetninger fra FO.

II

Fra en av befalsorganisasjonene fikk Ombudsmannen en klage på vegne av en befalsskoleaspirant som ikke hadde bestått opptaksprøven. Organisasjonen hevdet at befalsskolene praktiserte ulike opptakskrav vedrørende fysisk prestasjonsevne.

Den angjeldende aspirant hadde tilfeldigvis søkt om opptak ved en skole som praktiserte nye opptakskrav etter strengeste tolkning, hevdet organisasjonen og fortsatte:

«Dersom N.N. tilfeldigvis hadde vært elev ved en skole som praktiserer gammel ordning når det gjelder fysiske opptakskrav, ville han aldri blitt dimittert på dette grunnlaget. Vi er ikke opptatt av å diskutere kravene i minimumskravene. Vi er opptatt av at det skal være lik behandling av elevene uavhengig av skole.»

I et nytt brev to uker senere anmodet organisasjonen om at deres klage måtte bli gitt oppsettende virkning slik at befalsaspiranten ikke ble frabeordnet før Ombudsmannen hadde ferdigbehandlet saken. Saken ble på vanlig måte forelagt vedkommende generalinspektør til uttalelse. Denne fastholdt befalskolens avgjørelse og redegjorde slik for saken:

«Forsvarets overkommando/Xstaben viser til tidligere referanse hvor Ombudsmannen for Forsvaret ber om en uttalelse i ovenfornevnte sak.

2.1 Gjeldende retningslinjer for fysiske opptaksprøver

De fysiske opptaksprøvene er presisert i skriv utgitt av Xstaben 3 jul 1997/26366/97/400. Skrivet konkluderer med følgende:

Dersom en kandidat ikke tilfredsstillers de fysiske opptakskrav ved aspirantopptaket, skal kandidatenes trenbarhet vurderes. Dersom han vurderes som trenbar, skal han fremstilles for ny prøve ved elevopptaket hvor kravet er absolutt.

2.1.1 Praktisering av de fysiske opptakskrav

Retningslinjene sier at de fysiske opptakskravene er absolutt ved elevopptak. Dette praktiseres i de tilfellene hvor aspiranten ansees som ikke trenbar og hvor vedkommende har vist liten progresjon. I enkelte tilfeller er vi kjent med at noen befalsskoler har vurdert enkelte aspiranter som meget godt kvalifiserte og dermed gitt muligheten til utsatt opptak. Xstaben er av den formening at dette er en mulighet som den enkelte skolesjef selv må vurdere i hvert enkelt tilfelle. Dersom dette benyttes skal det ikke gå på bekostning av allerede kvalifiserte kandidater, men brukes som rekrutteringsalternativ ved ledige plasser.

2.2 Gjeldende retningslinjer om opptak og dimisjon

I henhold til TJ 5-1-2 pkt 54-55, som tar for seg bestemmelser om klager, står det:

Klages det over vedtak om dimisjon eller relegasjon er klagefristen 3 uker fra klageren ble gjort kjent med avgjørelsen. Klage gir oppsettende virkning inntil endelig avgjørelse foreligger med unntak for klage over avgjørelse om aspirantopptak og elevopptak.

2.2.1 Praktisering av regelverket

Dersom de fysiske opptakskravene ikke tilfredsstillers i forbindelse med elevopptaket kan ikke vedkommende ansees som befalsskoleelev, men fortsatt som aspirant. I henhold til ovenfornevnte retningslinjer gir ikke klage over elevopptak oppsettende virkning.

3 Konklusjon

Xstaben er av den formening av Befalsskolen har praktisert retningslinjene etter intensjonene. De har tillempet regelverket der hvor de har sett behov for det og hvor de har vurdert kandidaten som meget godt kvalifisert. Dette har ikke gått på bekostning av andre kvalifiserte kandidater og det er benyttet i positiv sammenheng. I en tid med sterk fokusering på rekruttering til Forsvaret ansees dette som nødvendig.»

Den klagende befalsorganisasjon, som ble anmodet om kommentarer til den ovennevnte redegjørelse, hadde ingen merknader. Saken ble avsluttet med dette.

III

En vernepliktig - UB-elev - som ved avsluttet UB-kurs hadde fått melding om stryk i faget MF (militært forhold) klaget til Ombudsmannen over denne angivelige urettmessige avgjørelse og feil saksbehandling.

Klagerens ankemål mot saksbehandlingen var at han under kursperioden ikke hadde fått skriftlig underretning om at han sto svakt og burde forbedre seg i faget MF. Han mente heller ikke å ha fått noen muntlig underretning om dette. Saken kom til å medføre en langvarig korrespondanse mellom vårt kontor og ulike instanser i vedkommende forsvarsgren.

Befalsskolen og tjenestesteder som hadde hatt med klagerens utdanning å gjøre tilbakeviste klagerens protester. Dog ble det erkjent at formell skriftlig tilbakemelding og oppfølging i samsvar med reglene ikke var gitt. Klageren ønsket å få utstedt et nytt tjenestebevis hvor ordene «ikke bestått» var utelatt og begrunnet dette slik:

«Det som er spesielt viktig for meg er at tjenestebeviset mitt blir skrevet om, slik at linjen hvor resultatet er spesifisert dvs «ikke bestått» enten blir fjernet eller skrevet om. Jeg vil imidlertid understreke at jeg ikke vil bruke tjenestebeviset til annet enn jobbsøknader.

Grunnen til at jeg ønsker å få fjernet resultatet «ikke bestått» er at det byr på en del problemer når jeg søker jobb. Det blir lange diskusjoner om hva dette «ikke bestått» er for noe.»

Til tross for de forannevnte innrømmelser vedrørende manglende tilbakemelding var forsvarsgrenen uvillig til å imøtekomme klagerens ønske. Etter hittil nytteløs korrespondanse fant Ombudsmannen grunn til å foreta en oppsummering og konkretisering av sakens forløp i et brev til generalinspektøren slik:

«I anledning ovennevnte sak vises til Deres brev datert 11 april 97, idet vi fremdeles ikke kan se at denne saken er blitt noe bedre belyst hva angår de anførsler og spørsmål N.N. (klageren) har bedt oss vurdere.

Det vises forøvrig til klagerens ytterligere bemerkninger i brev datert 15 mai 97. Kopi vedlegges. Som kjent har klageren hevdet at han hverken skriftlig eller muntlig hadde fått noen beskjed om å være i faresonen for stryk på UB-kurset, inntil han ble meddelt stryk-karakter i militært forhold den 27 jun 96, siste dag før kursets slutt ved X hovedflystasjon. Først denne dag fikk han angivelig også rede på karakterfastsettelsen etter den forutgående kursdelen ved Y.

Klageren har med henvisning til HFL 195-1 pkt 72 påberopt følgende:

«Elever som viser tendenser til ikke å kunne fullføre utdanningen iht gjeldende krav, SKAL så tidlig som mulig gis nødvendig tilbakemelding og oppfølging. Dersom dette er forhold som eleven selv er istand til å forbedre, og eleven etter en slik oppfølging ikke forbedrer seg, SKAL det så snart som mulig gis en skriftlig advarsel.»

Klage over karakteren i militært forhold ble fremmet fra N.N. i brev til Y datert 1 juli 96. Begrunnelsen fremtrer som en klage over formelle saksbehandlingsfeil.

Etter vårt syn kan det ikke sees at klagen er behandlet i samsvar med Forsvarsdepartementets forskrifter om begrunnelse og klage over karakterer for prøver og eksamener ved Forsvarets skoler og kurs.

Det vises til forskriftene inntatt i HFL 195 - 1, vedlegg J, bl a punktene 2, 3, 5, 18 og 21.

Når det gjelder frabeordring vises også til HFL 195 -1 pkt 75 om skriftlig begrunnelse. De konkretiserte og gjentatte klagepunkter kan ikke sees behandlet i nevneverdig grad, og det anses påkrevd med et resumé over den saksutvikling som er kjent for vårt kontor gjennom de foreliggende dokumenter:

Med brev fra X til Y datert 3 jul 96 blir Y bedt om å behandle saken, hvorefter vi har notert oss følgende formuleringer i brev fra Y til X datert 26 sep 96:

«Første skriv i saken ga et for lite grunnlag for endelig avgjørelse, og Y anmodet derfor X om spesifiseringer/mere utdyping av de kritikkverdige forhold. Z ble samtidig anmodet om å framsende en uttalelse på korporalens foreløpige tjeneste ved avdelingen.»

Det sees å være Y som uttaler at det er på det rene at korporalen har hatt flere uheldige episoder bak seg som elev ved X. Hva de uheldige episoder gjelder og hva som er på det rene for Y er fremdeles ukjent for vårt kontor. Under konklusjonen ber Skoleråd v/Y om at N.N.tilbakeføres i grad, og gjennomfører resterende del av førstegangstjenesten som soldat ved Z.

Som gjennpartsadressat mottok klageren kopi av brevet fra Y til X datert 26 sep 96, men noe svar på hans konkretiserte klagepunkter hadde han ikke mottatt. Hverken X's brev av 3 jul 96 eller Y's brev av 26 sep 96 kommenterer klagerens ankepunkter.

N.N.etterlyser i brev av 21 okt 96 svar på hvilke «uheldige episoder» det refereres til i brevet fra Y. Ved denne anledning tar klageren selv opp 3 punkter som angivelig var blitt kjent for ham siste dagen på kurset ved X.

Y besvarer klageren i brev datert 24 okt 96, og det er vist til hans første og andre klage. Y opplyser at klageren ikke har overholdt ankefristen i h t HFL 195 - 1 vedl J pkt 6, men Skoleråd har valgt å behandle anken. Den aktuelle klagefristen antas å være 10 dager. Iflg klageren ble han kjent med vedtaket den 27 jun 96, hvorefter han klaget i brev datert 1 jul 96. Hvorfor Y mente at ankefristen var oversittet er ikke kjent.

Under drøftingen i brevet fra Y datert 24 okt 96 har vi bl a notert oss følgende:

«Under din tid som elev i Y fikk du av foresatte minst to muntlige advarsler, og selv om du ikke fikk en formell skriftlig advarsel, fikk du svart på hvitt greie på at din karakter i MF ved avslutningen i Y var 3,0. At du under fagutdanningen på X fikk tilsnakk ved enkelte anledninger, burde også å gi deg et hint om hvor det bar med hensyn til MF.»

Når det gjelder Z's vurdering av N.N. er vi kun kjent med følgende formulerte vurdering av tjenestens utførelse i tjenestebeviset:

«Korporalen har utført sin tjeneste ved Militærpolitivdelingen på en tilfredsstillende måte, pålagte oppgaver har blitt utført.»

Klageren tilskriver GIX i brev datert 20 nov 96, hvor han igjen påberoper saksbehandlingsfeil og gjentar at han aldri muntlig eller skriftlig ble informert om at han lå i faresonen for å stryke i MF.

I brev fra FO/XST datert 20 jan 97 besvares klageren, og det sees igjen lagt til grunn at han har fått muntlige advarsler, samt skriftlig MF-karakter ved Y. Klagerens gjentatte påstander, herunder at MF-karakteren fra Y ble meddelt ham først samtidig med

frabeordringen fra X, var fremdeles ikke blitt direkte kommentert. Under GIX's konklusjon sees ment at informasjonsplikten har blitt fulgt.

I FO/XST's brev dat 11 apr 97 er bl a opplyst:

«Formelt sett har ikke N.N.fått den tilbakemelding, oppfølging og skriftlige advarsel han skulle ha fått iht HFL 195-1. Han har derimot fått muntlige advarsler og tilsnakk og burde derfor ha forstått at han burde ha forbedret seg i militært forhold. Det at han var på strykgrensen etter oppholdet på Y burde også ha motivert han til å prøve og forbedre sin karakter i militært forhold.

Selv om N.N.formelt sett ikke har fått oppfølging iht HFL 195-1 har han fått de tilbakemeldinger som trengs.»

Til tross den etterhvert omfattende korrespondansen med gjentatte spørsmål er det fremdeles ikke opplyst hvilke advarsler klageren har fått, om hvem som har gitt advarslene, om hva som måtte forbedres m m. Hvilke «uheldige episoder» som iflg Y klageren har bak seg ved X er tilsvarende ukjent for vårt kontor.

Ved telefonhenvendelse til saksbehandler i FO/XST den 23 april 97 prøvde vi å få noen holdepunkter m h t hva som negativt var lagt til grunn ved fastleggningen av klagerens stryk- karakter i MF. Etter saksbehandlerens undersøkelse og vår gjentatte telefonhenvendelse den 6 mai 97 ble vi meddelt at XST ikke kjenner sakens detaljer utover det som fremgår i de foreliggende saksdokumenter.

Saklige skjønnsmessige vurderinger i samsvar med gjeldende regelverk medfører begrensninger i vår overprøvningsadgang. Imidlertid tilligger det vår kontrolloppgave å vurdere om det er utvist saksbehandlingsfeil, samt vurdere den betydning saksbehandlingsfeilen kan ha forårsaket ved en avgjørelse. Som det bør fremgå av det ovenstående ble formelle saksbehandlingsregler ikke fulgt før frabeordringsvedtaket ble truffet siste dag før kursets slutt, dvs på et tidspunkt da kurset i realiteten var fullført.

For vår bedømmelse av spørsmålet om karakterfastsettelsen kunne være basert på usaklige eller utenforliggende hensyn har det som nevnt ikke vært mulig å få noe kjennskap til hvilke kriterier som har vært lagt til grunn ved vurderingen av klageren.

Etter vårt syn er klageren blitt regelstridig behandlet, og i mangel av ethvert kjennskap til sakens vektlagte premisser må vi karakterisere den utviste saksbehandling frem til dags dato som kritikkverdig.

Vi må igjen anbefale FO/XST om å gjennomgå denne saken på nytt. Forøvrig har vi notert oss det forslag til løsning som klageren har tatt opp i brev datert 15 mai 97.»

Dette brev medførte nye «oppklaringsrunder» mellom generalinspektøren og de impliserte avdelinger - som ikke tilførte vesentlige nye momenter i saken. Først ca 10 måneder senere og etter Ombudsmannens purring forelå generalinspektørens svar som på alle punkter imøtekom klagerens ønsker.

Brevet fra generalinspektøren lød slik:

«I ovennevnte sak har Ombudsmannen for Forsvaret gjort Generalinspektøren oppmerksom på forhold som ikke er forenlig med skolereglement, HFL 195-1.

På bakgrunn av feil i saksbehandlingen, for sen og ikke god nok oppfølging i forbindelse med utfor-

ming og formidling av karakter i militært forhold (MF), har Generalinspektøren endret stilling til anken. Denne etterkommes derfor i henhold til ankers ønske.

Generalinspektøren ber derfor Y om å utferdige nytt vitnemål til N.N. med karakteren 3,0 i MF (laveste ståkarakter for MF på det aktuelle tidspunkt) og ellers de karakterer som N.N. opparbeidet seg i sin tid ved UB utdanningen i Y og på X. Videre ber Generalinspektøren om at Z utferdiger nytt tjenestebrev pålydende samme navn med karakteren bestått på UB kurs i vakthold og sikring.

Generalinspektøren beklager at saksbehandlingen i denne saken har tatt lang tid, men vi føler behov for

å være sikker på at det i denne saken er den riktige beslutningen da den vil danne presidens for lignende saker.

På bakgrunn av forhold nevnt i dette skrevet vil Generalinspektøren etterkomme N.N.'s anke og ber adressatene utferdige og tilsende de ovennevnte dokumenter.»

Ca 8 måneder senere, ved årsskiftet 1998/99, ble Ombudsmannen igjen kontaktet av klageren som meddelte at han fortsatt ikke hadde mottatt de nye og endrede dokumenter. En resolutt etterlysning ble avsendt fra vårt kontor.

BEFALSSAKER

Det er behandlet 22 saker i denne gruppe i 1998 mot 30 saker i 1997. De fleste klagesaker fra befalet finner en i kategoriene tilsetning, forbigåelse og økonomiske forhold. Det forekommer også klager i forbindelse med tjenesteuttalelser. Fra vernepliktig befal (ikke tjenestegjørende befal) er det behandlet en del klager vedrørende avslag på søknad om utsettelse med repetisjonsøvelse.

Med virkning fra 1. september 1998 har FO iverksatt «Forsvarets personellhåndbok» (FPH) som er et samlet regelverk for personellpolitikken i Forsvaret. Håndboken innledes med et avsnitt om «Forsvarets verdigrunnlag» slik forsvarssjefen har formulert denne.

Del A i håndboken redegjør for Forsvarets personellpolitikk generelt. Del B inneholder bestemmelser om forvaltning av befal, mens del C og D omhandler forvaltning av h.h.v. sivile og vervede. Ved iverksetting av Forsvarets verdigrunnlag og Forsvarets personellpolitikk, («Forsvarets personellhåndbok»), settes følgende dokumenter ut av kraft (gjelder alle versjoner):

- Forsvarssjefens grunnsyn på ledelse
- Forsvarssjefens personellpolitiske retningslinjer
- Generalinspektøren for Hærens grunnsyn på ledelse
- Generalinspektøren for Hæren personellpolitiske retningslinjer
- Sjøforsvarets mål og verdigrunnlag
- Generalinspektøren for Sjøforsvarets personellpolitiske retningslinjer for forvaltning av befal
- «PS-SST til FLAPS del o.Nr 2/92 - Permisjoner uten lønn»
- «PS-SST til FLAPS del o.Nr 3/92 - Bruk av midlertidig høyere grad»
- Luftforsvarets personellpolitiske retningslinjer og handlingsplan (HFL 170 - 3)
- Alle Heimevernets personellrelaterte policydokumenter, unntatt Generalinspektøren for Hei-

mevernets (GIHV's) Grunnsyn av 1998 og Direktiv for Heimevernets anvendelse av 1990.

Øvrige forsvarsgrensvis dokumenter med særbestemmelser skal gjennomgåes av respektive grenstaber og revideres opp mot FPH del B og C.

I

En oberst ønsket Ombudsmannens medvirkning til å få utbetalt forsinkelsesrenter av et beløp på ca. kr.20.000,-. Beløpet hadde han av Forsvarsdepartementet fått innvilget som en ytterligere refusjon av flytteutgifter i forbindelse med sin flytting og fratredelse fra offisersembete. Klageren hevdet at behandlingen av hans søknad om ytterligere flyttetilskudd hadde tatt mer enn 10 måneder og mente seg således berettiget til forsinkelsesrenter av beløpet.

I et brev til Ombudsmannen redegjorde departementet bl.a. slik for sitt avslag:

«I Forsvarsdepartementets brev av 4 august ble oberst N.N. innvilget kr.19 922,-, utover satsene i flytteregulativet. Dette ble gjort på bakgrunn av en skjønnsmessig vurdering, hvor bl a hensynet til den tid som hadde gått siden oberst N.N. sendte sin søknad, ble vektlagt. Avgjørelsen ble tatt etter samråd med Planleggings- og samordningsdepartementet.

Utbetalingen på kr 19 922, innebar at N.N. fikk dekket hele overskridelsen i f m merutgiftene ved flyttingen. I denne forbindelse ble det fra N.N.s side heller ikke fremmet noe krav på forsinkelsesrenter, men kun et krav på de faktiske utgifter i forbindelse med selve flyttingen. Forsvarsdepartementet har ikke på noe tidspunkt gitt uttrykk for at enhver utgift i forbindelse med flyttingen skulle dekkes.

Forsvarsdepartementet kan heller ikke se at det foreligger noen hjemmel eller avtale mellom partene, som gir rett på forsinkelsesrenter for det innvilgede beløp. Det prinsipielle syn som ligger til grunn for bestemmelsen i flytteregulativets §7, er at det skal ytes full dekning for flytteutgifter. Imidlertid forutsettes det i kommentarene til Flytteregulativets §7, at flytteutgiftene skal ligge innenfor fastsatte rammer og at flyttingen skal skje på den for staten

totalt sett billigste måte. Merkostnader utover dette må som hovedregel dekkes av egne midler. Utbetaling på merkostnadene skjedde etter en individuell skjønnsmessig vurdering og N.N. fikk utbetalt et beløp på nesten det dobbelte av hva han rettslig sett hadde krav på. I det N.N. ikke hadde rettslig krav på hovedstolen utover flytteregulativets satser, kan han heller ikke kreve forsinkelsesrenter på dette beløpet.»

Klageren avviste departementets argumentasjon og hevdet at han av rettferdighetsbetraktninger måtte fastholde sitt krav. Ombudsmannen fant ikke grunnlag for å gi klageren medhold og avsluttet saken med et brev hvor følgende ble anført:

«De har bl a opplyst at flyttingen skjedde i oktober 1996, at De selv betalte flytteutgiftene, hvorefter Deres totale regning ble sendt til Forsvarets overkommando ca 2 januar 1997.

I FD's brev til OFF datert 20 januar 98 sees bl a opplyst at en regning innenfor Flytteregulativets satser ble anvist til utbetaling av FO den 7 november 1996. Da flyttelasset viste seg å være på 100 kbm (i stedet for 60 kbm som forutsatt) sees at flyttebyrået krevde et ytterligere beløp på kr. 19.922,- som De betalte og søkte refundert fra FO. Idet kravet lå utenfor Flytteregulativets satser, og dermed utenfor FO's fullmakt til å innvilge, ble saken oversendt FD til behandling.

For det spesielle tilfellet sees FD å ha innvilget Dem ytterligere kr. 19.922,- Deres omtalte brev til FO datert 5 september 97 er ikke fremlagt for vårt kontor, men Deres fremsatte krav på forsinkelsesrenter antas basert på Lov om renter ved forsinket betaling (morarenteloven) som på bestemte vilkår kan påberopes ved mislighold i kontraktsforhold.

I relasjon til Flytteregulativets bestemmelser og i mangel av noen annen avtale kan det ikke sees at De hadde et rettskrav på beløpet kr. 19.922,-. Når søknaden likevel ble innvilget på et spesielt grunnlag og forutsatt som et endelig oppgjør kan det ikke oppfattes som om Forsvaret først hadde misligholdt en kontraktsforpliktelse. Det kan derfor ikke foreligge noe grunnlag for å hevde at tilleggssinnvilgelsen på kr 19.922,- representerer en forsinket utbetaling av et rettskrav.

På et upartisk grunnlag må vi slutte oss til FD's uttalelse i saken, idet vi ikke kan se at De er urettmessig eller urimelig behandlet fra Forsvarets side.»

II

En kaptein som hadde fått avslag på søknad om etterbetaling av kostgodtgjørelse anmodet om bistand til omgjøring av vedtaket. Bakgrunnen for etterbetalingskravet var at han ved tiltredelsen av en stilling hadde fått skriftlig tilsagn om kostgodtgjørelse ved forlenget fravær fra hjemmet p.g.a. lang reiseavstand mellom hjem og tjenestested.

Etter henstilling fra overordnet myndighet var utbetalingen av kostgodtgjørelsen stanset ca en måned etter tiltredelsen. En anmodning om bistand fra sin fagorganisasjon var blitt avvist med den begrunnelse at Fredsregulativet ikke hadde hjemmel for et slikt krav i hans tilfelle.

Klageren fastholdt likevel at det skriftlige tilsagn fra hans lokale arbeidsgiver måtte være bindende overfor ham. Etter vanlig saksbehandlingsprosedyre avsluttet Ombudsmannen saken med følgende brev til klageren:

«Etter innhenting av opplysninger og kommentarer fra partene i saken skal vi i det etterfølgende avgi våre endelige bemerkninger til kaptein N.N.s krav om etterbetaling av kostgodtgjørelse under hans tjenestegjøring ved X i 1997-98. Etter klagerens egne beregninger utgjør etterbetalingskravet kr.9.600. Klageren har også forutsatt 12% forsinkelsesrenter.

Overfor Ombudsmannen for Forsvaret ble saken tatt opp ved brev av 20.mai d.å. fra klageren. Klageren bygger sitt etterbetalingskrav på tilsagnsbrev av 14.august 1997 fra sin arbeidsgiver X, som også er selvstendig administrativ enhet (SAE). Jfr. brevets pkt.5.

Etter det opplyste ble utbetalingen av kostgodtgjørelsen stanset fra virkning fra 1.september 1997, angivelig etter initiativ fra Y. Den aktuelle bestemmelse i Fredsregulativet del II pkt.6.10.2 har etter 1.mai 1997 følgende ordlyd:

«Dersom befal p.g.a. beordring til annet tjenestested får arbeidstid og reisetid ved bruk av offentlig kommunikasjon som overstiger 12 timer pr.dag, tilstås en godtgjørelse for dekning av merutgifter til kost.»

Dagsatsen er tilsvarende satsen i § 8 pkt. 1 b i «avtalen om økonomiske vilkår ved endret tjenestested m.v.»

Det er opplyst at Ys begrunnelse for å anmode X om å stanse utbetalingen av kostgodtgjørelsen var at kapteinen ikke benyttet offentlig kommunikasjon under sine arbeidsreiser og hadde derfor ikke samlet arbeids- og reisetid over 12 timer pr.dag. Denne faktiske omstendighet er ikke bestridt av klageren.

Sakens tvistetema gjelder spørsmålet om pkt.5 i Ys tilsagnsbrev av 14.august 1997 til kaptein N.N. må ansees bindende for Forsvaret som arbeidsgiver.

Først må bemerkes at tilsagnet om kostgodtgjørelse bygger på bestemmelser i Fredsregulativet – som rettslig sett har status som en avtale mellom avtaleparter. I dette tilfelle er avtalen inngått mellom FO som arbeidsgiver og tjenestemannsorganisasjonene på vegne av arbeidstakerne. I avtaleforhold har partene enerett til å tolke avtalens omfang.

Av saksdokumentene synes å fremgå at det høsten 1997 har hersket uklarhet med hensyn til forståelsen av den aktuelle bestemmelse i pkt.6.10.2. Det synes utvilsomt at så vel oberstløytnant N.N. og fenrik N.N. som legitimerte for X som SAE har ment at uttrykket «bruk av offentlig kommunikasjon» gjaldt som beregningsgrunnlag og at ordningen også omfattet kaptein N.N.s tilfelle.

Det kan ikke legges kaptein N.N. til last at han selv var av samme oppfatning og at han mottok innvilgelsen av kostgodtgjørelsen i god tro.

Den ovennevnte uklarhet med hensyn til en riktig fortolkning av bestemmelsen i pkt.6.10.2 førte til at avtalepartene i møte den 6.april 1998 drøftet dette avtalepunktet og følgende fremgår av protokollen:

«Partene er enige om følgende **endringer** (uthevet av oss) i FR del II slik at ny tekst i respektive pkt. blir som følger:

FR del II pkt 6.10.2

Dersom befal pga beordring til annet tjenesteområde får arbeids- og reisetid som overstiger 12 timer pr dag, tilstås en godtgjørelse for dekning av merutgifter til kost. Ved beregning av reisetid legges offentlig kommunikasjon til grunn. Hvor offentlig kommunikasjon ikke forefinnes, eller denne ikke er tilgjengelig slik at det er mulig å dagpendle, beregnes tidsbruk ved bruk av annet transportmiddel etter en gjennomsnittsfart av 60 km/t.

Godtgjøringen tilstås pr registrerte fremmøtedager med dagssats tilsvarende satsen i § 8 pkt 1 b i avtale om økonomiske vilkår ved endret tjenestested mv. Tilfeldig overtidsarbeid, forsinkelser og utløser ikke kostgodtgjøring. Godtgjøring etter punkt 6.10 faller bort i de tilfeller hvor militær transport er oppsatt og det faktiske fraværet fra hjemmet ikke overstiger 12 timer. (Mvf 1 mars 1998)»

I samtaler med BFO har vi fått bekreftet at den ovennevnte avtale av 6.april d.å. var ment som en **endring** av pkt: 6.10.2 og ikke som en presisering. Etter dette må vi legge til grunn at avtalepartene er enige om at Xs tilsagn om kostgodtgjørelse overfor kaptein N.N. ikke hadde dekning i en riktig forståelse av den daggjeldene ordning under pkt.6.10.2. Partene synes å være enige om at tilsagnet var avtalestridig. Etter disse omstendigheter kan det fra vår side heller ikke bebreides at Y anbefalte at en avtalestridig ordning ble bragt til opphør.

Med bakgrunn i det ovenstående finner Ombudsmannen som upartisk instans ikke grunnlag for å hevde at kaptein N.N.s krav om etterbetaling av kostgodtgjørelse er avslått på usaklig grunnlag.

I tilknytning til det som er anført i Fos brev av 29. september d.å. om et mulig erstatningsgrunnlag for eventuelle merkostnader som kaptein N.N. måtte være påført skal bemerkes at dette tema ikke er omfattet av den foreliggende klagesak.

Et eventuelt erstatningskrav vil måtte baseres på en nærmere dokumentasjon av slike eventuelle påførte merkostnader.

III

Via advokat ønsket en vernepliktig fenrik Ombudsmannens medvirkning til å få utbetalt erstatning i samsvar med bestemmelsene i Yrkesskadeforsikringsloven.

Med advokatens støtte hevdet klageren at Forsvaret var forpliktet til å utbetale erstatning for hans invaliditet etter de ovennevnte bestemmelser. Klageren - som var fysioterapeut av yrke - hadde tjenestegjort som fenrik under en repetisjonsøvelse. Under bæring av to sekker ved en øvelsesdag var han plutselig blitt rammet av hjerneblødning, med varig invaliditet til følge.

Såvel FD som FO hadde avvist erstatningskravet med den begrunnelse at det aktuelle sykdomstilfelle ikke kunne anses som yrkesskade etter yrkesskadeforsikringsloven som dekker skadetilfeller etter ar-

beidsulykker. Myndighetene hevdet således at det foreliggende tilfelle ikke kunne betraktes som en yrkesbetinget skade.

At klageren hadde rett til ytelser i henhold til Lov om Folketrygd var uten betydning i saken, hevdet FO og FD. Saken medførte en langvarig oppklarende korrespondanse. Et kompliserende moment var at «en person» i Sanitetsstaben, overfor advokaten, skulle ha opplyst at det var innrømmet erstatning etter Yrkesskadeforsikringsloven i tilsvarende tilfeller tidligere. Vedkommende «person» lot seg imidlertid ikke identifisere. Etter denne langvarige korrespondanse avsluttet Ombudsmannen saken med følgende brev til klagerens advokat:

«Det vises til tidligere korrespondanse vedrørende spørsmål om økonomisk erstatning etter yrkesskadeforsikringsloven til N.N. i forbindelse med sykdom (hjerneblødning) oppstått under en repetisjonsøvelse i 1993. Erstatningsansvar begrunnet med uaktsomhet fra Forsvarets side er ikke påstått.

I henhold til forskrift om standardisert erstatning for bl a fremtidige utgifter, tap i fremtidig inntekt, menerstatning mm legges til grunn at Forsvaret har utbetalt engangserstatning med kr 559.500,-. Ytelsene er fritatt for inntektsskatt og kommer i tillegg til lovbestemte trygdeytelser. Engangserstatningsordningen administreres av Forsvarets overkommando/Sanitetsstaben (tidligere benevnt Forsvarets Sanitet)

Det omstridte spørsmålet for vår nøytrale vurdering er om N.N. har krav på økonomisk erstatning etter Yrkesskadeforsikringsloven (Yforsl).

På bakgrunn av Deres påstand om opplysninger fra Forsvarets Sanitet om praksis i lignende tilfeller hvor yrkesskadeforsikringen skulle ha dekket forholdet har vi også undersøkt holdbarheten av dette. I denne forbindelse har Forsvarsdepartementet og Forsvarets overkommando riktig påpekt at saker etter yrkesskadeforsikringsloven ikke hører under Forsvarets Sanitet. For vår del må imidlertid bemerkes at dersom personell i f.eks. Forsvarets Sanitet skulle hevde å ha kjennskap til bestemte lignende saker med divergerende resultater kan holdbarheten i slike påstander bli undersøkt av vårt kontor. Etter nærmere undersøkelser har Forsvarets overkommando/Sanitetsstaben funnet det sannsynliggjort at De har vært i telefonkontakt med saksbehandlere i etaten som ikke har noen relevant kompetanse i relasjon til Yrkesskadeforsikringsloven.

Med hensyn til praksis i lignende tilfeller har vi imidlertid ikke fått kjennskap til noen konkretiserte saker hvor yrkesskadeforsikringen har dekket forholdet.

Saker som gjelder yrkesskadeforsikringsloven behandles av Juridisk kontor i Forsvarets overkommando/Personellstaben (FO/P)

FO/P har som kjent lagt til grunn at den omtalte skaden ikke skyldes en arbeidsulykke etter yrkesskadeforsikringslovens § 11, idet vi for øvrig viser til uttalelser i brev fra FO/P.

Som hovedårsak til N.N.s spontane hjerneblødning er oppgitt et svært høyt blodtrykk, idet sykdommen ble utløst i forbindelse med vedbæring. Det er ikke opplyst at N.N. var utsatt for noen usedvanlig påkjenning eller belastning.

Vi forstår det slik at De mener den omtalte skaden må behandles som en arbeidsulykke etter Yrkesskadeforsikringsloven - § 11 a - skade og ulykke forårsaket av arbeidsulykke (yrkesskade), bl a fordi

Yforsl § 11 b medregner skade og sykdom som i medhold av dagjeldende folketrygdlov (Ftrl) § 11-4 nr 1 er likestilt med yrkesskade. Hertil må bemerkes at slike likestilte skader og sykdommer er begrenset til yrkessykdommer etter en utarbeidet liste i forskrift av 11 desember 1970, de såkalte «listesykdommer». «Listesykdommene» er yrkesbetingede og yrkeshistorien vil ofte være utslagsgivende ved vurderingen av om en sykdom skal godkjennes som en yrkessykdom etter yrkesskadeforsikringsloven. N.N.s sykdom er ikke hevdet å være en slik yrkesbetinget sykdom.

Yforsl § 11 b henviser som nevnt til dagjeldende Ftrl § 11-4 nr 1, men ikke til paragrafens nr 2.

For ordens skyld siteres likevel fra dagjeldende Ftrl § 11-4 nr 2:

«For så vidt angår trygdede som går inn under § 11-1, nr 1, bokstav d, (norsk militærperson) likestilles med yrkesskade enhver legemsskade eller sykdom som er påført eller oppstått under tjenestegjøringen.» (Bemerkningen i parentes er tilføyet her) Likestillingen med yrkesskade er i denne forbindelse relatert til bestemmelser om ytelser ved **yrkesskade etter folketrygdloven**, hvor det ikke kreves noen arbeidsulykke, i motsetning til Yforsl hvor det kreves en arbeidsulykke. Det sees således opplyst fra FD og FO at N.N. har krav på ytelser som yrkesskade etter folketrygdloven. I yrkesskadeforsikringsloven finnes det ikke noen spesialbestemmelse for militært personell.

Etter sakens gjennomgåelse ved vårt kontor synes Forsvaret å ha gitt en korrekt beskrivelse av det gjeldende regelverk og dets praktisering, og vi kan derfor ikke se grunn til å rette kritikk mot de standpunkt Forsvarsdepartementet og Forsvarets overkommando har truffet i denne saken.»

IV

Fra en av befalsorganisasjonene mottok Ombudsmannen en klage over avslått søknad om yrkestilsetting fra en løytnant. Klagesaken hadde sin bakgrunn i de vedtatte retningslinjer av 31/10-96 om yrkestilsetting av befal med mer enn 6 års kontraktstjeneste. Organisasjonen skrev bl.a. slik i sin klage til Ombudsmannen:

«Forbundet ønsker å bemerke følgende ifm ovennevnte sak:

Spørsmålet er som tidligere nevnt likebehandling mellom befal på samme utdanningsnivå. Tar en utgangspunkt i to personer hvorav den ene går på befalsskole (BS) og den andre går en UB (USK) utdanning vil begge etter to år i Forsvaret være på samme utdanningsnivå (Toårig etatsutdanning). Det blir ikke tatt hensyn til om en har den ene eller den andre grunnleggende befalsutdanningen. Vedkommende som har gått BS har gjennomført 1 pliktår som befal og vedkommende som har gjennomført UB (USK) utdanning har gjennomført 1 år på engasjement. Etter disse 2 årene likestilles personellet mht utdanningsnivå (2 årig etatsutdanning jfr Tff kl 5) og har samme rettigheter både når det gjelder avansement og utdanning i Forsvaret.

Etter ytterligere 5 år har BS personen *totalt 6 år som befal* hvorav 5 år på engasjement, mens UB (USK) personen har *6 år som befal* på engasjement. UB (USK) personen tilbys yrkestilsetting, mens BS personen ikke får samme tilbudet, til tross for at disse står likt.

Forsvarets overkommando viser til bestemmelse på området. *Disse retningslinjene er det FO ene og alene som har satt opp*, til tross for at Xforbund har påpekt diskrimineringen disse bestemmelsene medfører mellom ovennevnte gruppe. Forbundet ber ikke om at en skal godkjenne pliktjeneste under etatsutdanning som tjenestetid på kontrakt slik FO mener. Vi ønsker en lik behandling av en personellgruppe som har samme utdanningsnivå. Ikke slik som nå hvor det ut fra tilfeldigheter og «retningslinjer av okt 96» ikke er tatt høyde for problemstillingen vi her viser til.»

På Ombudsmannens anmodning redegjorde FO for saken bl.a. slik:

«X gjør gjeldende at FO forskjellsbehandler personell som har søkt om yrkestilsetting etter «6 års regelen» med bakgrunn i den grunnleggende befalsutdanning dette personellet har. Grunnleggende befalsutdanning er som kjent todelt, og består av ett år skole og et praksisår. (Etatsutdanning) Som navnet tilsier er begge årene utdanningsår, og det kan således ikke inngås engasjementskontrakter med befalet under etatsutdanningen. Personell som tar USK utdanning får engasjementskontrakter som sersjanter. Dette fremgår Tff kl 5 avsn.J.

Intensjonen i Tff kl 5 er at befalet etter grunnleggende befalsutdanning skal kunne gis inntil seks (6) års tjeneste på kontrakt. Dette gjelder begge kategorier av befal. Imidlertid fremgår det av Tff kl 5 avsnitt J pkt 4 at disse kontrakter ikke kan inngås før pliktjeneste er gjennomført. Det er altså ikke snakk om en forskjellsbehandling i forhold til regelverket. Det er den totale tid på engasjement som legges til grunn ved vurderingen.

Videre vil FO anføre at det X i realiteten ber om er at vi skal godkjenne pliktjeneste under etatsutdanningen som tjenestetid på kontrakt. FO har i alle saker om tilsetting etter «6 års regelen» forholdt seg strengt til retningslinjene av okt 96. Av disse fremgår at pliktjeneste ikke skal regnes med i total kontraktstid. Dersom dette prinsippet fravikes vil det få konsekvenser for tidligere søkere som har fått avslag på samme grunnlag.

Ut fra ovenstående kan ikke FO se at det har vært forskjellsbehandling av befal med ulik utdanningsbakgrunn. Kravet for å bli vurdert for tilsetting er at vedkommende har gått på engasjementskontrakt ut over seks år. At konsekvensene av dette kan virke urettferdig er forståelig, men slik er bestemmelse.

Med bakgrunn i denne redegjørelse fant Ombudsmannen grunn til å anbefale FO å drøfte saken nærmere og skrev bl.a. slik til Personellstaben:

«Etter de foreliggende anførsler synes det å råde enighet om at de gjeldende administrative retningslinjer under gitte forutsetninger kan medføre at en person med UB- bakgrunn kan komme gunstigere ut enn en person med full BS-bakgrunn ved vurdering til fast yrkestilsetting. Det er grunn til å anta at dette er en utilsiktet omstendighet som ikke fremmer rekrutteringen til ordinær befalsutdanning.

Med bakgrunn i det forannevnte og X's anførsler finner Ombudsmannen å ville anbefale FO/P om å innby de berørte befalsorganisasjoner til en nærmere drøfting av dette spørsmål.

Dersom staben slutter seg til en slik behandlingsmåte vil Ombudsmannen kunne anse saken som avsluttet for sitt vedkommende.»

Saken ble nå tatt opp til fornyet vurdering hvoretter FO bl.a. skrev slik til den klagende organisasjon med kopi til Ombudsmannen:

«X anfører i sin argumentasjon at dersom en tar utgangspunkt i to personer hvorav den ene går befalsskole (BS) og den andre går en UB (USK) utdanning vil begge etter to år i Forsvaret være på samme utdanningsnivå. (Toårig etatsutdanning) Vedkommende som har gått BS har gjennomført et pliktår som befal, mens den som har UB utdanning har gått et år på kontrakt. Etter disse to årene likeslles personellet med hensyn til utdanningsnivå, og har samme rettigheter både når det gjelder avansement og utdanning i Forsvaret.

Etter ytterligere fem år har BS personen totalt seks år som befal hvorav fem år på engasjement, mens UB personen har seks år på engasjement. UB personen vil etter retningslinjene av 31 okt 96 kunne tilbys yrkestilsetting, mens BS personen p.g.a. pliktåret ikke vil få det samme tilbudet. Dette er etter X's mening en ikke akseptabel forskjellsbehandling. X fremmet en konkret sak til FO med krav om at disse kategoriene skulle stilles likt, og at X medlemmet (som er BS utdannet) måtte gis tilbud om yrkestilsetting. Med henvisning til gjeldende regler avsto FO dette, og X brakte saken inn for Ombudsmannen for Forsvaret. (OFF)

Den 5 mars d.å. skriver OFF til FO og anfører bl.a. følgende:

«Etter de foreliggende anførsler synes det å råde enighet om at de gjeldende administrative retningslinjer under gitte forutsetninger kan medføre at en person med UB-bakgrunn kan komme gunstigere ut enn en person med full BS-bakgrunn ved vurdering til fast yrkestilsetting. Det er grunn til å anta at dette er en utilsiktet omstendighet som ikke fremmer rekrutteringen til ordinær befalsutdanning.»

Saken ble tatt opp med SJP/FO, som har bestemt at det skal være likhet for disse to personellgruppene. Ut fra ovenstående bestemmer FO at personell med BS utdanning kan gis tilbud om yrkestilsetting etter «6 års regelen» når de har fullført ett pliktår og i tillegg fem år på engasjement.

Dette medfører at lt N.N. gis medhold i sin klage, og HST er anmodet om å gi løytnanten tilbud om yrkestilsetting.»

V

En tidligere fenrik klaget over avslått søknad om yrkestilsetting som befal i medhold av «6-års regelen.» Klageren som hadde sluttet i Forsvarets tjeneste i september 1994 for å overta en stilling i trygde-etaten, søkte i februar 1997 om yrkestilsetting som befal på grunnlag av Forsvarets første kunnngjøring i oktober 1996.

Ved en beklagelig inkurie var opplysningen om at bare tjenestegjørende kontraktsbefal kunne søke falt ut i kunnngjøringsteksten. Feilen ble imidlertid senere rettet opp og deretter endret til at kontraktsbefal som hadde tjenestegjort de siste to år også kunne søke.

Avslaget på fenrikens søknad om å få vende tilbake til en fast offisersstilling i Forsvaret ble fastholdt under henvisning til at klageren ikke hadde vært i tjeneste som befal de siste to år før han søkte. Dette ble bl.a. begrunnet slik:

«Bakgrunnen for bestemmelsen om at personellet skal ha vært i tjeneste i løpet av de to siste år begrunnes med at tjenesteforholdet er varig avbrutt, og at søkeren ikke lenger er oppdatert på utviklingen i Forsvaret. (Innehar ikke nødvendig realkompetanse.)

N.N. har ikke vært inne til tjeneste i løpet av de to siste år før søknaden ble fremmet, og FO/P avsto hans klage av 15 september 97 på denne bakgrunn. På bakgrunn av ovenstående mener FO at den feil som ble gjort av HST ved utsending av den første kunnngjøringen, og senere rettet opp, ikke er av avgjørende betydning for saken. Regelen om at personellet skal ha vært i tjeneste i løpet av de to siste år er lagt til grunn ved saksbehandling av alle søknader, og den endring som ble gjort er som tidligere nevnt til gunst for personellet.»

Ombudsmannen avsluttet saken med følgende brev til klageren:

«Det vises til tidligere korrespondanse, idet vi finner saken tilstrekkelig belyst for å kunne ta stilling til klagen over at Deres søknad om yrkestilsetting ikke er blitt innvilget. Deres anførsler er vurdert i den utstrekning anførselene kan antas å ha noen betydning for det påklagete vedtaket. Klagen er hovedsaklig begrunnet med den påstand at Forsvarets overkommando har endret kriteriene for yrkestilsetting uten kunnngjøring.

Etter sakens gjennomgåelse ved vårt kontor har vi bl a notert oss at De sluttet i Forsvaret 30.9.1994. I henhold til de dagjeldende bestemmelser oppfylte De åpenbart ikke vilkår for å bli yrkestilsatt. Reglene for yrkestilsetting som De påberoper i nærværende klagesak ble innført i 1996 og var ment som et engangstiltak, med sikte på å finne mulighet for å yrkestilsette kontraktsbefal som fortsatt var i tjeneste i strid med formålsbestemmelser i Tjenestereglement for Forsvaret Kl 5, om kontraktstjeneste inntil 6 år. Forsvarets behov for å yrkestilsette tjenestegjørende befal etter en individuell vurdering skulle være styrende, slik at de aktuelle offiserene ikke hadde noe rettskrav på å bli yrkestilsatt.

Det omtalte kravet at søkere om yrkestilsetting måtte være inne til tjeneste ble ved en inkurie ikke tatt med i Hærstabens kunnngjøring av 30 oktober 96, jfr. FO/P's brev datert 17.2.98, sendt Dem med vårt brev datert 20.2.98.

I den nevnte kunnngjøringens konklusjon er imidlertid bl a opplyst:

«Forsvarets ovekommando/Hærstaben presiserer at denne form for yrkestilsetting av langtidsengasjert befal kun blir foretatt denne ene gangen. Befal som har engasjementskontrakter som utgår under saksbehandlingsperioden skal gis forlengelse av kontrakten til 1 jan 1997.»

Som kjent ble retningslinjene fra 1996 justert i 1997, slik at visse krav ble mildnet noe. Befal med kontraktstid utover 6 år og som i løpet av de siste 2 år hadde vært[09]engasjert ble ansett som søknadsberettiget, jfr FO/P's brev datert 17.2.98. Kriteriene for yrkestilsetting av langtidsengasjert befal ble således ikke strengere slik De synes å mene.

Etter vår bedømmelse av saken, i relasjon til en så vidt mulig lik praktisering av det aktuelle regelverk, kan det ikke sees at De er ukorrekt eller forskjellsbehandlet av Forsvaret. Vi ser således ikke grunn til å rette noen kritikk mot det vedtaket Forsvaret har truffet i saken.»

VI

En fenrik som etter fullført befalsskole hadde gjennomført det etterfølgende etatsår ombord på et av Sjøforsvarets fartøyer klaget over skipssjefens vurderinger av hans tjeneste slik disse var kommet til uttrykk i bedømmelsesskjemaet.

Skipssjefen hadde konkludert med at klageren ikke kunne anbefales for videre engasjement i Sjøforsvaret. En klage til marineinspektoratet hadde ikke ført frem.

Saken ble nå fremmet for generalinspektørens særskilte klagenemnd. Denne kom til at saken led under flere saksbehandlingsfeil og brudd på gjeldende regler. Fra nemndas protokoll refereres følgende:

«1.2 Sak

Klage fra N.N. vedrørende bedømmelsen fra etatsåret ombord på KNM X.

1.3 Reglementer

SOP - 28 Utdanningsplan for Sjøforsvarets befalsskoler

SOP - 32 Direktiv for praksisåret

SOP - 100 Innføringsprogram for nytt befall ombord

1.4 Saksbakgrunn

N.N. gjennomførte BSMA fra juni 1995 til juni 1996 med påfølgende praksisår ombord på KNM X fra 1 juli 1996 til 30 juni 1997. Vedkommende har reagert på flere forhold under praksisåret bl a på bedømmelsesskjemaet han fikk etter fullført tjeneste.

1.5 Innledning

Det fremkommer ikke av papirene at vedkommende er gitt opplysninger om klagefrist på bedømmelsesskjemaet. Klagenemnden har valgt at dette skal komme i N.N.'s favør og velger å behandle dette som en formell klage. Klagenemnden vil først ta for seg klagen på bedømmelsesskjemaet deretter vil nemnden anbefale tiltak for å unngå dette i fremtiden.

1.6 Regler for praksisåret

SOP - 32 Direktiv for praksisåret gir klare retningslinjer om rettigheter og plikter for begge parter. Nemnden ønsker å sitere enkelte punkter:

Hensikten med dette er å klarlegge ansvarsforholdene mellom de kommandoledd som skal tilrettelegge og gjennomføre kvartermesterens praksisår ombord, ved fort eller avdeling. Direktivet omhandler også retningslinjer for bruk av innføringsoppgaver og stillingsbeskrivelse samt bedømmelsesskjema og utstedelse av vitnemål.

Stilling

Kvartermesteren skal i et praksisår inngå i befalstilting iht funksjonsplanen for Sjøforsvaret og på den

måten være med på å opprettholde Sjøforsvarets stridsevne. Praksisåret er obligatorisk.

Normalt skal kvartermesteren være ombord, på fort eller i avdeling sammenhengende dette året. Han/hun skal snarest kunne mestre sin stilling og være til nytte for enheten. Det er derfor viktig at kvartermesteren opplever overgangen fra befalsskole til praktisk tjeneste som effektiv og positiv.

Innføringsprogram

Innføringsprogrammer og stillingsbeskrivelser gir mål og retningslinjer for praksisåret. Disse skal virke som veiledning for kvartermesteren, tjenestestedet og andre det vedkommer. Innføringsprogrammet for praksisåret skal være i tråd med Forsvarssjefen grunnsyn, Generalinspektørens grunntanker og Hovedretningslinjer for lederopplæring i Sjøforsvaret.

Bedømmelse

Kvartermesteren skal i praksisåret:

- veiledes ved oppfølgingssamtaler etter henholdsvis 2 mnd, 4 mnd og 8 mnd. Innføringsprogrammet og bedømmelsesskjemaet for praksisåret kan legges til grunn.
- Bedømmes pr 1 mai for gjennomført praksisår. Bedømmelsesskjemaet utfylles og sendes til den respektive befalsskole.

Hovedkarakter

Minimumskravet til hovedkarakter er 3,0. Hovedkarakteren regnes med tre desimaler etter vanlige forhøyningsregler.

Kvartermesteren har selv hovedansvaret for å utnytte de muligheter tjenesten gir til å lære.

1.7 Klagenemndens vurdering av saken og anbefaling - formelle forhold

1.7.1 Vurdering

Klagenemnden har ikke grunnlag for å vurdere gjennomføringen av tjenesten i praksisåret, men kan vurdere bedømmelsesskjemaet i forhold til SOP - 32 Direktiv for praksisåret og SOP - 100 Innføringsprogram for nytt befall ombord.

1.7.1.1 Sakssammendrag

N.N. beordres som kvartermester i praksisåret (fortsatt under utdanning) ombord i en lt/*fenr stilling som iht stillingsbeskrivelse krever minimum et års tjenesteerfaring. I sitt skriv av 17 apr 98 skriver MARINSP at han ikke er forutsatt å bekle en slik stilling. I den stillingen får han også tilleggsoppgaver, ref bedømmelsesskjema. MARINSP sier videre i sitt skriv at det ikke er benyttet innføringsprogram for vedkommende, men programmet er kjent for skipssjefen. Allikevel gikk det ca 6 måneder før sjefen hadde samtale med vedkommende. Det er ikke i samsvar med innføringsprogrammet. Det fremkommer heller ikke i noen av skrivene at det er utpekt en kontaktoffiser for vedkommende ei heller at de pålagte oppfølgingssamtalene i innføringsprogrammet er gjennomført.

Det er utstedt et bedømmelsesskjema hvor vedkommende er vurdert mot stillingens fulle ansvar som resulterer i en hovedkarakter på 2,5. Hovedkarakter på 2,5 betyr at vedkommende har strøket i praksisåret og skulle ikke blitt beskikket til vernepliktig fenrik.

Selv om vedkommende strøk i praksisåret er han beskikket til vpl/fenr og gitt en måneds kontrakt ombord på samme fartøy. BSMA har gitt han vitnemål om bestått etatsutdanning.

1.7.2 Anbefaling

Slik saken er fremstilt i de mottatt papirene og vurdert av klagenemnden fremkommer det flere brudd på gjeldende direktiver og regler, både ved BSMA og hos MARINSP. For å rette opp de feil som er begått anbefaler klagenemnden følgende:

MARINSP gis i oppdrag å utstede et nytt bedømmelsesskjema hvor vedkommende vurderes som kvartermester under fortsatt opplæring, innenfor sin etatsutdanning. Videre at hovedkarakteren på bedømmelsesskjemaet må gi bestått, da Sjøforsvaret allerede har beskikket vedkommende til vpl/fenr, innvilget ham en måneds engasjement ombord på samme båt og gitt han vitnemål om bestått etatsutdanning.

1.8 Klagenemndens vurdering av saken på generelt grunnlag

Det fremkommer mange forhold i sakspapirene som ligger utenom det klagenemnden skal behandle. Selv

om forholdene er omtalt av den ene parten er klagenemnden av den oppfatning at Sjøforsvaret ikke er tjent med at slikt skjer i fremtiden. Klagenemnden finner det riktig å anbefale at SST med bakgrunn i denne saken gjennomgår regler og direktiver samt at avdelingene blir minnet på regler/direktiver og sitt ansvar. Videre vil nemnden anbefale et møte mellom SST, MARINSP og SKSK for å diskutere *holdninger, lederskap, etikk etc* for å unngå slike hendelser i fremtiden.»

Ved brevkopi fra generalinspektøren ble Ombudsmannen gjort kjent med at Marineinspektøren og befallsskolen var anmodet om å utstede h.h.v. nytt bedømmelsesskjema og vitnemål.

Etter dette skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«Vi har mottatt kopi av brev datert 2.d.m. fra GIS til Marineinspektøren og BSMA, hvorved de to sistnevnte pålegges å utstede nye dokumenter i samsvar med kjennelsen i særskilt klagenemnd. Utstedelsesfristen er satt til 15.d.m.

Etter klagenemndas vedtak og generalinspektørens brev antas at saken har fått en tilfredsstillende løsning. Vi antar derfor at saken kan anses som avsluttet.»

SIVILT PERSONELL

Det er behandlet 6 saker i denne gruppe mot 8 i 1997.

I

En kvinnelig søker til stillingen som førstesekretær ved en flystasjon klaget over at innstillende myndighet hadde endret innstillingen i hennes disfavør. Av saksfremstillingen fremgikk det at søkerne under hånden var blitt kjent med den foreløpige innstilling der klageren var innstillet som nr. 1.

Imidlertid hadde innstillingsorganet etter gjennomførte intervjuer – endret den endelige innstilling derved at klageren nå var innstillet som nr.2. Klageren mente dette representerte en urimelighet mot henne og viste til at hun selv hadde lengre tjenestetid i Forsvaret enn den som nå var innstillet som nr. 1.

På Ombudsmannens anmodning redegjorde FO/Personellstaben slik for saken:

«Som det fremgår av vedlagte saksdokumenter, tilfredsstiller både N.N. og X.X. kravet om 3-årig videregående skole, begge har organisasjon og ledelse (10 vekttal) samt saksbehandleropplæring og nødvendige EDB-kunnskaper. Ingen av de to tilfredsstiller kravet til 1-årig høyere postgymnasial utdanning, men kan kompensere dette med saksbehandleropplæring og lang relevant praksis. N.N. har imidlertid ca 9 års lengre totaltjeneste i Forsvaret enn X.X.

Det fremgår videre av saksdokumentene at det har vært avholdt intervju med søkerne, Referat fra intervjuet er vedlagt i vedlegg a.

Tilsettingsreglementet for sivile tjenestemenn i Forsvaret beskriver prinsipper og regler ved stillingstilsetninger, der det blant annet heter: *Prinsipalt er det kvalifikasjonene som avgjør hvem som skal tilsettes i en ledig stilling. Med kvalifikasjoner menes summen av den utdanning og relevante praksis som søkeren har, samt vedkommendes skikkethet, vurdert i forhold til de krav som er satt i kunngjøringen av stillingen. Og videre: Under ellers tilnærmet like vilkår (kvalifikasjoner) avgjør tilsetningstiden innenfor Forsvaret. Tilsetningstid i denne forbindelse kalles konkurranseansiennitet i Forsvaret.*

Slik FO forstår innstillingen fra Y flystasjon, er det inntrykket fra intervjuene (vurderingen av skikketheten) som har vært avgjørende for rekkefølgen på innstillingen, til tross for at N.N. har vesentlig lengre tilsetningstid i Forsvaret enn X.X. Hensikten med å avholde intervju er at innstillende myndighet skal kunne vurdere kandidatens skikkethet/personlige egenskaper opp mot det ønskelige for stillingen samt sett opp mot en eventuell teamsammensetning for øvrig. De inntrykk innstillende myndighet får av kandidatene i intervjusituasjonen er som regel det som i siste instans skiller kandidatene fra hverandre og bestemmer rekkefølgen for innstillingen. FO legger derfor stor vekt på at det avholdes intervju samt den skjønnsmessige vurderingen av kandidatene som innstillende myndighet foretar på bakgrunn av det som fremkommer under intervjuene.

FO ser det imidlertid som svært uheldig at forslaget til innstilling som ble skrevet før intervjuene var avholdt, ble meddelt søkerne. Selv om det er beklagelig at forslaget til innstilling ble meddelt søkerne før den endelige innstillingen var foretatt, har dette etter FOs oppfatning ikke hatt noen konsekvens i forhold til hvem som ble tilsatt da Tilsettingsrådet

treffer selvstendige avgjørelser og kan tilsette hvem de vil av de innstilte kandidatene, men da med begrunnelse om hvorfor de har valgt en annen enn innstilte nr 1.»

Under klagesakens behandling ble det opplyst at den tilsatte hadde fått ett års utsettelse med å tiltre stillingen og at klageren ville søke på vikariatet. På denne bakgrunn fant klageren ikke å ville opprettholde sin klage.

BEFARINGER OG INFORMASJONSBesøg

Ombudsmannnemnda har i 1998 foretatt befaringer / informasjonsbesøk ved forskjellige tjenestesteder slik:

«Banak flystasjon, Lakselv

Ved Banak flystasjon ble nemnda mottatt og ønsket velkommen av stasjonssjefen, oblt A. E. Wehn. I sin orientering for nemnda opplyste oblt Wehn at flystasjonens historie strekker seg tilbake til 1939 og disponerer et samlet areal på ca 3800 dekar. Flyplassen var utsatt for store ødeleggelser under krigen, men ble tidlig gjenoppbygget. Idag tjener Banak flystasjon som base for 2 av 330 skvadrons redningshelikoptre.

Stasjonens brannvern dekker også brannberedskapen for Porsanger kommune etter en samarbeidsavtale med de kommunale myndigheter. Vedrørende redningstjenesten fremholdt såvel stasjonssjefen som representantene for helikoptermannskapene et ønske om å få tilført et tredje helikopter med crew som kunne stå i beredskap i tilfelle en nødssituasjon skulle inntreffe med de to øvrige helikoptre under sine mange oppdrag i de nordlige havområder. Under dagens forhold må sikkerheten for helikoptermannskapene betegnes som svært utilfredsstillende når begge maskinene befinner seg ute i sjøredningstjeneste, eller det ene er under vedlikehold.

Vedrørende forholdene ved 330 skvadron ble det særlig rettet oppmerksomhet på de svært utilfredsstillende garderobeforhold for redningspersonellet. Statens Arbeidstilsyn har funnet forholdene kritikkverdige og har ved formelt pålegg gjort krav om at garderobe- og sanitærforholdene bringes i orden innen 31. des. 1998.

Stasjonsledelsen understreket at en slik utbedring er nødvendig uavhengig av den igangværende vurdering av 330 skvadronens fremtidige lokalisering i Finnmark, idet lokalene anvendes under Luftforsvarets øvelser. Den planlagte og nødvendige utvidelse av eksisterende garderobe er kostnadsberegnet til ca. 3 mill. kroner. Nemnda vil anbefale at denne saken gis nødvendig prioritet, og viser til brev fra Banak flystasjon til FO/LST av 27. mars d. å.

Nemnda vil understreke at en utbedring av garderobeforholdene er nødvendig både for å sikre personellet forskriftsmessige forhold i sin arbeidssituasjon og for å hindre forstyrrelser i redningsberedskapen som følge av mangler ved personellens arbeidsmiljø.

I anledning den pågående debatt om lokalisering av redningshelikoptrene i Finnmark mellom Hammerfest og Banak ble det fremholdt at meteorologiske undersøkelser har avdekket betydelige værmessige forskjeller mellom Hammerfest og Lakselv i favør av Lakselv. Det ble opplyst at dagens helikoptertype ikke vil kunne ta av eller lande under slike vindforhold som forekommer i Hammerfest. Regulariteten ble antatt å være ca 40% bedre i Lakselv enn ved Hammerfest lufthavn.

Under disse omstendigheter har Finnmark fylkesting anbefalt at 330 skvadronen fortsatt lokaliseres til Banak flystasjon, ble det opplyst. Det ble ytret håp om en snarlig avgjørelse av lokaliseringsspørsmålet idet personellet opplever usikkerheten som svært belastende.

Under møtet med mannskapenes tillitsvalgte ble det særlig fokusert på et sviktende vedlikehold av toaletter i mannskapenes kaserne. Stasjonsledelsen påpekte at tilgangen på midler til bygningsmessig vedlikehold var sviktende etter at Finnmark regiment var etablert som lokal forvaltningsmyndighet.

Etter nemndas besiktigelse av lokalene synes det manglende vedlikehold å kunne bli gjennomført med relativt beskjedne midler.

Finnmark regiment, Garnisonen i Porsanger.

I regimentssjefens fravær ble nemnda mottatt og ønsket velkommen av stabssjef FIR, oblt. Lyng.

Stabssjefen orienterte om Finnmark regiment (FIR) og dets virksomhet. Regimentets totalbudsjett for 1998 er 159.4 mill. kroner, hvorav 132 mill. er bundet opp til lønn og godtgjørelser. Særlig med tanke på behovet for løpende bygningsvedlikehold håpet stabssjefen at regimentet kunne bli tildelt et budsjett på 169 mill. for 1999.

Regimentet vil stå som vertskap for en internasjonal øvelse i 1999 under benevnelsen «Barentz peace» hvor 11 nasjoner har meldt sin deltakelse, herunder bl. a. Russland.

Sjefen for Porsanger Jegerbataljon - maj. Jakobsen orienterte om bataljonen og dens spesielle jegerkonsept. Bataljonen er oppsatt med snøscootere og sekshjulede motorsykler og ellers utstyrt med avanserte våpen og utstyr for operasjoner dag og natt.

P.g.a. generell mannskapsmangel er bataljonen ikke fullt oppsatt.

Bataljonen mottok i august 1997 et innrykkskull på 420 mannskaper. I april 1998 sitter bataljonen igjen med 216 av disse. 105 av de fremmøtte er dimittert etter udyktighetskjenning hos lege, mens andre har forlatt bataljonen av andre årsaker, herunder noen etter søknad om fritak av overbevisningsgrunner. Noen er innvilget midlertidig utsettelse.

Majoren opplyste at han som følge av personellmangelen ikke var istand til å oppfylle utdanningspålegget som er fastsatt til 385 mann. [09]Om befalssituasjonen ble det opplyst at behovet var oppgitt til 86 befal mens man kun har fått innvilget 78 befalshjemler.

Disiplinærsituasjonen ble betegnet som tilfredsstillende. Antall refselsener under FIR (GP og GSV) var i 1997 171 refselsener mot 266 i 1996. Det må bemerkes at antallet soldater i 1997 er noe lavere enn i 1996. Ulovlig fravær er hyppigste refselsårsak.

Det ble overfor nemnda uttalt ønske om bedre opplæring av offiserer med refselskompetanse vedrørende de formelle bestemmelser om fremgangsmåte og behandling av refselsessaker.

Når det gjelder boligtilbudet overfor befalt preges situasjonen av overskudd på familieleiligheter og mangel på hybelleiligheter for enslige. Garnisonen har en underdekning på 20 hybler for avdelingens UB-er, (utskrevet befal).

Bevilgningen for 1998 til vedlikehold av forlegninger og kaserer er på 7.3 mill., mens et nøkternt behov skulle tilsi ca.15 mill. kroner, ble det uttalt. Under besiktigelsen av kaserne «Gagga» fikk nemnda dokumentert at kasernen er moden for en hovedrestaurering. Etter det opplyste vil det bli gitt bevilgninger til en slik restaurering av bygningen tidligst i år 2001 - muligens senere.

Nemnda vil anbefale at dette prosjektet blir nærmere vurdert med sikte på en forsering av vedlikeholdsplanen.

I betraktning av områdets klima og mørketid vil nemnda understreke den særlige betydning innkvarteringsforholdene har for personellens trivsel og tjenestlige effektivitet. Dette moment bør tillegges vekt ved de prioriteringsmessige overveielser som finner sted.

Også under møtet med mannskapenes tillitsvalgte ble behovet for modernisering av kaserne «Gagga» tatt opp som en hovedsak. Det ble bl.a. opplyst å være store problemer med å holde en stabil romtemperatur. Generelt ble det opplyst å være sendrektighet med utbedring av bygningsmessige skader.

Soldatene påpekte at avdelingens mannskaper syntes å være lavt prioritert med hensyn til flyhaik. En bedring av hjemreisemulighetene ble sterkt understreket.

Et nybygget kjøkken- og messeanlegg for befal og menige er nylig tatt i bruk. Anlegget - som kapasitetsmessig overoppfyller behovet - synes å sikre

kjøkkenpersonellet lyse og trivelige arbeidsforhold og et utmerket spisested for det tjenestegjørende personell.

Vedrørende sykefraværet blant det tilsatte personell ble det særlig påpekt at FIR har registrert et sykefravær på 13,7 % blant sivilt ansatte kvinner.

Garnisonen i Sør-Varanger (GSV)

Etter et kort besøk ved Storskog grensepasseringssted - Russland/Norge - hvor det ble gitt en kort orientering om grensetrafikken - ble nemnda mottatt på GSV av sjef garnisonsforvaltningen - major Flatli.

Major Flatli orienterte om Sør-Varanger som en grensekommune mellom Russland og Finland med en ca 20 mil lang grense mot begge land. Garnisonens hovedoppgave er å utøve grensevakt, utdanning og lokal forvaltningsmyndighet. Foruten opplæringen av grensevaktssoldater mottar GSV mannskaper for 6 måneders opplæring for tjeneste i Heimevernet. Opplæringen for HV vil imidlertid opphøre fra og med 1999.

GSV opplever periodevis store problemer med å skaffe et tilstrekkelig antall kvalifiserte soldater for grensevakttjenesten. I juli 1998 venter man å motta et kull på ca 90 soldater mens behovet er 150 mannskaper. Det manglende antall forventes dekket ved overføring fra andre avdelinger. Erfaringene hittil viser imidlertid at en stor del av mannskapene som blir overført fra andre avdelinger ikke er egnet for grensevakttjeneste. Sjefen for garnisonskompaniet - kapt. Brunborg - etterlyste et system for bedre kontroll med hvem man beordrer til slik ansvarsfull tjeneste. Man har opplevd å få overført mannskaper som har hatt behov for reisefølge ved ankomst GSV. Slike uskikkede mannskaper blir straks returnert fra avdelingen, ble det opplyst. Som et krisetiltak i forbindelse med mannskapsmangelen i grensevaktkompaniet vil det bli overveid å tilby tjeneste utover førstegangstjenesten på vervekontrakter for tjeneste som grenader i 4 måneder.

På grunn av den spesielle tjeneste ved avdelingen praktiseres en meget nøye kontroll vedrørende eventuell narkotikabruk blant mannskapene ved innrykk. Spørreundersøkelser og urinprøver er vanlig. Dessverre har man også ved GSV erfart at stadig hardere narkotiske stoffer er kommet i omløp blant enkelte mannskaper. Samtidig opplever man gjennom fysiske tester en stadig synkende fysisk form blant dagens soldater.

Det ble sterkt understreket overfor nemnda at avdelingens behov for grensevaktssoldater er 150 soldater som et forsvarlig minimum dersom landets forpliktelser etter grenseavtalen med Russland og øvrige overenskomster skal oppfylles forsvarlig. Nemnda forutsetter at de personelldisponerende myndigheter i Forsvaret har dette forhold under nødvendig oppmerksomhet. Også Grensekommisæreren har overfor Ombudsmannen uttalt sin bekymring vedrø-

rende den periodevise mangel på grensevaktssoldater. Nemnda vil for sitt vedkommende også advare mot den overbelastningsfare som lett oppstår når vakttjenesten må utføres av en sterkt underbemannet avdeling.

Avdelingen har registrert noen flere refselsessaker i 1998 enn på samme tidspunkt i 1997. Refselsesantallet er imidlertid svært lavt. Totalantallet i 1997 var 57 refselsessaker.

På bygningssiden har det funnet sted en positiv utvikling de senere år, selv om det fortsatt gjenstår uløste bygningsmessige oppgaver, f. eks. en hovedmodernisering av sykestuen og bygging av ny idrettshall. Et program for modernisering av boliger er under gjennomføring.

Under den bygningsmessige besiktelsen fikk nemnda bekreftet de gjennomførte byggetiltak som utvilsomt har hatt positiv betydning for såvel de ansattes som mannskapenes trivsel og tjenesteforhold. Avdelingens nye fritidsbygg må særlig fremheves i denne forbindelse. Anlegget har fått en særdeles smakfull utforming med gode arbeidsforhold og trivelige oppholdsrom. Bygget rommer bl a kantine, kino og svømmehall foruten kontorer for velferdstjenesten og voksenopplæringen. Under velferdsoffiser-fenrik Melting's redegjørelse ble det bl a opplyst at velferdsturene til byen Nikel i Russland er et populært tiltak blant soldatene.

Rektor R. Harbakk orienterte om voksenopplæringstilbudene som særlig tar sikte på å kompensere det utdanningstap som er en følge av militærtjenesten. Jobbsøkerkurs, datakurs, eks. philosophicum og kurs i næringsetablering ble nevnt som eksempler på populære tilbud. Etter foretatte omorganiseringer innen den sentrale ledelse for VO-tjenesten ble det fremhevet at man nå mangler kontakt i våpengrenstabene vedr. voksenopplæringsspørsmål.

Under møtet med medlemmene av Fellesutvalget ble det fra de tillitsvalgtes side særlig rettet oppmerksomhet mot usikkerheten vedr. legetjenesten ved avdelingen, som i øyeblikket syntes å være i bra orden.

Det ble også fremhevet behov for større oppmerksomhet vedrørende forebyggelse av frostskafer. Nemnda må anta at disse spørsmål blir nærmere drøftet i Fellesutvalget og om nødvendig tatt opp med overordnet myndighet slik TMO-reglementet gir muligheter for.

Sør-Trøndelag regiment, STR / BSIT

Nemndas besøk hos STR og BSIT ble innledet ved ankomst Leksdal skytefelt der befalsskolens elever var forlagt for feltmessig opplæring. Nemnda ble ønsket velkommen av sjef Sør-Trøndelag regiment oberst Jostein Belbo som orienterte om regimentet. Det ble blant annet opplyst om etableringen av et felles velferdskontor for mannskaper fra ulike avdelinger som er forlagt i Trondheim under benevnelsen Trondheim garnison.

Både regimentssjefen og mannskapenes hovedtillitsvalgt uttalte tilfredshet med at tillitsmannsordningen nå var organisert under ett Fellesutvalg for Trondheimsområdet som dekker ca. 250 soldater.

Under en demonstrasjon i øvelsesområdet fikk nemnda observere elevøvelser i «Laget i strid».

Nemnda merket seg en betydelig anleggsvirksomhet i anledning oppgraderingen av Leksdal skytefelt som ytterligere vil forbedre mulighetene for tidsmessig og effektiv befalssopplæring.

Såvel skolens ledelse som befalelevne påpekte visse mangler ved det personlige utstyr som utsettes for hard slitasje under de feltmessige øvelser.

Det ble også påpekt behov for å holde skolen oppdatert når det gjelder det avanserte tekniske utstyr som stadig introduseres i infanteriavdelingene.

Under befaringen av befalsskolens bygningssmasse i Trondheim kunne nemnda konstatere at skolen disponerer meget velegnete og godt vedlikeholdte lokaler.

BIST registrerer fortsatt god søkning til sine to årskull. Således ble det notert 340 søknader til 85 elevplasser for 1998.

På besøkstidspunktet - primo september - hadde skolen 83 elever fordelt på to kull, hvorav 4 kvinnelige elever.

Lederskapsutvikling har en særlig viktig plass i skolens opplæringsprogram. Herunder gjennomføres en ukes lederseminar.

Det ble opplyst at skolen har en meget god og stabil tilgang på instruktører.

*Derimot etterlyste skolens ledelse sentrale myndigheters samtykke til å få ansatt egen IT-offiser. Med dagens utvikling innen informasjonsteknologien synes skolens ønske om en slik stilling å være særdeles godt begrunnet.

Det er nemndas syn at Forsvarets skoler bør holde tritt med utviklingen på dette viktige område.

**Rettelse:* I brev fra STR av 22. oktober 1998, blir BSITs uttalelse vedrørende stillingen som IT-offiser korrigert:

«STR finner imidlertid å måtte komme med en oppklarende kommentar til punktet om IT-kompetanse. Skolen har fått godkjent denne stillingen og er således fornøyd med dagens situasjon. Grunnen til at dette emnet ble nevnt under skolesjefens brief var at under de pågående OPL/F drøftinger er dette en stilling som andre skoler ikke har fått godkjent pr i dag. Dette gjelder blant annet Befalsskolen for Infanteriet i Nord-Norge som det er naturlig for oss å sammenligne oss med.»

Trøndelag sjøforsvarsdistrikt, Stasjon Hysnes, Kråkvåg fort

Flaggkommandør Bjørgen ønsket velkommen til Hysnes og orienterte om Trøndelag sjøforsvars organisering og oppgaver i fred og krig / krise, herunder også om forhåndslagringen av utstyr og materiell for allierte bistandsstyrker.

Orlogskaptein Karlsen orienterte om Hysnes øvingsavdeling som disponerer gode fasiliteter for sin virksomhet. Fjordårskullet - som nylig hadde dimittert - besto på innrykksdagen av 173 mannskaper. Av disse hadde 126 fullført førstegangstjenesten.

Avdelingssjefen opplyste om 56 refselsler i løpet av dette årskull og betegnet disiplinærsituasjonen som tilfredsstillende. Som en generell tendens opplyste orlogskapteinen at antallet tilfeller av hærverk og sterk beruselse var blitt redusert.

Befalssituasjonen ble betegnet som god, men preges sammensetningsmessig av eldre befal. Det samme gjelder også for de sivilt ansatte.

Usikkerheten med hensyn til øvingsavdelingens fremtid ble sterkt poengtert. Personellet føler utrygghet for egen fremtid og etterlyste en snarlig avklaring av spørsmålet om nedleggelse eller ikke- nedleggelse av Hysnes øvingsavdeling.

En eventuell nedleggelse av øvingsavdelingen vil etter det opplyste redusere personellbehovet fra 240 til ca. 25 personer.

Under den bygningsmessige besiktigelse kunne nemnda konstatere et godt løpende vedlikehold og bygninger av god standard.

Det ble påpekt behov for et eget vedlikeholdsbygg for tørking av utstyr og vedlikehold av materiell. Et eget bygg for kontorer og teknisk vedlikehold var tatt i bruk i 1994 og representerer særdeles gode arbeidsforhold for de ansatte som har sin daglige virksomhet i bygningen.

Nemnda hadde møte med de tillitsvalgte for mannskapene på Hysnes og TSDs mannskaper i Trondheim.

De tillitsvalgte uttrykte tilfredshet med tjenesteforholdene og hadde ellers ingen spesielle saker å drøfte med nemnda.

Ombudsmannen orienterte kort om ombudsmannsordningen.

Etter besøket på Hysnes ble nemnda tatt med på befaring ved Kråkvåg fort som ble etablert i 1994.

Fortets bygninger og anlegg for øvrig er av meget god standard og personellet uttalte tilfredshet med tjenesteforholdene, beliggenheten tatt i betraktning.

Ørland hovedflystasjon

Brigader Løvbukten orienterte om virksomheten ved Ørland hovedflystasjon, herunder om utviklingen av Luftforsvarets innsetningsstyrke (LIS) som har sin base på Ørland. (Inngår som Norges bidrag til IRF-styrken). Etter stasjons-sjefens opplysning vil det være behov for å tilføre ytterligere ressurser for nødvendig opptrening av LIS. Med tanke på at LIS er ment å kunne bli satt inn i mange ulike og krevende oppdrag utenlands vil det kreves store ressurser for å sikre en allsidig opptrening av personellet.

I nært samarbeid med personellens tillitsvalgte er nye personellpolitiske retningslinjer under innføring. Disse vil være basert på Forsvarssjefens verdigrunnlag og Forsvarets personellhåndbok.

Knappe budsjettammer medfører et hardt press for å oppnå driftsinnsparinger og skaper store belastninger på personellstyrken som er underbemannet i forhold til oppgavene. Stadig nye oppgaver tilføres uten at personellrammene utvides.

Stasjonen har allerede innledet forberedelser for mottak av nye kampfly som er planlagt å finne sted i år 2003.

Etter utvidelsen av teknikerutdanningen på Kjevik er tilgangen på teknikere bedret. Fortsatt registreres imidlertid en betydelig lekkasje til sivilsamfunnet når det gjelder teknikere og flyvere. En planlagt lokal grunnutdanning av mekanikere forventes å gi positive virkninger for det flytekniske vedlikehold ved hovedflystasjonen. Oberstløytnant Strøm fremhevet viktigheten av den etablerte flyrute mellom Ørland og Gardermoen som transporteres av Helitrans. Dessverre oppleves en sviktende regularitet.

Den planlagte samlokalisering av en sivil / militær sykestue forventes å få en positiv virkning for personellsituasjonen ved stasjonen.

Vedrørende personellpolitikken bemerket oberstløytnanten at fordelingsreglene for «Bjønnes-II-midlene» hadde skapt skjevheter personellgruppene imellom.

Stasjonen erkjenner behovet for økt tilgang av soldater, men det ble uttalt betenkeligheter ved at hovedflystasjonen var utpekt til å motta grupper av mer «krevende» soldater.

Hva bygningsmassen angår fikk nemnda registrert et generelt godt vedlikehold, men finner å måtte bekrefte hovedflystasjonens store behov for et nytt idrettsbygg. Forholdene ved den eksisterende gymnastikksal må sies å være kritikkverdige og tilbyr et innemiljø som synes betenkelig også fra et sunnhetssynspunkt.

Nemnda finner også å måtte fremheve de svært kritikkverdige arbeidsforhold ved avdelingens gamle depot, der de ansatte utsettes for stor uhellrisiko og fare for slitasjeskader.

Nemnda hadde møte med de ansattes tillitsvalgte tilhørende KOL, BFO, NOF, Fellesforbundet, NTL og FSTL.

De tillitsvalgte fremhevet det gode samarbeid med hovedflystasjonens ledelse. De sentrale retningslinjer for tildeling av Bjønnes-II-midler hadde etter de tillitsvalgtes mening skapt frustrasjon blant ansatte, idet personell over 50 år ikke kan få del i slike midler. Det ble uttalt at ordningen kan virke avgangsstimulerende for disse grupper, mens man antok at midlene skulle redusere personellavgangen.

Generelt ønsket de tillitsvalgte at lønnspolitikken i Forsvaret mer ble overlatt til lokale avgjørelser.

I betraktning av at nemnda ved besøk andre steder har hørt kritikk over manglende informasjon om omstillingsprosessen kunne nemnda ved denne anledning konstatere at de tillitsvalgte erklærte seg vel tilfreds med informasjonstilgangen, både fra lokale sjefer og fra sine organisasjoner sentralt.

Under møtet med de vernepliktiges tillitsvalgte ble det særlig rettet oppmerksomhet mot forholdene ved gymnastikksalen. Behovet for ny idrettshall ble sterkt fremhevet.

Det ble uttalt tilfredshet vedrørende voksenopplæringstjenesten og velferdstilbudene, som på grunn av stasjonens beliggenhet har stor betydning for soldatenes trivsel.

Besøket ved Ørland Hovedflystasjon ble avsluttet med en omvisning i IRF-styrkens containerby som er under etablering og hvor hektiske forberedelser pågikk i anledning det forestående besøk av NATOs militærkomite. Anlegget er basert på sammenkoblede stålcontainere som innebærer stor mobilitet, men likevel tilfredsstillende arbeidsforhold og komfort for personellet.

Værnes flystasjon

Under ledelse av fungerende stasjonssjef oberstløytnant Myrbeek ble besøket ved Værnes flystasjon innledet med et møte i Stjørdal rådhus der ordfører og kommunens kultursjef orienterte om det organiserte samarbeid mellom Forsvaret og kommunen. Ordføreren opplyste om ulike arrangement for soldatene - herunder fotballturneringer - med sikte på å knytte positiv kontakt mellom den lokale ungdom og de tilreisende soldater.

Til tross for at Værnes flystasjon nå er en base for en av landets største rekruttskoler kunne ordføreren melde om svært få konflikter mellom den lokale ungdom og soldatene.

Etter besøket i Stjørdal rådhus gikk turen videre til Værnes flystasjon der oberstløytnant Myrbeek sammen med sine nærmeste medarbeidere orienterte om stasjonens oppgaver og daglige virksomhet.

Bare få dager tidligere hadde stasjonen mottatt et nytt rekruttkull som på besøksdagen besto av 918 soldater. På oppropslisten sto fortsatt ca. 120 mannskaper som «ikke-møtt».

Foruten rekruttutdanningen driver stasjonen også Luftforsvarets Flygeskole (LFS) med ca. 30 elever pr. år, og har dessuten driftsansvaret for den sivile og militære lufttrafikk på flyplassen. Værnes er også mottaksstasjon for allierte styrker som har sitt utstyr liggende forhåndslagret.

Det forventes at Luftfartsverket som største bruker vil overta ansvaret for flyplassens branntjeneste, brøytejteneste etc. Disse oppdrag vil flystasjonen fortsatt kunne ivareta på en rasjonell måte på betingelse av at nødvendige budsjettmidler stilles til rådighet, mente oberstløytnanten.

Stasjonens rolle som mottaksstasjon for allierte styrker medfører behov for stadig trening. Det ble opplyst at stasjonen under øvelse Battle Griffin i 1999 skal motta 1200 personer.

Ved rekruttskolen har man de senere år registrert et økende narkotikaproblem. Ved enkelte inntak har opp til 30% av rekruttene oppgitt å ha hatt kontakt

med narkotiske stoffer før militærtjenesten. De mest narko-belastede blir dimittert etter anbefaling av lege. I slike tilfeller blir det lokale sivile hjelpeapparat underrettet slik at oppfølging eventuelt kan skje.

Avdelingslegen fremla statistikk som viste at opp til 43% av antallet dimitterte ble dimittert på grunn av psykisk helse. For innrykkskullene i 1997 varierte dimisjonsandelen fra 10,86% i septemberkullet til 24,13% i innrykkskullet for mars. Den gjennomsnittlige dimisjonsprosent for samtlige fire innrykkskull i 1997 var 15%.

Kompanisjefene ved rekruttskolen fremholdt sterkt viktigheten av å bevare rekruttkompaniene mest mulig rene for narko-belastede mannskaper, slik at skader og ulykker forhindres. Vi må unngå at narkotiserte soldater blir et sikkerhetsproblem under våpenopplæringen og vi må forhindre «smitteeffekt» blant soldatene i leirene, ble det fremholdt av kompanisjefene. Avdelingslegen fremla interessante erfaringstall vedrørende helsetjenesten ved Værnes flystasjon. Ved å øke bemanningen av sykepleiere hadde man redusert behovet for legekonsultasjoner blant soldatene med hele 60%. Særlig har sykepleierne avlastet legene i forbindelse med såkalt «enkel behandling» og forberedelser for innleggelse i sykestue og legetime.

Det ble opplyst at disse erfaringene ville bli gjort kjent for Forsvarets sentrale sanitetsmyndigheter.

På bygg- og anleggssiden rettet stasjonsledelsen særlig oppmerksomheten på behovet for et nytt depot-bygg. Arbeidsforholdene ved det eksisterende depot er funnet uakseptable av Statens Arbeidstilsyn og pålagte utbedringer av ventilasjonsanlegget pågår som midlertidig tiltak.

Nemnda vil anbefale at depot-forholdene også ved Værnes flystasjon blir vurdert som et prioritert byggetiltak, slik at arbeidstakerne kan sikres et rettmessig arbeidsmiljø.

Under møtet med mannskapenes tillitsvalgte fremkom intet som krever nærmere omtale.

Informasjonsbesøk - Vernepliktsverket (VPV)

Etter avtale gjennomførte nemnda et informasjonsbesøk hos VPV i stabens lokaler på Akershus festning. Nemnda ble møtt og ønsket velkommen av sjef VPV - brigader S. Andreassen.

Under ledelse av stabssjefen oberst N. Kallar ble nemnda orientert om reorganiseringen av Vernepliktsverket som nå omfatter ca. 200 ansatte og 140 menige soldater.

Foruten rulleføring av mannskapene har VPV med underlagte avdelinger ansvaret for innkalling til førstegangstjeneste og repetisjonstjeneste, behandling av utsettelsessøknader, søknader om næringsbidrag og særskilt økonomisk hjelp, sikkerhetsklarening og registrering av søknader om fritak av overbevisningsgrunner.

Over 90% av dagens 18-åring er befinner seg i

skoleverket under utdanning, hvorefter andelen avtar, men selv ved fylte 24 år er ca. 40% fortsatt under utdanning. Innkallingsrutinene søkes derfor best mulig tilpasset det sivile skoleverk slik at færrest mulig påføres mer enn ett års utsettelse med den sivile utdanning. Flest mulig innkalles således for fremmøte i juli - september / oktober.

Oversikten over antall mannlige 18 - åringer viser at årskullene i 2001 til 2003 vil ligge på et lavmål - ca. 25000. Deretter vil årskullene stige til over 30000 i 2009. I beste fall vil man kunne regne med at 70% av årskullene er aktuelle for militærtjeneste.

De lave årskull utover i 1990-årene har medført en sterk reduksjon i oppfyllelsen av våpengrenenes soldatrekvisisjoner. (Fra 97% i 1991 til 72% i 1998).

Antallet tilgjengelige soldater er sterkt redusert og skaper nå problemer for den daglige drift og utdanning i Forsvaret, ble det opplyst. I denne forbindelse ble det antydnet at skikkethetskravene (kravkatalogen) bør tilpasses den faktiske personelltilgang, og at overføringsrutinene blir gjennomgått med sikte på at ingen blir dimittert som «uskikket» før alle muligheter for tjenesteplassering er grundig undersøkt på

tvers av våpengrenene. Det ble blant annet vist til at en langt høyere andel av årskullene i Finland gjennomfører militærtjeneste. I 1998 er det registrert en klar økning i antallet søknader om fritak av overbevisningsgrunner (pr. 30.11.98; 2855 søknader mot 2400 søknader pr. 30.11.97).

Forsvarets informasjonsvirksomhet overfor ungdomskullene har vist seg å være mangelfull. Informasjonsopplegget er nå under omlegging, herunder en fullstendig fornyelse av «innrykksutgaven» av Forsvarets Forum.

Ordningen med næringsbidrag som gjelder for selvstendig næringsdrivende som innkalles til repetisjonstjeneste viste en samlet utbetaling på ca. 3 mill. kr. i 1997. Pr. 30.11 er det behandlet ca 1500 søknader for et beløp på mellom 3 og 4 mill. kr., ble det opplyst. Næringsbidrag innvilges når den næringsdrivende midlertidig må stanse driften eller må tilsette vikar.

Det ble ellers informert om rutinene for sikkerhetsklarering av mannskaper og om klagebehandlingen av disiplinærsaker vedrørende repetisjonsmannskapene.

Vedlegg I**INSTRUKS FOR FORSVARETS OMBUDSMANNSNEMND**

(Stortingsvedtak 21. april 1952, jfr. Innst. S. nr. 56 for 1952, med endringer ved stortingsvedtak av 9. april 1956, hvorav antall medlemmer i nemnda ble økt fra 5 til 7 (instr. § 2) og endringer ved stortingsvedtak av 12. jun 1989, jfr. Innst. S. nr. 189 (1988-89))

§ 1.

Ombudsmannsnemnda skal bidra til å sikre de almenmenneskelige rettigheter for Forsvarets personell og ved sitt arbeid også søke å medvirke til å effektivisere Forsvaret.

§ 2.

Ombudsmannsnemnda består av 7 medlemmer som velges av Stortinget for 4 år ad gangen. Et av medlemmene velges som formann og benevnes Ombudsmannen for Forsvaret. Ombudsmannen er årslønnet. Lønnen fastsettes av Stortinget. De øvrige medlemmer tilkommer godtgjørelse etter komitéregulativet.

§ 3.

Nemndas oppgave er:

- a) å behandle spørsmål som reises av tillitsmannsutvalg eller personell vedrørende tjenestetidens utnyttelse og mannskapenes forhold under tjenesten, så som mannskapenes økonomiske og sosiale rettigheter, videre spørsmål som angår undervisnings og velferdsarbeid, kantinevirksomhet, pensjoner, utrustning, bekledning, kosthold og husrom.
- b) behandle henvendelser fra tjenestemenn i Forsvaret når de ikke ifølge annen bestemmelse skal sendes tjenestevei.

§ 4.

Tillitsmannsutvalget og personell i Forsvaret kan rette henvendelser til Ombudsmannen utenom den regulære tjenestevei, med de innskrenkninger som er nevnt ovenfor, § 3, bokstav b.

§ 5.

De saker som skal behandles, forberedes og forelegges i alminnelighet av Ombudsmannen. Medlemmene kan hver for seg eller i felleskap legge frem eller kreve lagt frem saker til drøfting. Nemnda kan av Stortinget, Stortingets forsvarskomiteé, Forsvarsministeren eller Forsvarssjefen (FO) forelegges saker til uttalelse. Henvendelser til Ombudsmannen i saker som er nevnt under § 3, bokstav a og b, forelegges nemnda bare i den utstrekning de er av prinsipiell karakter eller har almen interesse. Sakene søker Ombudsmannen løst ved direkte kontakt med de myndigheter som han anser nærmest til å ta seg av dem. I samband med saker som forelegges ham, har Ombudsmannen rett til å søke opplysninger hvor som helst i Forsvaret, hvor sikkerhetsmessige hensyn ikke forbyr det.

§ 6.

Ved utgangen av hvert år sender ombudsmannsnemnda rapport over sin virksomhet til Stortinget. Gjenpart av rapporten sendes Forsvarsdepartementet. Nemnda kan også når den finner det ønskelig, sende rapport til Stortinget om enkelte saker i årets løp. I den utstrekning nemnda finner det påkrevet, forelegger den de resultater som den ved inspeksjon eller ved studium er kommet frem til, for Forsvarsministeren i form av rapport.

§ 7.

Nemnda holder sine møter så ofte det er behov for det.